

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ARCHIVNICTVÍ A POMOCNÝCH VĚD HISTORICKÝCH

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**TOTÁLNÍ NAsAZENÍ A JEHO DOBOVÉ SOUVISLOSTI
VE SVĚTLE KORESPONDENCE
VÁCLAVA JAKLA Z LET 1944–1945**

Vedoucí práce: doc. Mgr. Lenka Martínková Ph.D.

Autor práce: Natálie Chejnovská

Studijní obor: Archivnictví

Ročník: 4.

2022

Prohlašuji, že jsem autorem této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

V Českých Budějovicích 8. 5. 2022

.....

Natálie Chejnovská

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala především doc. Mgr. Lence Martínkové, PhD. za cenné rady, podnětné připomínky, mimořádně laskavý přístup a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Za konzultaci a pomoc s problematikou jazyka editované korespondence děkuji doc. PhDr. Marii Janečkové, CSc. Velké díky patří také mé rodině za inspiraci, trpělivost a podporu během celého studia. V neposlední řadě děkuji zaměstnancům Státního okresního archivu v Tachově za podporu a snahu pomoci a také oběma pamětníkům za ochotu sdílení a za spolupráci.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce je pokusem o edici korespondence RSDr. Václava Jakla, jednoho z mnoha během druhé světové války totálně nasazených mladých lidí. Vybraná korespondence z let 1944-1945, uložená v osobním fondu *RSDr. Václav Jakl (1938–1985)* ve Státním oblastním archivu v Plzni, zahrnuje dopisy, jež si vyměňoval s rodinou a přáteli. Korespondence odráží nejen každodenní život nuceně nasazených, ale také život občanů Protektorátu Čechy a Morava.

První kapitola je věnována metodologii výzkumu (např. metodě orální historie), pramenům a literatuře. Druhá kapitola se věnuje korespondenci jako historickému prameni a úskalím, která mohou badatele při jejím studiu potkat. Další kapitola přibližuje čtenáři pojem nucená práce, její vývoj a organizaci v Protektorátu Čechy a Morava. Nezbytnou součástí pro pochopení vlastní organizace nucených prací je pak kapitola věnovaná úřadům práce a jejich působení. Vznik osobní korespondence je mimo jiné závislý a těsně spjatý s životy korespondentů, a proto je v práci pro zasazení do kontextu věnován prostor také každodennímu životu nuceně nasazených Čechů v Německé říši a vývoji protektorátního Staňkovska, kde žila rodina Václava Jakla. Následující kapitoly jsou pak věnovány přímo Václavu Jaklovi, jeho životu před totálním nasazením i během něj, a také jeho blízké i širší rodině, se kterou si Václav dopisy vyměňoval. Na závěr nechybí ani seznamy použitých zkratk a použitých pramenů a literatury. V příloze práce se nachází ediční poznámka, texty editovaných dopisů, rejstříky jmenný a místní, ukázka dobové literární tvorby Václava Jakla a obrazová příloha.

Klíčová slova: totální nasazení, nucená práce, úřady práce, osobní korespondence, Staňkov, Kassel, Třetí říše, Protektorát Čechy a Morava

Annotation

This bachelor's dissertation is an attempt at an edition of the correspondence of one of many people who during World War II were in forced labour. The chosen person was RSDr. Václav Jakl. The chosen correspondence for this dissertation is between the years 1944 and 1945 which was kept in the *Personal Collection of RSDr. Václav Jakl (1938-1985)* and stored in State Regional Archive in Pilsen. The correspondence consists of a letter that he used to exchange with his family and friends. The letters describe both the everyday life of people in forced labour as well as the life of people in the Protectorate of Bohemia and Moravia.

The first chapter of this dissertation is dedicated to the methodology used in the dissertation, the method of oral history, resources and literature. For the purpose of the dissertation, it was vital to focus on correspondence as a historical recourse to highlight the possible complications and issues that the researcher could encounter during their research. The next chapter is explaining to the reader the concept of forced labour, its development and the organisational structure in the Protectorate of Bohemia and Moravia. As the reader needs to understand the organisational structure of forced labour, the fourth chapter is dedicated to the role of the Office of Labour. Because the foundation of personal correspondence is tightly connected to the day to day lives of the people correspondents, this dissertation must include a chapters about the everyday life of people in forced labour in the Third Reich and the development of the Staňkov Region in the Protectorate of Bohemia and Moravia where the family of Vaclav Jakl lived. The next few chapters are devoted to Vaclav Jakl himself, his life before and during forced labour, and his close and distant family with who he wrote the correspondence. At the end of the dissertation, the reader will find the list of abbreviations and bibliography. The attachments include a note of edition, edited texts of used correspondence, an index of names and locations, a sample of contemporary literary work of Václav Jakl and a pictorial appendix.

Key words: forced labour, labour office, personal correspondence, Staňkov, Kassel, Third Reich, Protectorate of Bohemia and Moravia

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Heuristika a metodologie	9
3. Korespondence jako historický pramen.....	13
4. Nucená práce a její organizace v Protektorátu Čechy a Morava	15
5. Úřady práce.....	19
6. Každodenní život nuceně nasazených Čechů	22
7. Staňkovsko v době Protektorátu Čechy a Morava.....	26
8. Václav Jakl.....	31
8.1. Václavův život v Kasselu a Brzegu a po návratu z totálního nasazení.....	34
8.2. Osobní fond RSDr. Václava Jakla	37
9. Václavova nejbližší rodina.....	38
9.1. Otec Václav Jakl st. a jeho rodina.....	38
9.2. Matka Jarmila a její rodina	40
10. Závěr	42
11. Seznam použitých zkratk	44
12. Použité prameny a literatura	45
Přílohy.....	49
Seznam příloh	50
1. Edice	51
1.1. Ediční poznámka.....	51
1.2. Edice korespondence	55
1.3. Rejstříky k edici	169
2. Dobová tvorba.....	176
3. Obrazová příloha.....	183

1. Úvod

Na nucené práce na území Německa a jím okupovaných zemí bylo během druhé světové války povoláno úřady mnoho mladých občanů Protektorátu Čechy a Morava. Všichni tito museli opustit své domovy a odjet do neznáma, zpravidla různě daleko za hranice své rodné země, aby se nedobrovolně podíleli na práci pro válečný průmysl Třetí říše. Jedním z nich byl i Václav Jakl, mladík z malého městečka v západních Čechách, v té době čerstvý maturant plný ideálů a očekávání.

Hlavním cílem předložené bakalářské práce bylo sestavit a zpracovat podle stanovených pravidel edici dosud nepublikované korespondence novináře RSDr. Václava Jakla z let 1944–1945 mezi ním a jeho blízkými, která vznikla během jeho totálního nasazení v německém městě Kassel a v polském městě Brzeg (německy Brieg), a ještě i krátce po něm. Edice touto cestou zpřístupní dochovanou a poměrně unikátní kolekci dopisů badatelské i jiné veřejnosti. Korespondence z uvedené doby byla vybrána z velmi rozsáhlé písemné pozůstalosti RSDr. Václava Jakla, a to především z osobního fondu uloženého ve Státním oblastním archivu v Plzni. Další velká část dokumentů o jeho životě a činnosti je však až dosud součástí rodinného archivu jeho potomstva. Prvotním impulsem pro výběr studovaných pramenů tedy byla právě příbuzenská vazba mezi autorkou práce, jejím pradědečkem Václavem Jaklem a také některými dalšími korespondenty, stejně jako její dlouhodobý zájem o genealogii, o historii druhé světové války a obecně o moderní a soudobé dějiny.

Úvodní studie k edici, která tvoří předkládanou bakalářskou práci, má mimo jiné za úkol seznámit čtenáře i badatele s historickým kontextem editované korespondence a s prostředím, v němž vznikala. Pramenům a sekundární literatuře, jejichž prostudování bylo pro zvolené téma nezbytné, je věnována první kapitola práce. Opomenuty nebyly ani metodologické aspekty práce s ego-dokumenty, mezi které korespondence patří, a také pravidla pro orální historii, neboť bylo pro doplnění, upřesnění a vysvětlení některých získaných informací využito rovněž vzpomínek dvou žijících pamětníků.

Další text práce se zaměřuje nejen na mechanismus nucené práce pro nacistické Německo, její organizování, na známá fakta o totálním nasazení a jeho důvodech i důsledcích, ale také na nově vzniklé správní orgány, které zajišťovaly nábor pracovních sil a jejich nasazení čili na tzv. úřady práce.

Autorka považovala za vhodné zájemcům o tuto problematiku přiblížit prostředí, v němž se hlavní autor a původce korespondence narodil, vyrostl a dospěl, a z něhož byl na prahu dospělosti vytržen. Do práce proto byla zařazena i stručná kapitola o jeho rodišti zaměřená především na období Protektorátu Čechy a Morava. Závěrečné kapitoly se věnují životu Václava Jakla v letech od jeho narození do roku 1945, tedy i jeho totálnímu nasazení, a osobnostem dalších nejvýznamnějších korespondentů, bylo-li možné informace o nich po mnoha desetiletích od vzniku dopisů ještě zjistit. Všechny tyto kapitoly byly zpracovány nejen na základě dostupné sekundární literatury nebo internetových zdrojů, ale také s využitím dochovaných archivních dokumentů.

Hlavní přílohu práce tvoří vědecká edice korespondence RSDr. Václava Jakla pocházející z let 1944–1945, která byla zpracována s využitím postupů a metod uvedených v ediční poznámce. Součástí edice je rozsáhlý doprovodný poznámkový aparát a také rejstříky umožňující snadnější orientaci v jejím textu.

2. Heuristika a metodologie

Při přípravě bakalářské práce i edice v její příloze práce se stalo klíčovým studium primárních pramenů, kterými byly v tomto případě dokumenty uložené v osobním fondu RSDr. Václava Jakla (1938–1985) ve Státním oblastním archivu v Plzni (dále SOA Plzeň). Jedná se především o korespondenci, osobní dokumenty jako školní a jiná vysvědčení, různá další osvědčení, rodný a křestní list, diplomy, zdravotní dokumentaci, různá potvrzení apod., či o vlastní literární pokusy tohoto pozdějšího novináře. Doplňujícími prameny pak byly nejen dokumenty ze soukromého archivu autorky práce, ale také prameny úředního původu či charakteru jako třídní katalogy uložené v Archivu města Plzně (dále AM Plzeň), pobytové lístky, soudní spisy a matriky ze SOA Plzeň (dostupné v digitálním archivu), archiválie z fondu Fy. František Kreysa Staňkov (jednoho ze zaměstnavatelů Václava Jakla), dále oficiální obecní kroniky města Staňkova ze Státního okresního archivu Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále SOKA Domažlice) dostupné online a také živé matriky, toho času uložené na Městském úřadě ve Staňkově (dále MěÚ Staňkov). Ke studiu byly též využity normativní prameny k pracovnímu nasazení (vládní nařízení a ministerské vyhlášky), též dostupné online. Přesné citace všech použitých archivních dokumentů a dalších pramenů včetně internetových zdrojů jsou uvedeny na příslušném místě v poznámkovém aparátu a rovněž v přehledu pramenů a literatury na konci práce.

Vzhledem k tématu práce se nabízelo také prostudování dokumentů z provenience tehdejších úřadů práce zavedených v Protektorátu Čechy a Morava po vzoru Německa, do jejichž díkce spadala právě agenda totálního pracovního nasazení. Město Staňkov, odkud pocházel Václav Jakl a jeho rodina, spadalo od roku 1941 pod Úřad práce v Klatovech se sídlem v Domažlicích.¹ Fond domažlického úřadu práce se ale nedochoval v úplnosti a je navíc doposud zcela nezpracovaný, a proto bylo nutné využít pomoci pracovníků SOKA Domažlice, kteří však nebyli při hledání záznamů o totálním nasazení Václava Jakla úspěšní.

Nezbytnou součástí práce na úvodní studii i na edici dokumentů se samozřejmě stalo také prostudování dostupné sekundární literatury. K tématu nucené práce a totálního nasazení

¹ Více Státní oblastní archiv v Plzni (dále SOA Plzeň) – Státní okresní archiv Klatovy, Okresní úřad ochrany práce Klatovy (1939–1951) a Státní oblastní archiv v Plzni – Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně (dále SOKA Domažlice), Úřad ochrany práce Domažlice (1935–1955).

lze v českém prostředí zatím najít a využít jen několik monografií a článků. Jedná se například o práce Františka Mainuše, jehož studie patří vůbec k prvním uceleným monografiím k tématu totálního nasazení obyvatel Protektorátu Čechy a Morava.² Pracovnímu nasazení všech zahraničních dělníků, tedy nejen Čechů, za druhé světové války se věnuje německý historik Mark Spoerer, který nabízí obraz nucené práce zasazený do kontextu politické situace nacistického Německa.³ Vznikem, organizací a funkcí protektorátních úřadů práce se prvořadě zabývají Jaroslav Pažout⁴ a Jaromír Tauchen.⁵ K dispozici jsou také katalogy z různých výstav na téma nucené práce v průběhu druhé světové války.⁶

Vzhledem k tématu, které je bezpochyby moderního rázu, bylo na místě oslovit stále ještě žijící pamětníky studovaných událostí, díky jejichž výpovědím bylo možné identifikovat některé osoby, určit místa a blíže vysvětlit některé obecně neznámé děje zmiňované především v editované korespondenci, případně bylo na jejich základě možné doplnit, potvrdit nebo upřesnit informace již dříve zjištěné z písemných pramenů. Při práci s pamětníky byla použita ověřená metoda orální historie, konkrétně forma interview.⁷

Interview s pamětníkem není nic jiného než řízený rozhovor s osobou, která byla svědkem události, o níž podává svědectví. Myšlenky a zážitky pamětníka samozřejmě mohou být ovlivněny časovým odstupem, zdravotním stavem, sociální situací, stavem funkčnosti jeho paměti i dalšími životními událostmi. Získané informace jsou proto zpravidla značně subjektivní. Osoba, která vede s pamětníkem rozhovor, musí být citlivá, musí umět rychle reagovat a pozorně naslouchat. Rovněž musí být schopna podnítit pamětníka k vyprávění tak, aby získala odpovědi na své otázky a v nich potřebné informace, aniž by však na druhou stranu jakkoli ovlivňovala pamětníkovy subjektivní vzpomínky, dojmy či názory.

² František MAINUŠ, *Totální nasazení. Češi na pracích v Německu (1939-1945)*, Brno 1970 a František MAINUŠ, *Totálně nasazení*, Praha 1974.

³ Mark SPOERER, *Nucená práce pod hákovým křížem. Zahraniční civilní pracovníci, váleční zajatci a vězni ve Třetí říši a v obsazené Evropě v letech 1939-1945*, Praha 2005.

⁴ Jaroslav PAŽOUT, Úřady práce v Protektorátu, in: *Museli pracovat pro Říši. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války*, Praha 2004.

⁵ Jaromír TAUCHEN, *Organizace a činnost úřadů práce v Protektorátu Čechy a Morava, (1939-1945)*, in: *Právněhistorické studie* 46/1, Praha 2016, s. 91-109.

⁶ *Im Totaleinsatz. Zwangsarbeit der tschechischen Bevölkerung f'r das Dritte Reich/Totálně nasazení. Nucená práce českého obyvatelstva pro třetí říši (= katalog z výstavy)*, Praha 2008, a též *Nucená práce. Němci, nuceně nasazení a válka (= katalog z výstavy)*, Praha 2014.

⁷ Více k metodě orální historie Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE – Hana PELIKÁNOVÁ, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

Může se stát, že se k určitým tématům pamětník nebude chtít vyjadřovat, budou pro něj nepříjemná anebo traumatizující, protože se bude jednat o příliš citlivou záležitost apod., ale i s tím se musí badatel vypořádat. Nejnáročnější výzvou je proto jako vždy interpretace získaných informací. Při volbě této metody je naprosto nutné konfrontovat získané informace s jinými zdroji a pečlivě ověřovat všechna získaná fakta. Rozhovory s pamětníky však nepředstavovaly primární prameny předkládané práce, ale spíše doplňující, ačkoliv vznikly jen pro její účel, a proto nebylo nutné interpretovat veškeré informace v nich obsažené.⁸ Autorka práce měla štěstí v tom, že se jí podařilo získat svědectví dvou dosud žijících pamětníků, vrstevníků a blízkých příbuzných Václava Jakla. V obou případech navíc šlo o velmi vitální a čilé seniory, aktivní a s dobrou pamětí na všechny události, o nichž práce pojednává.

První pamětnicí, se kterou autorka pracovala, byla paní Jindřiška Tauberová, rozená Valentová, narozená 2. května 1929 ve Staňkově, která je sestřenicí Václava Jakla. Celý život prožila v Praze, odkud jezdila na prázdniny k prarodičům a příbuzným do Staňkova. Byla první z rodiny, kdo se setkal s Václavem Jaklem po jeho návratu z totálního nasazení v Německu. S Jindřiškou byly vedeny celkem dva rozhovory. V době jejich uskutečnění žila v Praze.

Druhým pamětníkem ochotným spolupracovat byl pan Václav Nový, narozený v březnu 1939, který je stejně jako paní Tauberová příbuzný Václava Jakla, a sice jeho bratranec. Vyrostl ve Staňkově, v rodině Jaklových, a proto si byli s Václavem bližší, ačkoliv je dělil jistý věkový rozdíl. S Václavem Novým byl nahrán jeden rozhovor. Pamětník v současnosti žije v Plzni a má mnoho zájmů včetně informačních technologií, kultury, sportu a přírody.

Předložená bakalářská práce vznikala v době pandemie Covid-19, a proto bylo vzhledem k pohodlí, bezpečí a zdraví obou pamětníků nutné uskutečnit rozhovory prostřednictvím telefonu a internetového spojení. Před začátkem rozhovorů poskytli oba pamětníci autorce svůj souhlas s použitím podaných informací pro potřeby předkládané práce. Rozhovory s Jindřiškou Tauberovou byly zaznamenávány pomocí diktafonu, rozhovor s Václavem Novým byl zachycen pomocí nahrávání přímo v programu Skype. Všechny

⁸ Srov. Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE, *Třetí strana trojúhelníku*. Teorie a praxe orální historie, Praha 2011.

záznamy byly následně přepsány ve zkrácené verzi do písemné podoby a byly uloženy do soukromého fondu autorky práce.

3. Korespondence jako historický pramen

Vzhledem k charakteru předkládané práce, k jejímu stěžejnímu prameni, a tedy i k obsahu edice v příloze, považuje autorka za vhodné blíže se soustředit na teoretické osvětlení korespondence a možností jejího využití jako historického pramene.

Osobní korespondence patří do skupiny pramenů, které obvykle řadíme mezi tak zvané ego-dokumenty.⁹ Obecná charakteristika korespondence jako historického pramene a jako jednoho ze stěžejních a často využívaných dokumentů je však velmi složitá a ke každému prameni tohoto typu je třeba přistupovat individuálně.

Oproti deníkům či jiným osobním záznamům anebo přímo pamětem (memoárům), které mají zpravidla pouze jednoho původce, můžeme při studiu korespondence sledovat interakci dvou či více osob a jejich vzájemné reakce, stejně jako shodné nebo naopak rozdílné postoje vzájemně korespondujících osob ke stejným událostem nebo problémům. Jde v podstatě o písemný dialog na dálku, který odráží nejen situaci korespondentů samotných, ale i stav společnosti v době, kdy jejich korespondence vznikla.

Při studiu korespondence je nutné brát v potaz například míru autocenzury, která je zde, třeba v případě editovaných dopisů adresovaných Václavem Jaklem jeho matce, velmi zřetelná. Míra autocenzury je samozřejmě závislá na mnoha faktorech – na věku pisatele dopisů, jeho osobních zkušenostech, vzdělání, předsudcích, prioritách, politické orientaci a společenskému postavení, a zejména na vzájemném vztahu dvou a více korespondentů. Také závisí na momentálních podmínkách a na prostředí, kde se korespondenti nacházejí. Na míru autocenzury mohla mít vliv také oficiální cenzura (úředníci, diplomaté, vojáci, vězni, váleční zajatci nebo chovanci zdravotních a sociálních ústavů, kteří jsou zpravidla povinni svoji korespondenci poskytnout k nahlédnutí a případné korekci ze strany státních orgánů) anebo fakt, zda korespondenti počítali s případným budoucím uveřejněním dopisů (např. formou edice).

Důležitou, náročnou a stále nedořešenou otázkou zůstává výpovědní hodnota korespondence jako historického pramene. Při jejím hodnocení musíme brát v potaz objektivní faktory, jakými jsou například doba a místo vzniku korespondence, možnosti

⁹ Více k ego-dokumentům např. Milena LENDEROVÁ – Jiří KUBEŠ (edd.), *Osobní deník a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (proto)literární vyjádření?* (Scientific Papers of the University of Pardubice, Series C, Supplement 9), Pardubice 2004.

verifikace v ní obsažených údajů prostřednictvím dalších pramenů, kvantita vytěžených informací a způsob jejich interpretace, a také celkový dobový kontext nebo vliv okolního prostředí a dalších osob na korespondenty. Je také nutné brát v potaz subjektivní faktory. K takovým patří například osobnostní rysy každého z respondentů, jeho původ, pocity, postoje, vědomosti, zkušenosti, vzdělání, vzájemné vztahy (včetně nadřazenosti a podřízenosti) a podobně. Všechny tyto skutečnosti totiž hrály zásadní roli nejen při vzniku každého samotného dopisu, ale ovlivňovaly jeho formu, styl, obsah a celé sdělení.

Korespondence může nabídnout badateli zcela jedinečné informace nejen o samotných dopisovateli a osobách v jejich okolí, ale též o době, v níž žili. Dodává historickému bádání důležitý osobní rozměr a pohled člověka na významné i nevýznamné, šťastné i nešťastné historické události.

4. Nucená práce a její organizace v Protektorátu Čechy a Morava

Pojmem nucená práce se rozumí každá práce či služba, která není dobrovolná a ke které je osoba nucena pod pohrůžkou trestu.¹⁰ Osoba, která ji podstupuje, přitom není schopna ovlivnit své pracovní a životní podmínky. O definici pojmu nucená práce se v minulosti pokoušelo několik historiků. Ve svém díle se pojmu věnuje například německý historik Mark Spoerer. Ten na základě daných kritérií dělí nuceně nasazené osoby do čtyř skupin. Jedná se v první řadě o dobrovolné zahraniční civilní pracující (např. ze satelitních států jakými bylo Bulharsko či Itálie), nuceně nasazené pracovníky s částečným vlivem na podmínky vlastní existence s obvyklou nebo nepatrně zvýšenou smrtností (např. civilní pracovníci z Německem obsazených oblastí mimo Polsko a Sovětský svaz), a dále na nuceně nasazené bez patrného vlivu na vlastní existenci a s nadprůměrnou úmrtností (např. civilní pracovníci z Polska a Sovětského svazu). Poslední čtvrtou skupinou byli pracovníci bez jakéhokoli vlivu na existenční podmínky s extrémně vysokou smrtností, ke kterým patřili vězni koncentračních táborů nebo například Židé z táborů nucených prací a z ghett.¹¹ Kolektiv kolem Václava Jakla zahrnoval především příslušníky druhé skupiny, tedy civilní pracovníky z okupovaných území, mezi které Václav sám patřil. V českém prostředí se tématem nucené práce ve svých studiích intenzivně zabýval například František Mainuš. Ten rozděluje s přihlédnutím k mezinárodnímu právu dva stupně nucené práce. V prvním stupni definuje práci otrockou, kde se pracovní poměr zakládá na vlastnickém právu, ale bez právního ukotvení, přičemž nejčastěji se jednalo o vězně koncentračního nebo pracovní-výchovného tábora (tzv. *Arbeitserziehungslager*) anebo o válečné zajatce. Druhým stupněm je pak podle jeho pojetí práce „neotrocká“, kterou museli povinně podstupovat obyvatelé okupovaných území, kteří pracovali za relativně mírnějších podmínek.¹² Podle tohoto rozdělení patřil Václav Jakl mezi totálně nasazené z druhé skupiny.

Již před začátkem druhé světové války, zejména v době hospodářské krize i po ní, odcházelo mnoho pracovních sil z území českých zemí za prací do zahraničí. V tuto dobu šlo ale především o dobrovolnou práci oceněnou odpovídajícím finančním ohodnocením.

¹⁰ Jiří CHYSKÝ, *Nucená práce a její problematika se zřetelem k podstatě pracovního poměru*, Praha 1962, s. 39.

¹¹ M. SPOERER, *Nucená práce*, s. 17.

¹² F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 9.

Situace se pro obyvatele Čech a Moravy začala měnit po 30. září 1938, kdy byla podepsána mnichovská dohoda a oblast Sudet byla připojena k Německé říši. Ze Sudet bylo vyhnáno či vysídleno více než 150 000 československých občanů do vnitrozemí, kde jen těžko hledali adekvátní pracovní uplatnění. Dne 11. října 1938 vyšlo vládní nařízení, jímž se zřizovaly pracovní útvary.¹³ Do nich byli povoláváni především dělníci vedení jako nezaměstnaní. Po 15. březnu 1939, kdy vstoupila německá vojska do vnitrozemí, éra druhé republiky skončila a byl vyhlášen Protektorát Čechy a Morava, začal nábor pracovních sil eskalovat. Zpočátku probíhal především na dobrovolné bázi, a tudíž vycházel z vlastního rozhodnutí pracovníků, například pod vlivem špatné sociální a finanční situace. Již o měsíc později, 15. dubna 1939, evidovaly okupační úřady 30 000 dobrovolných zájemců o práci na území Říše. Těm byly nabízeny především vysoké mzdy. V kronice města Staňkova se například píše: *Dne 10. června t. r. [1939] konaly se v hostinci u Karla Hrona ve Staňkově odvody nezaměstnaných dělníků pro práci do Německa. Z 85 Čechů žen a mužů odvedeno 33 mužů a 3 ženy. Pro 30 Němců byla opatřena práce doma. Celkově povolaných 115.*¹⁴

Říšská propaganda však ne vždy vykreslovala nabízené pracovní podmínky v reálném obraze. Vycházely ilegální články a letáky varující před nábořem na práci do Říše.¹⁵ Po vypuknutí druhé světové války se dobrovolná práce pomalu začala transformovat na práci vynucenou.

Dne 23. ledna 1941 vyšlo vládní nařízení č. 46/1941 Sb. o opatřeních řídicích příkázanou práci v protektorátu.¹⁶ Podle tohoto nařízení mohly být k práci, která měla trvat maximálně jeden rok, přikázány osoby mezi 18. a 50. rokem věku z různých pozic, nikoli však pracovní síly ze zemědělských podniků a cizinci. Výjimku tvořily také těhotné ženy a matky dětí do 15 let. Přikázané osoby musely být k danému druhu práce způsobilé. Přednost měly přitom osoby nezaměstnané nebo bez povolání. Pokud by došlo na

¹³ Jan GEBHART – Jan KUKLÍK, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996, s. 48.

¹⁴ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, Archiv města Staňkov (dále AM Staňkov), inv. č. 1478, kniha č. K448 (kronika města Staňkova 1939-1941), s. 2. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160186/soap-do_00402_mesto-stankov-1939-1941_0050?x=16&y=-51&w=649&h=249 (14. 3. 2022).

¹⁵ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Dramatické i všední dny*, s. 49.

¹⁶ Vládní nařízení č. 46/1941 Sb., jímž se činí některá opatření o řízení práce. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/9145/1/2/vladni-narizeni-c-46-1941-sb-jimz-se-cini-nektera-opatreni-o-rizeni-prace/vladni-narizeni-c-46-1941-sb-jimz-se-cini-nektera-opatreni-o-rizeni-prace> (28. 4. 2022).

nedostatek svobodných pracovníků, mohli být zařazeni na práci i ženatí muži a vdané ženy.

Vyhláška ministra sociální a zdravotní správy č. 241/1941 Sb. z 26. června 1941 pak pojednávala o zavedení speciálních pracovních knížek. Do nich se zapisovalo jméno a příjmení majitele, den a místo jeho narození, státní příslušnost, rodinný stav, vzdělání, místo a den vydání pracovní knížky, označení nositele zdravotního pojištění, který knížku vydal, a její číslo. Povinnosti vlastnit pracovní knížku podléhaly všechny osoby od 15 let, které bez ní nemohly být zaměstnány. Knižka sloužila jako doklad při nástupu do zaměstnání, nahlížet do ní bylo povoleno také úřadům práce (např. při změně zaměstnání), nositelům sociálního pojištění a na požádání také jiným úřadům, například bezpečnostním složkám. Její zneužití nebo neoprávněné změny byly přísně trestány, a to vězením nebo pokutou až do výše 50 000 K.¹⁷

Změnu v příkazování na práci do Říše přineslo vládní nařízení č. 10/1942 Sb. ze dne 18. prosince 1941, jímž mohli být mladí a svobodní lidé nasazeni na práci také na území Říše, tedy mimo protektorát.¹⁸

V březnu 1942 Adolf Hitler jmenoval Fritze Sauckela generálním zmocněncem pro pracovní nasazení, který mohl zavádět libovolná opatření k zajištění pracovních sil pro podniky (zejména zbrojního a dalšího válečného průmyslu) na území Německa a na jím ovládaných územích.¹⁹ Sauckel požadoval dodání 100 000 protektorátních dělníků na práci do Říše, a to do 30. dubna 1943. V květnu vyšlo vládní nařízení, které de facto umožňovalo využít k nucené práci všechny obyvatele protektorátu. Výjimkou byly matky pečující o děti do 15 let věku, těhotné ženy od šestého měsíce těhotenství až do dvou měsíců po porodu a také osoby, o jejichž nezpůsobilosti k výkonu práce rozhodla úřední prohlídka.²⁰ Aby však úřady práce zamezily osobám v možnosti vyhnout se jejich

¹⁷ Vyhláška č. 291/1941 Sb. o vydávání pracovních knížek. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/9667/1/2> (28. 4. 2022).

¹⁸ Vládní nařízení č. 10/1942 Sb., kterým se doplňuje a mění nařízení ze dne 23. ledna 1941 č. 46 Sb., jímž se činí některá opatření o řízení práce. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/9865/1/2/vladni-narizeni-c-10-1942-sb-kterym-se-doplnuje-a-meni-vladni-narizeni-ze-dne-23-ledna-1941-c-46-sb-jimz-se-cini-nektera-opatreni-o-rizeni-prace> (28. 4. 2022).

¹⁹ *Im Totaleinsatz*, s. 66.

²⁰ Vládní nařízení č. 154/1942 Sb., jímž se činí některá opatření o řízení práce. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/10263/1/2/vladni-narizeni-c-154-1942-sb-jimz-se-cini-nektera-opatreni-o-rizeni-prace> (28. 4. 2022).

evidenci a následnému pracovnímu nasazení, probíhaly kontroly jejich pracovního umístění při vydávání potravinových lístků nebo na veřejných místech (v restauracích, kinech, na plovárnách apod.). Ani tato opatření však nedostačovala, a proto byly z iniciativy ministra hospodářství a práce Waltera Bertsche na podzim roku 1942 na práci do Říše nasazeny celé ročníky občanů protektorátu narozených v letech 1921 a 1922. V listopadu byli povoláni také mladí lidé narození v letech 1918 až 1920, nezaměstnaní a spolu s nimi i postradatelní pracovníci průmyslu nebo úřadů z celého Protektorátu Čechy a Morava.²¹ V lednu 1944 pak odjížděl i ročník 1924, jehož konskripce se týkala i mladých žen. O nasazení tohoto ročníku bylo rozhodnuto kvůli zhoršující se hospodářské situaci v Říši a také kvůli situaci na bojištích na podzim 1943.

Většina těchto mladých lidí měla pracovat především v leteckém průmyslu. Část z nich byla přidělena také k *Luftschutzu* (Protiletecká obrana) nebo *Technische Nothilfe* (Technická nouzová pomoc), polovojenským organizacím podílejícím se na protiletecké obraně a odstraňování následků spojeneckých náletů. Příslušníci těchto jednotek vykonávali vůbec nejnebezpečnější práci, za kterou nedostávali žádnou mzdu. Mnoho mladých mužů při odklizení nevybuchlých bomb a vyprošťování mrtvých těl ze sutin zahynulo.²²

Podle stavu k 10. říjnu 1943 bylo pracovními úřady podchyceno z ročníku 1924 celkem 110 949 osob (54 626 mužů a 56 323 ženy). Z toho bylo 9 368 žáků škol (6017 chlapců a 3621 dívka) a 2152 veřejní zaměstnanci (672 mužů a 1480 žen).²³ Většina příslušníků ročníku 1924 se však ještě do konce roku 1944 dostala zpět do protektorátu. Po návratu byly navrátilcům vystavovány repatriační průkazy.

V dubnu 1944 už bylo totálně nasazeno na práce v Říši přes 400 000 obyvatel protektorátu.²⁴ Pro označení nuceně nasazených se v Protektorátu Čechy a Morava se užíval termín „totálně nasazený“ (z německého výrazu *Totaleinsatz*).

²¹ *Im Totaleinsatz*, s. 67.

²² Miloslav MOULIS, *Mládež proti okupantům*, Praha 1966, s. 177.

²³ Miroslav EISENHAMMER, *Nucené nasazení studentů středních škol v období okupace*. Disertační práce Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 235.

²⁴ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Dramatické i všední dny*, s. 53.

5. Úřady práce

Nábor pracovníků na nucené práce probíhal v českých zemích pod správou úřadů práce, bývalých zprostředkovatelen práce, které byly reorganizovány po německém vzoru. *Jejich úkolem bylo vést evidenci o pracovních silách a jejich pohybu, bez jejich souhlasu nebylo možno navázat nebo zrušit pracovní poměr, přikazovaly dělníky do válečné výroby a prováděly přeškolování pro potřeby válečného průmyslu.*²⁵ Staly se také poradnami pro výběr povolání a kontrolovaly nezaměstnané. Lidově se těmto institucím přezdívalo „pracáky“.

Vzorem pro vznik a vytváření úřadů práce byly říšské pracovní úřady. Vládní nařízení č. 193/1939 Sb. z 25. července 1939, jímž se zřizovaly úřady práce pro obvod jednoho nebo několika politických okresů na území protektorátu, nabylo platnosti 1. září 1939. Vyšší instanci měly tvořit zemské úřady práce se sídlem v Praze a v Brně, které ale v praxi nebyly nikdy zřízeny, takže dozor nad prvoinstančními úřady práce vykonávalo přímo Ministerstvo sociální a zdravotní správy v Praze.²⁶ Vyhláškou č. 202/1939 Sb. ze dne 5. září 1939 byla určena sídla úřadů práce v Českých Budějovicích, Hradci Králové, Jičíně, Kladně, Klatovech, Kolíně, Kutné Hoře, Mělníku, Mladé Boleslavi, Německém Brodě, Pardubicích, Plzni, Praze, Příbrami, Strakoniciích a v Táboře pro Čechy a v Brně, Jihlavě, Kroměříži, Moravské Ostravě, Olomouci, Prostějově a ve Zlíně pro Moravu.²⁷ Pro 23 úřadů práce bylo celkem zřízeno 88 poboček.²⁸ Pro obvod západních Čech byly zřízeny úřady v Klatovech (pro obvody politických okresů Klatovy, Domažlice, Přeštice a Sušice) a v Plzni (pro okresy Plzeň, Hořovice, Kralovice a Rokycany).²⁹

Územní působnost úřadů práce a jejich poboček se však do roku 1942 několikrát změnila. Od ledna 1942 spadaly úřady práce pod nově vzniklé protektorátní Ministerstvo

²⁵ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Dramatické i všední dny*, s. 51.

²⁶ J. TAUCHEN, *Organizace*, s. 91–92.

²⁷ Vyhláška č. 202/1939 Sb., kterou se určují sídla úřadů práce. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/8067/1/2> (28. 4. 2022).

²⁸ Vyhláška č. 30/1940 Sb., kterou se zřizují pobočky úřadů práce. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/8263/1/2/vyhlaska-c-30-1940-sb-kterou-se-zrizuji-pobocky-uradu-prace> (28. 4. 2022).

²⁹ M. EISENHAMMER, *Nucené nasazení v západních Čechách z pohledu archiváře*, in: Archivní časopis 53, 2004, č. 3, s. 196–203, zde s. 197.

hospodářství a práce v Praze,³⁰ německy *Ministerium für Wirtschaft und Arbeit*. Ministrem hospodářství a práce se stal Walter Bertsch, vedoucí sekce hospodářství a práce na úřadu říšského protektora. Z této sekce byli jmenováni také další vedoucí úředníci ministerstva.³¹ Teprve v červnu 1942 byla na území protektorátu vytvořena struktura úřadů práce, která setrvala v nezměněné podobě až do konce války.³²

Úřady práce byly plně pod kontrolou německých okupačních úřadů. Lokální instanci těchto okupačních úřadů představovaly oberlandráty, které podléhaly úřadu říšského protektora a poté německému státnímu ministrovi.³³ Velkým problémem bylo personální obsazení úřadů práce. Docházelo na konflikty mezi českými a německými úředníky. V červnu 1941 rozhodl říšský protektor, že u těch úřadů práce, v jejichž čele stáli čeští vedoucí, byli tito nahrazeni komisařsky dosazenými vedoucími oddělení pro pracovní a sociální věci u příslušného oberlandráta (*Leiter der Abteilungen Arbeits- und Sozialangelegenheiten*).³⁴ Od té doby se úřady práce dostaly plně pod německé velení a začaly v úředním styku jednat v německém jazyce anebo dvojjazyčně. Na úřadech práce nesměly být na základě pokynů říšského protektora zaměstnány ve vedoucích pozicích nespolehlivé osoby, kterými se stali například bývalí důstojníci československé armády. Vůbec nepřipadali v úvahu ani bývalí českoslovenští legionáři, lidé židovského původu nebo bývalí příslušníci některé zednářské lóže.³⁵

Základní členění úřadu práce zahrnovalo následujících osm věcných oddělení (*Sachgebiete*), v jejichž čele stáli vedoucí: 1. správa, 2. pracovní nasazení, 3. nasazení mládeže, 4. pomoc při včleňování do práce, 5. statistika a podávání zpráv, 6. mzdová politika, 7. živnostenská inspekce a 8. lékařská služba.³⁶ Příkazování do práce spadalo pod první oddělení. Osmé oddělení zajišťovalo lékařské prohlídky pro účely pracovního

³⁰ J. PAŽOUT, *Úřady práce*, s. 52.

³¹ M. PONOCNÁ – V. SAMOBYL – F. ŠTĚPÁN, *Ministerstvo hospodářství a práce 1942–1945*. Inventář. Národní archiv, Praha 1960, s. 4. Dostupné z <https://vademecum.nacr.cz> (31. 3. 2022).

³² Vyhláška č. 206/1942 Sb. o nové úpravě obvodů a sídel úřadů práce a jejich poboček.

³³ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*. Od počátků státu po současnost, Praha 2007, s. 408.

³⁴ J. TAUCHEN, *Organizace*, s. 97–98.

³⁵ J. PAŽOUT, *Úřady práce*, s. 60–61.

³⁶ J. TAUCHEN, *Organizace*, s. 99.

nasazení. Na počátku roku 1943 mělo Ministerstvo hospodářství a práce k dispozici celkem 18 úřadů práce a jejich pobočky s celkem 2851 zaměstnancem, z nichž necelých dvacet procent tvořili Němci působící především ve vedoucích pozicích.³⁷

Byly také zřízeny poradní sbory pro pracovní nasazení. Předsedal jim vedoucí úřadu práce, členy byli pověřenec pro zbrojení, zástupce pobočky pro výzbroj, někde zástupci NSDAP, průmyslových svazů apod. Po zrušení poradních sborů v prosinci 1944 bylo území protektorátu rozděleno do sedmi zbrojních oblastí. V každé oblasti byla zřízena okresní komise, jejímž úkolem byla správa nasazení v oblasti zbrojního průmyslu.³⁸

Samozřejmostí byla také spolupráce úřadů práce s protektorátními policejními složkami a také s Gestapem, zejména v případech razíí na nezaměstnané, na osoby projevující odpor proti pracovnímu nasazení anebo na osoby sebepoškozené s úmyslem vyhnout se nasazení. Toto bylo později kvalifikováno jako sabotáž trestaná smrtí.³⁹

Činnost úřadů práce byla organizována a probíhala podle pokynů obsažených v řadě oběžníků vydaných pro ně Ministerstvem hospodářství a práce v Praze. Němečtí vedoucí úřadů se také pravidelně účastnili porad na vyšších úradech, kde získávali pokyny, které mohly často být v rozporu s písemnými instrukcemi. Čeští úředníci s nimi obvykle nebyli vůbec obeznámeni.⁴⁰ Okresní úřady ochrany práce byly zrušeny k 1. dubnu 1949. Jejich působnost poté přešla na věcně příslušný odbor územně příslušného okresního národního výboru.⁴¹

³⁷ F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 76.

³⁸ J. Tauchen, *Organizace*, s. 99–100.

³⁹ TAMTÉŽ, s. 101.

⁴⁰ TAMTÉŽ, s. 102.

⁴¹ TAMTÉŽ, s. 105.

6. Každodenní život nuceně nasazených Čechů

Kvalita života a životní podmínky nuceně nasazených z území protektorátu se odvíjely od mnoha různorodých faktorů, a proto je nelze vždy zobecňovat. Určujícími hledisky bylo místo nasazení, fáze a vývoj války, druh vykonávané práce a v neposlední řadě také příslušnost ke konkrétnímu národu a jeho vztah k německé Říši. Na začátku války byly nejhorší podmínky nastaveny pro Poláky, kteří byli prvními cizími dělníky a kteří museli nosit na oděvu zvláštní označení. Byli neustále kontrolováni a izolováni od německého obyvatelstva a pracovníků jiných národností. Mnohem tvrdší podmínky byly nastaveny pro dělníky z obsazeného území Sovětského svazu, tzv. „ostarbeitery“, kteří začali na území Říše přijíždět na konci roku 1941 v souvislosti s válečným děním na tomto území. Mezi ně patřili i zajatí sovětsí vojáci, kteří měli být z ekonomických důvodů využiti jako pracovní síly a nikoli fyzicky likvidováni. Ti se stali pro národní socialismus vůbec nejnebezpečnějšími. Nacistický režim na ně pohlížel jako na rasově méněcenné a zároveň jako na zastánce ideje komunismu, a proto byli přísně izolováni, umístěni do táborů, na oděvu nosili označení „Ost,“ a také dostávali nejmenší příděly potravin.⁴²

Čeští dělníci přijížděli za prací do Německa již v letech před začátkem druhé světové války. Tehdy ještě pracovali za poměrně standardních podmínek, které se nijak zvlášť nelišily od místních pracovníků. Od září 1939 se však i jejich situace začala zhoršovat. Bylo zakázáno navyšování jejich mezd a vyplácení různých příplatků, pracovní doba jim byla prodloužena na deset hodin denně.⁴³ Také byly na určitou dobu zrušeny dovolené.⁴⁴ Po všech těchto změnách nebyly výjimkou stávky a různé projevy nespokojenosti. Někteří čeští dělníci z ročníku 1924 pracovali v roce 1944 i 12–13 hodin denně šest dní v týdnu. Průměrná mzda kvalifikovaného dělníka činila v té době zhruba 81 fenik, nekvalifikovaného cca 64 feniky za hodinu. Rozdílnou mzdu měly ženy, a to zhruba 44 feniky. Z hrubé mzdy se pracovníkům srážely daně, pojistné a příspěvky pro německou válečnou frontu. Podle vládních nařízení⁴⁵ měli pracovníci nárok na rodinné příspěvky, a

⁴² F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 99–102.

⁴³ TAMTÉŽ, s. 110–111.

⁴⁴ TAMTÉŽ, s. 113.

⁴⁵ Vládní nařízení č. 273/1939 Sb. o poskytování příspěvku omezeně pracujícím zaměstnancům (dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/8138/1/2/vladni-narizeni-c-273-1939-sb-o-poskytovani-prispevku-omezene-pracujicim-zamestnancum/vladni-narizeni-c-273-1939-sb-o-poskytovani-prispevku-omezene-pracujicim-zamestnancum> (28. 4. 2022)), č. 237/1941 Sb. o podpoře včleňování do práce

na odlučné. Odměny se v různých částech Říše měnily, na některých pozicích se výdělky pohybovaly i kolem 1 říšské marky za hodinu. Mladí čeští dělníci byli vedeni a oceňováni jako nekvalifikovaní a pobírali nízké mzdy, i přes to ale mnoho pracovníků posílalo část výdělku domů svým rodinám. Další část jim potom posloužila k zaplacení ubytování a stravy.⁴⁶

Největší část českého dělnictva byla ubytována hromadně ve společných prostorech, táborech (tzv. lágrech), což mělo své pozitivní, ale i stinné stránky. Ačkoli bylo toto ubytování levné (zhruba 50 feniků za den)⁴⁷ a byly k dispozici společenské prostory i jídelny, obyvatelé byli pod dohledem vedení tábora nebo podniku. Docházelo tak k narušování soukromí a svobody v mimopracovní době. Základem táborů byly většinou neizolované dřevěné baráky, ve kterých se nemohla udržet stálá teplota, a tak dělníci trpěli v zimě mrazem a v létě horkem. Na chod tábora dohlížel vedoucí tábora, který byl označen jako Lagerführer. Dohled nad kázní a pořádkem měla táborová stráž, která byla napojena na orgány bezpečnostní policie či Gestapa.⁴⁸

Dohledu bezpečnostních orgánů se vyhýbali mnozí Češi, kteří nacházeli útočiště v podnájmu. I proto se snažila německá správa ubytovávat Čechy pouze ve společném ubytování, i kdyby to mělo znamenat úplný přesun na jiné místo.⁴⁹

Stravu dělníků měla na starosti přímo ubytovací anebo pracovní zařízení. Jako hlavní jídlo ve společných jídelnách byly podávány bezmasé polévky, tzv. eintopf, jednou za čas také omáčky s kousky masa s bramborem nebo různé kaše. Někde dostávali dělníci také snídaně a večeře, ke kterým byla zpravidla černá káva z praženého obilí a k ní chléb s margarínem a marmeládou.⁵⁰ Od dělníků, kteří se stravovali v jídelnách v táborech, byly vybírány potravinové lístky. Ti, kteří bydleli v soukromí, byli odkázáni na samostatné stravování, které se mohlo velmi prodražit. Příděly potravin na lístky a nekvalitní stravu doplňovaly balíky, které posílaly dělníkům jejich rodiny z domova. Protože balíky

(dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/9612/1/2/vladni-narizeni-c-237-1941-sb-o-podpore-vclenovani-do-prace> (28. 4. 2022)) a č. 250/1943 Sb. o podpoře při včleňování do práce (dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/10977/1/2> (28. 4. 2022)).

⁴⁶ F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 118–119.

⁴⁷ TAMTÉŽ, s. 119.

⁴⁸ Veronika MOJŽÍŠOVÁ, *Vývoj nucené práce na území České republiky ve 20. století*, Ostrava 2014, s. 39.

⁴⁹ F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 112.

⁵⁰ V. MOJŽÍŠOVÁ, *Vývoj*, s. 41.

obvykle podléhaly kontrole, docházely k adresátům se zpožděním, potraviny v nich se kazily, a našly se i balíky zcela rozkradené. Příděly potravin se lišily podle zásobovací situace, která se během války stále zhoršovala. Zahrnovaly pečivo, tuk, marmeládu a maso v různé podobě. Podle korespondence Václava Jakla nebyly výjimkou ani sýry. Velmi omezené byly příděly cigaret.

Velké starosti dělalo nasazeným Čechům oblečení, jehož byl nedostatek a rychle se opotřebovávalo. Totéž platilo také pro obuv.⁵¹ Některé podniky je dělníkům za poplatek propůjčovaly, jindy byli lidé odkázáni na oděvy a obuv poslanou z domova, jako tomu bylo i v případě Václava Jakla. V práci pak nosili Češi na oděvech označení, např. „Ausländer“. Společně s jazykovou bariérou mohlo být toto viditelné odlišení impulsem pro šikanu ze strany vedoucích a velitelů.

Příslušníci ročníku 1924, kteří přijeli do Německa na počátku roku 1944, byli ubytováni vesměs velmi špatně, hůře než si to vyžadovaly válečné poměry, líčí ve své monografii František Mainuš.⁵² Mladí lidé žili v nehygienickém prostředí, v umývárkách v táborech často tekla pouze studená voda, jako toalety sloužily latríny nebo vědra a chybělo zde i mýdlo. Dělníci sdíleli své ubikace s parazity, jako byly štěnice, blechy a vši, a často i s hlodavci, kteří šířili nemoci. Šířily se epidemie tyfu a průjemových onemocnění, objevovaly se také respirační choroby, jako například tuberkulóza. Výjimkou nebyly ani pracovní úrazy, způsobené úmyslně za účelem vyhnout se práci, nebo nedostatečným zaškolením pracovníků. Tábory byly vybaveny ošetrovnou, ale i přesto, že podléhali dělníci povinnému sociálnímu a zdravotnímu pojištění,⁵³ a proto požívali ochrany místního nemocenského pojištění, byla lékařská péče o ně velmi špatná. Lékaři uznávali pracovní neschopnost mnohdy jen v nejnutnějších případech a dělníci museli docházet do práce i nemocní.

Volný čas si Češi mohli krátit návštěvami okolí tábora, sportem (v korespondenci Václava Jakla je zmiňován například fotbal) nebo různými druhy kulturního vyžití (hudbou, poslechem rozhlasu).

⁵¹ F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 111.

⁵² TAMTÉŽ, s. 115.

⁵³ Úmluva č. 205/1940 mezi Německou říší, zastoupenou říšským ministrem práce, a vládou Protektorátu Čechy a Morava, zastoupenou ministrem sociální a zdravotní správy, o vypořádání na poli sociálního pojištění z podnětu včlenění bývalých česko-slovenských území do Německé říše. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/8765/1/2> (28. 4. 2022).

Nuceně nasazení museli kromě jiného čelit, stejně jako místní civilní obyvatelstvo, častým leteckým náletům, zejména pokud pracovali v leteckých továrnách. Hromadné tábory byly terčem leteckých náletů častěji než menší či soukromější ubytování, například hostinec, kde pobýval nějaký čas i Václav Jakl. Nastalo-li bombardování, nacházeli zaměstnanci útočiště v protileteckých krytech. Existovaly však i případy, kdy kryty sílu bomb nevydržely a lidé v jejich sutinách přicházeli o život.

Kvůli neustálému nebezpečí, špatným životním a pracovním podmínkám a také stesku po domově a blízkých byly na denním pořádku útky z pracoviště do vlasti, které byly těžce trestány. Jediným způsobem, jak legálně a bez problémů navštívit domov, bylo získání dovolené. Vydávání dovolenek bylo však čím dál častěji omezováno, mimo jiné protože se občané protektorátu z dovolených nevraceli zpět. Útky z Říše eskalovaly i kvůli zamítnutí dovolené nebo dlouhému čekání na ni.

Uprchlíky měly odchyťovat a zatýkat kontrolní orgány ve všech dopravních prostředcích a na hranicích. Běžným trestem pro uprchlíky se stával pobyt v pracovních-výchovném táboře, v němž byly podmínky srovnatelné s těmi v táboře koncentračním, kam se lidé dostávali po opakovaných útěcích. Po odpykání trestu byli uprchlíci navraceni zpět do Německa na původní pracoviště. Útky vrcholily s blížícím se koncem války, kdy začínaly být německé úřady bezmocné, neboť stále častěji přicházeli o úředníky, kteří museli odcházet do armády. Na podzim 1944 proto byla vyhlášena amnestie pro všechny uprchlíky, kteří se měli přihlásit na svém územně příslušném úřadu práce. Bylo jim umožněno získat práci v protektorátu, a tím alespoň podpořit zdejší válečné hospodářství.⁵⁴

⁵⁴ F. MAINUŠ, *Totální nasazení*, s. 131–140.

7. Staňkovsko v době Protektorátu Čechy a Morava

Město Staňkov, rodiště Václava Jakla, jemuž je tato práce věnována především, se nachází v západních Čechách asi 30 km jihozápadně od Plzně a 20 km od Domažlic. První zmínka o sídle s názvem Witla de Stancowic je z roku 1233, podle jeho držitele, velmože a královského úředníka Vitla ze Staňkova. Po jeho smrti až do husitských válek byla ves s farním kostelem sv. Jakuba Většího v držení chotěšovského kláštera, který založil v roce 1367 na protějším břehu řeky Radbuzy městečko Staňkov. Za husitských válek byly oba Staňkovy dány do zástavy.

V roce 1624 bylo městečko opět postoupeno klášteru, zatímco stejnojmenná vesnice zůstávala součástí horšovskotýnského panství. Ves i městečko se plynule vyvíjely. V roce 1822 byla přestavěna císařská silnice z Plzně do Bavorska, která městečkem Staňkovem vedla. O bezmála čtyřicet let později byla otevřena také železnice, která spojovala Plzeň a Furth im Wald.⁵⁵ Ve městečku i ve vsi vyrůstaly nové továrny a podniky, nové veřejné budovy i soukromé stavby a stoupala zde kumulace obyvatel.⁵⁶

Historie Staňkova jako jednotného sídla se začala psát až ve 30. letech 20. století. Do srpna 1938 bylo sídlo stále rozděleno řekou Radbuzou na dvě samostatné jednotky, na Staňkov-ves a Staňkov-městys. Poté došlo k definitivnímu sloučení, začala zde úřadovat správní komise a vznikla zcela nová obec s 3823 obyvateli. V této době se zde nacházelo celkem 608 čísel popisných. Statut města však Staňkov získal až později, v roce 1960.

Po odtržení Sudet na podzim 1938 zůstal Staňkov součástí druhé Československé republiky. Původně spadal pod politický okres Horšovský Týn, který však ležel na odtrženém sudetském území, a tak nově připadl Staňkov do politického okresu Domažlice. Z Horšovského Týna a dalších obcí začaly do vnitrozemí proudit stovky českých uprchlíků, a proto počet obyvatel Staňkova výrazně vzrostl (až na 5000 obyvatel).⁵⁷

⁵⁵ Tj. německé příhraniční město v severovýchodním Bavorsku.

⁵⁶ Karel KUČA, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 6. díl Pro-Sto, Praha 2006, s. 828an.

⁵⁷ Věra STEINBACHOVÁ, *Staňkov. 775 let*, Plzeň 2008, s. 15–16.

Od 1. září do 26. října 1939 bylo od Civilní protiletecké obrany ve Staňkově a okolí nařízeno úplné zatemnění a protiletecká pohotovost.⁵⁸ Od té doby bývalo zatemnění nařizováno pravidelně a stalo se součástí života obyvatel protektorátu po celou dobu nacistické okupace.

Policejní a totalitární charakter nacistického režimu se brzy začal projevovat i v protektorátu například omezením spolkové činnosti, prohlídkami a kontrolou úřadů a veřejných míst, ale i zatýkáním nepohodlných osob či perzekucí židovských občanů a konfiskací jejich majetku. Staňkovští Židé odjeli 27. listopadu 1942 v dopoledních hodinách do Klatov, odkud byli transportováni na další místo určení.⁵⁹

Lidé ze Staňkova a okolí byli posíláni také na práci do Říše. Už ve dnech 8. a 10. července 1939 se konaly na Obecním úřadě ve Staňkově první odvody nezaměstnaných českých dělníků na práci do Německa. Celkem jich tehdy odjelo čtyřicet.⁶⁰ Další odvody probíhaly v březnu a dubnu 1942, v průběhu roku 1943 a také v následujícím válečném roce. Například dne 28. ledna projel podle obecní kroniky Staňkovem transport, ve kterém se nacházelo 15 děvčat a 15 hochů z ročníku 1924 pocházejících z domažlického okresu, kteří museli nastoupit na práci do Berlína.⁶¹

Další mladí lidé pak v krátké době následovali. Podle obecní kroniky, která toto zaznamenala, odjel ve středu 9. února 1944 z plzeňského nádraží ve 21 hodin zvláštní transport mladých hochů a dívek, narozených roku 1924, kteří byli určeni na práci do Lipska.⁶² Místní kronikář popisuje situaci velmi emotivně:

⁵⁸ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, Sbor dobrovolných hasičů Staňkov, bez inv. č., kronika hasičů Staňkov, 1933–1960, str. 142. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160511/soap-do_00405_hasici-stankov-1933-1960-0770?x=-21&y=49&w=612&h=235 (14. 3. 2022).

⁵⁹ Komentář kronikáře srov. SOA Plzeň – SOKA Domažlice, Městský národní výbor Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova 1940–1945), s. 126. Kronikář k situaci napsal: *Staňkov si zhluboka oddech, jsa prost těchto dotěrných příživníků*. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0740?x=-31&y=245&w=900&h=346 (14. 3. 2022).

⁶⁰ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, AM Staňkov, inv. č. 1478, kniha č. K448 (kronika města Staňkova 1939–1941), s. 25. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160186/soap-do_00402_mesto-stankov-1939-1941_0160?x=498&y=152&w=398&h=153 (14. 3. 2022).

⁶¹ *Dne 28. ledna [1944] projelo Staňkovem 15 děvčat a 15 hochů ročníku 1924 z domažlického okresu na práci do Berlína*. Srov. SOA Plzeň – SOKA Domažlice, AM Staňkov, inv. č. 1485, kniha č. K455 (kronika města Staňkova, I.1944–II.1944), s. 16–17. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160193/soap-do_00402_mesto-stankov-1944-01_0120?x=7&y=615&w=584&h=224 (14. 3. 2022).

⁶² Tamtéž, s. 79an. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160193/soap-do_00402_mesto-stankov-1944-01_0490?x=503&y=475&w=493&h=264 (14. 3. 2022).

Byla to smutná podívaná, když se rodiče, příbuzní a známí loučili s dětmi – jiní si to odbyli již v Domažlicích a po trati. Byl to chaos a panika, že musela být povolána posila strážníků, která musela vyčistit jak dvoranu, tak restaurace, čekárny a peron od doprovázejících, a nebylo by bývalo nic zvláštního, kdyby bylo došlo k pobouření. Mladé odjíždějící občany protektorátu často doprovázeli na cestu jejich rodiče, kteří navzdory nacistické propagandě už tehdy dobře věděli, že se může jednat o cestu na život a na smrt, jak poznamenal i místní kronikář: Před časem jeden takový transport byl napaden v samém Německu náletem, mnoho nebožtíků bylo bombardováním usmrceno a mnoho vážně zraněno. I když dojedou děti šťastně na místo určení, neočekává je nic jiného. Před krátkým časem, za silného bombardování Berlína, utekli mladíci Váchal a Bernklau ze Staňkova, kteří byli v Berlíně na práci, domů. Hned nato byli odvezeni místním četnictvem do Klatov k soudu, kde měli na vybranou buďto se vrátit nebo kriminál. Oba mládenci volili raději kriminál než návrat do Německa. Oba utečenci byli odsouzeni na tři roky do kárného tábora a v pádu, kdyby snad z něho se pokusili utéci, budou dáni do koncentračního tábora.⁶³

I přes všechna omezení se ve Staňkově i v této pochmurné a neradostné době konávaly tradiční poutě, trhy a jarmarky, hasičské a jiné večírky, divadelní a hudební představení zdejších spolků, výstavy ve zdejším muzeu a v lidovém domě. Mnohá z těchto představení organizovalo Kuratorium pro výchovu mládeže. Kuratorium bylo založeno za účelem převýchovy české mládeže v duchu myšlenek národního socialismu a skrytým cílem bylo odnárodnění a germanizace. Přihlásit se do něj musela povinně všechna mládež ve věku od 10 do 18 let. Ve Staňkově zahájila místní pobočka kuratoria činnost 8. května 1943.⁶⁴

V letech 1939–1945 pak během každého roku v obci probíhaly také různé výroční akce a oslavy, které měly ryze propagandistický ráz. K takovým patřily například akce k výročí zřízení protektorátu nebo ke dni narozenin Adolfa Hitlera.

Často, a to zejména v posledních válečných letech, byly vyhlášovány také materiální sbírky pro německý Červený kříž a pro německé vojáky na frontě. V lednu 1942 například

⁶³ SOA Plzeň – SOkA Domažlice, AM Staňkov, inv. č. 1485, kniha č. K455 (kronika města Staňkova, I.1944–II.1944), s. 83. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160193/soap-do_00402_mesto-stankov-1944-01_0510?x=503&y=34&w=487&h=261 (14. 3. 2022)

⁶⁴ SOA Plzeň – SOkA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova, 1940–1945), s. 134. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0780?x=31&y=11&w=537&h=288 (14. 3. 2022).

občané Staňkova sesbírali pro vojáky celkem 2677 kusů oblečení a párů bot.⁶⁵ Výjimkou však nebyly ani materiální sbírky pro české dělnictvo v Německu.⁶⁶ Probíhaly rovněž povinné odvody dobytka a koní pro válečné účely. V dubnu 1942 byly rekvírovány zvony ze zdejších kostelů.⁶⁷ Některé obchody a živnosti byly zcela uzavřeny.

Jako jinde v protektorátu, i ve Staňkově byli lidé odkázáni na přidělové lístky nebo „černý“ trh. Odběrné lístky na potraviny byly zavedeny již 29. září 1939. Byla jimi omezena spotřeba tuků, cukru, masa, mléka, kávy, čaje, mouky, chleba a pečiva. Velikost dávek byla obyvatelům odměřována podle náročnosti vykonávané práce. Od ledna 1940 byl zakázán volný prodej kávy, kakaa a čokolády. I přes zavedená opatření však brzy nebylo možné získat mnohé potraviny ani na přiděl.⁶⁸ Kronikář k tomu poznamenává: *Od 1. listopadu 1943 byla ve Staňkově zavedena sběrna mléka. Místní hospodáři odváděli plnotučné mléko do sběrny v Jankovského ulici u hokynářky Grůbrové, odkud k tomu účelu v připravených nádobách bylo denně odváženo na dráhu a dále do mlékárny v Domažlicích. Odstředěné mléko bylo pak z Domažlic přiděleno do prodejen mléka Václava Kreysy a Emanuela Chotta ve Staňkově a prodáváno na mléčné odběrné lístky 1/16 litru odstředěného mléka pro osobu na den.*⁶⁹ Podobně jako lístky na potraviny byly zavedeny poukazy na obuv a textil (tzv. šatenky).

Důsledkem zavedení lístků na potraviny a spotřební zboží se stal vznik černého trhu, na kterém však byly mnohonásobně vyšší ceny. Vzhledem k tomu, že byl tento způsob obchodování nelegální a „podkopával“ válečné hospodářství, začal být záhy okupační správou tvrdě stíhán. Dopadení a usvědčení z černého obchodu se kvalifikovalo jako sabotáž a mohlo být tvrdě potrestáno: vězením, koncentračním táborem a v době stanného práva dokonce i smrtí.

⁶⁵ Tamtéž, s. 38. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0270?x=133&y=325&w=537&h=288 (14. 3. 2022).

⁶⁶ Tamtéž, s. 115. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0670?x=482&y=183&w=447&h=240 (14. 3. 2022).

⁶⁷ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova, 1940–1945), s. 47–49. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0310?x=364&y=234&w=750&h=288 (14. 3. 2022).

⁶⁸ J. GEBHART – J. KUKLÍK, *Dramatické i všední dny*, s. 85–86.

⁶⁹ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova, 1940–1945), s. 146. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0840?x=-11&y=371&w=625&h=240 (14. 3. 2022).

Součástí běžného života obyvatel Staňkova a okolí se rychle stal i zvuk výstražných sirén, varující před nálety „nepřátel“ (tj. spojenců). Na Plzeňsko a okolí, kde byla značná koncentrace zbrojařských firem a průmyslových podniků pracujících pro německou vojenskou mašinerii, se takových náletů uskutečnilo do roku 1945 velmi mnoho a na celé území byly shozeny tisíce leteckých pum.

S tím, jak se stupňovaly neúspěchy německých armád na všech válečných frontách, stoupala také agresivita okupační správy a represe nacistického režimu vůči českému obyvatelstvu v protektorátu. Dne 11. srpna 1944 byl klatovským gestapem zatčen pro ilegální činnost, poslech cizího rozhlasu a rozšiřování zahraničních zpráv Emanuel Kubla, kronikář a vzdělavatel hasičského sboru ve Staňkově. Obecní kronikář k tomu dodal: *A tak to pokračovalo dále, kdo nebyl zavřen, byl totálně nasazen anebo hlídán jako nespolehlivý občan.*⁷⁰

Staňkov byl osvobozen americkou armádou dne 6. května 1945. Téhož dne spáchal v bývalé německé škole sebevraždu bývalý vládní komisař Ludwig Wolfrum.⁷¹ Euforie z nově nabyté svobody se však někdy přelévала v agresi místního obyvatelstva proti někdejšímu okupantům: *Němci byli zbiti a dne 7. V. odklízejí v kolejích staňkovské stanice výkaly svých stoupenců. [Dne] 8. V. ráno [proběhl] poslední útěk do krytu před hloubkovými letci, kteří sestřelili v okolí dvě německá letadla.*⁷²

⁷⁰ SOA Plzeň – SOKA Domažlice, SDH Staňkov, bez inv. č., kronika hasičů Staňkov, 1933–1966, str. 164. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160511/soap-do_00405_hasici-stankov-1933-1960-0900?x=53&y=140&w=493&h=189 (14. 3. 2022).

⁷¹ L. Wolfrum byl řídícím učitelem německé školy ve Staňkově. Dne 26. srpna 1941 převzal obecní správu. Nešťastný osud dostihl nejen jeho, ale také jeho manželku. Když se v květnu 1945 pokusila uprchnout, byla zadržena a převezena do Staňkova, kde se v prozatímní cele na radnici oběsila na ručníku. Srov. SOA Plzeň – SOKA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova, 1940–1945), s. 179. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_1030?x=469&y=270&w=521&h=200 (14. 3. 2022). Během svého funkčního období prováděl Wolfrum v obci výrazné změny a vydával nařízení, čímž si vysloužil značný odpor zdejších českých obyvatel.

⁷² SOA Plzeň – SOKA Domažlice, SDH Staňkov (kronika hasičů Staňkov, 1933–1960), str. 165. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160511/soap-do_00405_hasici-stankov-1933-1960-0900?x=480&y=7&w=493&h=189 (14. 3. 2022).

8. Václav Jakl

Jak již bylo shora několikrát zmíněno, Václav Jakl (příbuznými a známými přezdívaný Venouš) se narodil v jihozápadních Čechách, a to dne 3. září 1924 ve Staňkově v domě č. p. 147. Rodina byla českobratrského evangelického vyznání. Jako porodní asistentka je v matričním zápise uvedena zkoušená Anna Malíková ze Staňkova městyse, která byla mimo jiné přítomna už u narození jeho matky. Křest Václava Jakla proběhl dne 21. září 1924 v budově školy ve Staňkově z rukou faráře Jaroslava Dobiáše.⁷³

Na dětství ve Staňkově vzpomínal v dospělosti sám Václav takto:⁷⁴ *První roky mého života jsem vyrůstal v neustálé blízkosti druhého dědečka a babičky – rodičů mé matky. Otec s matkou, já a moje sestra [jsme] bydlili v jejich domku, ve dvou malých místnostech. Zatím. Vedle však už otec připravoval stavbu našeho vlastního domku. Pro nás, děti, bylo staveniště po celé tři roky eldorádem. Otec s matkou si celý domek postavil vlastně sám za menší pomoci jeho bratra – mého strýce, dědečka, babičky a dalších příbuzných. Naše dětské ruce také nezahálely. Podávaly cihly, obstarávaly drobné služby, míchaly maltu, ale také chodily pro pivo do džbánu.*

Domek byl dokončen na jaře roku 1928. Pamatuji se na několik momentů z průběhu stavby, ale zcela mi vypadly z hlavy dny, kdy jsme se přestěhovali z dědečkova a babiččina domku do domku vlastního. Zato přesně mám v paměti malinkou kuchyň a jeden pokoj, dřevěný záchod a kůlnu, na dvoře zahradu. Současná podoba je zachována jen v průčelí. Později postavil otec ještě podkrovní světnici, kterou znovu po II. světové válce ještě zvětšil, přistavil verandu, zděnou prádelnu, dřevník, chlívek a garáž.

Vím, že je těžké vylicít tehdejší život nás dětí, protože dnešní děti líčeným skutečností prostě nevěří (nedivím se tomu; nikdy takový život nežily a představa je tedy velmi obtížná), přece jenom mě nutí srovnávat tehdejší den čtyřletého dítěte s dnešním.

Ráno jsme pravidelně vstávali kolem 7. hodiny, někdy se umyli, mnohdy ne. (Otec dojížděl do práce do Holýšova ráno v 5 hodin, matka od jara do podzimu pracovala většinou u sedláka od časných ranních hodin, v zimě chodila na posluhy nebo roznášela rohlíky od ranních 5 hodin. V troubě jsme měli hrnek kafe z mletého žita a cikorky, oslazené většinou

⁷³ Soukromý archiv autorky, rodný a křestní list Václava Jakla.

⁷⁴ Tato dlouhá originální pasáž z jeho vzpomínkových záznamů byla přejata do práce bez krácení, neboť zde slouží jako názorná ukázka jeho literárního a pozorovacího talentu, který později velmi využil ve své profesi novináře.

cukerínem.⁷⁵ V části neuzamčeného kredence jeden krajíček suchého chleba. Jen jednou za čas k němu přidala matka lžičku margarinu nebo marmelády.

Po snídani, která byla stejná den co den, rok co rok (v neděli bývala tak jednou v měsíci pečená vánočka nebo buchty či rozpeky), jsme šli ven do ulic nebo přírody. Podle počasí, ročních období. V neděli jsme chodili na návštěvy k babičkám, k tetám, k příbuzným i do sousedních vesnic. A to vždycky po obědě do podvečera.

Nikdo nás nehlídal v našich hrách na ulici, v létě u vody, v zimě na sánkách či bruslích, na podzim u ohničku na brambořištích. Od března do října jsme neviděli boty. Naše bosé nohy byly podraženy silnou skoro neproniknutelnou vlastní kůží. Po strništích jsme chodili tak jako dneska děti po koberci v bačkorkách. Naším nohám nevadili ani skládky všelijakého rumu, skla, drátů, odpadků, ranní mrazíky, zablácené silnice s loužemi po dešti, dokonce ani les. Od jara do podzimu bylo jednotné oblečení: trenýrky nebo krátké manšestrové kalhoty a tričko s krátkými rukávy. Trenýrky byly z černého glotu.⁷⁶ V zimě jsme nosili tak zvané triko, krátké kalhoty, krátký kabát a šněrovací botky.⁷⁷ Pamatuji se na první zimníček.⁷⁸ Dostal jsem ho od rodiny, kde matka posluhovala, když mi bylo 6 let. Kromě už zmíněných glotových trenýrek a nějakého toho trička jsem vlastní šaty z nové látky měl vlastně až po vojně, tedy ve dvaceti čtyř letech svého věku. Dokonce jsem se ženíl ve vypůjčeném obleku od učitele Vaise v Bukovci (tam jsem měl svatbu).

Zvykli jsme si na letní oblečení tak, že se nikdo z nás nemohl dočkat, až přijde jaro, abychom mohli chodit bosi a v trenýrkách. Obuv – většinou jediné střevíce – se nosily jen v neděli na návštěvu, na pouť nebo na jiné společenské události.⁷⁹

Od 1. září 1930 navštěvoval Václav Obecnou školu smíšenou a měšťanskou školu chlapeckou ve Staňkově. Zde však absolvoval pouze třídy obecné a první ročník měšťanské školy. Během léta 1936 se totiž rodina Jaklových přestěhovala do Plzně, kde získal Václavův otec práci v podniku Antonína Kreysy,⁸⁰ a proto v září 1936 přestoupil

⁷⁵ Škrtnuto „pašovaným z Bavorska.“

⁷⁶ Glot, tj. hladká, lesklá jednobarevná bavlněná tkanina na podšívky či pracovní pláště.

⁷⁷ Šněrovat, tj. spojovat, stahovat tkanicí provlékanou dírkami nebo zachycovanou háčky, např. boty nebo bundu. Srov. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (dále SSČ), Praha 2003, s. 436.

⁷⁸ Zimník, tj. zimní plášť, SSČ, s. 566.

⁷⁹ SOA Plzeň, RSDr. Václav Jakl (1938–1985), kart.2.

⁸⁰ Antonín Kreysa se narodil 18. března 1880 v Nových Dvorech u Staňkova. V roce 1913 založil v Plzni velkoobchod s lihovinami a likéry, který byl v roce 1939 rozšířen také na víno. Podnik sídlil v Kollárově

jeho syn Václav na Měšťanskou školu chlapeckou v Plzni – západním obvodě, kam chodil až do 22. června 1939. Rodina Jaklových tehdy bydlela v Kollárově ulici č. p. 1, přímo v budově podniku Antonína Kreysy v prvním poschodí.

I přes prvotní plány jeho otce, který chtěl, aby se syn stal číšníkem,⁸¹ nastoupil Václav roku 1939 na Obchodní akademii města Plzně, kde v červnu 1943 úspěšně odmaturoval. Během jeho studia se na počátku roku 1942 rodina přestěhovala zpět do Staňkova.

Po maturitě nastoupil Václav Jakl nejprve jako pomocný dělník do šamotových závodů Františka Kreysy⁸² ve Staňkově. Zde pracoval až do ledna 1944, kdy obdržel rozkaz z úřadu práce, aby nastoupil na práci do Říše. Byl stejně jako mnoho jeho přátel a spolužáků totálně nasazen, protože patřil k ročníku 1924, který byl na práce povolán celý.

Místem určení se pro něho stalo město Kassel v severním Hesensku, kam Václav poprvé přijel dne 8. února 1944. Byl ubytován společně s dalšími chlapci v ubytovně Siebert v části Kirchbauna na okraji Kasselu, kam byl k pobytu přihlášen od 10. února 1944.⁸³ Součástí ubytovny byl také hostinec.⁸⁴ Je pravděpodobné, že se místo ubytování Václava a jeho kamarádů během pobytu v Kasselu několikrát změnilo. Stále byl však zaměstnán u společnosti Henschel & Sohn, která vyráběla součásti dopravních prostředků, zejména

ulici čp. 1. V lednu 1942 podnik odkoupil Ota Kreysa, který obchod vlastnil až do jeho začlenění do národního podniku Spojené lihovary a octárny Praha v roce 1948. Srov. SOA Plzeň, Krajský soud v Plzni, oddělení II, spis firmy Antonín Kreysa, sign. AIII60.

⁸¹ Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 5. 10. 2020.

⁸² František Kreysa se narodil 30. října 1880 do významné podnikatelské rodiny. Po svém otci převzal koloniál a cihelnu, kterou postupně modernizoval. On sám prohlašoval, že je jeho cihelna jednou z nejmodernějších nejen v západních Čechách, ale také v Československu. Ve 40. letech byla rozloha cihelny 13 hektarů a zaměstnávala až 90 lidí. Kreysa se také zajímal o geologii a založil několik důlních provozů, které následně dále rozšiřoval. Jedná se o doly Kreysa I v Touškově Vsi, Růžena ve Lhotě, Dobré štěstí v Dobřanech nebo např. Kreysa II ve Vytuní. V roce 1937 zakoupil (údajně i vzhledem ke svému patriotismu) objekt bývalé Zieglerovy sklárny ve Staňkově, která zastavila provoz v roce 1932, a zřídil zde výrobu šamotového a dinasového zboží. V březnu 1940 zasáhl šamotku velký požár, kvůli kterému vyhořely tři budovy v areálu. Výroba se však nezastavila. Kromě podnikání byl František Kreysa podporovatel kultury a mecenáš. V roce 1948 emigroval s manželkou za svými dvěma dětmi do USA, kam do té doby jezdili jen na návštěvu. Srov. Jan KVÍDERA, *Podnikatelství fy. František Kreysa Staňkov (1767–1950)*. Inventář. SOA Plzeň – SOKA Domažlice, Horšovský Týn 1964 a Věra STEINBACHOVÁ, Kreysa. *Život a doba staňkovského podnikatelského rodu*, Praha 2016.

⁸³ Dostupné z <https://collections.arolsen-archives.org/en/search/person/76079243?s=v%C3%A1clav%20jakl&t=14318&p=1> (15. 1. 2022). Srov. obrazová příloha č. 3.8.

⁸⁴ V současné době již budova nestojí. Srov. <https://www.hna.de/lokales/kreis-kassel/baunatal-ort312516/altes-gasthaus-verschwunden-4874737.html> (15. 1. 2022).

lokomotiv. Po založení dceřiné společnosti Henschel-Flugzeug-Motorenwerke⁸⁵ (HFM) byly v Kasselu vyráběny také součástky a motory do letadel podle potřeby (válečného) průmyslu. Továrna využívala k ubytování svých pracovníků, a to jak zahraničních civilních dělníků, tak i válečných zajatců, pracovní tábor Mattenberg,⁸⁶ ve kterém bydlel Václav během svého druhého pobytu v Kasselu. Jeho první pobyt byl totiž v první polovině května 1944 přerušen stěhováním do polského Brzegu, kam odjel společně s dalšími nasazenými. Další mladí lidé byli přestěhováni například do Berlína. Důvody přesunu nejsou známe, může mezi nimi být například stoupající nebezpečí leteckých útoků na město a jeho průmyslové oblasti. V Brzegu Václav dlouho nezůstal. Dne 22. června 1944 se společně s ostatními vrátili zpět do Kasselu, kde už na ně čekali kolegové přemístění do Berlína. Zde zůstal Václav až do návratu domů.

8.1. Václavův život v Kasselu a Brzegu a po návratu z totálního nasazení

Na životní podmínky v Kasselu si v dopisech matce Václav nikdy příliš nestěžoval. Bez pochyby i proto, aby o něj doma neměli tak velký strach. Uvědomoval si, že matka jeho absencí doma velmi strádá a nechtěl jí přitěžovat. Další možností je však i to, že byly dopisy směřující do protektorátu německými úřady cenzurovány. „S pravdou ven“ vyšel Václav až po příjezdu do Brzegu, kde se cítil o dost lépe. Domníval se, že tam zůstane celý půlrok a do Kasselu se už nevrátí. Svěřil se matce o nehezkém chování mistrů v továrně, o kvalitě stravování nebo o špatných zkušenostech s nálety. Informace o návratu zpět do Kasselu proto byla pro Václavovu rodinu, hlavně maminku, velká rána.

V továrně i na lágru (jak nazýval své ubytování) bylo, dle jeho slov, teplo. Zimou tedy příliš netrpěl, nejspíš i díky dobrému oblečení. Co se týká stravy v Kasselu, ráno dostával Václav černou kávu, k obědu polévku a k večeři opět polévku nebo omáčku s bramborem. Příležitostně bylo k omáčce také maso (např. ve formě karbanátku). K doplnění jídelníčku dostával přiděl chleba (cca 3 kg za týden), salám a marmeládu, nepravidelně také sýr, máslo, které mohlo být ve skutečnosti margarín, a cukr. Protože byl fasovaných potravin nedostatek, posílala mu matka z domova další jídlo – chléb, perník, buchty, občas také

⁸⁵ Hlavní továrna dceřiné společnosti se nacházela na místě dnešního závodu Volkswagen v Baunatal u Kasselu. Byla nedaleko od místa Václavova prvního ubytování v Kirchbauně. Je jisté, že pracoval právě zde.

⁸⁶ Srov. dnes již neexistující https://regiowiki.hna.de/Henschel_-_Flugmotorenwerk (15. 1. 2022).

maso zavařené ve skle nebo naložené v sádle. Balíky z domova byly doplňovány dalšími od ostatních příbuzných, kteří také posílali potraviny nebo potravinové lístky. Fakt, že byli rodinní příslušníci v protektorátu také odkázáni na přidělový systém a černý trh, a tudíž sami mohli trpět nedostatkem, svědčí o vzájemné soudržnosti a dobrých rodinných vztazích. První měsíc si Václav napsal domů o rumolín, hrnek plecháček, pantofle, mýdlo a zápalky. Zmínil se také o nedostatku známek na dopisy, kterých mu následně poslala matka celé album.

Ačkoliv není v dokumentech žádná zmínka o osobní hygieně, pravděpodobně nebyla na příliš vysoké úrovni. Baráky v lágru byly dezinfikovány proti šticím. Po příjezdu do Kasselu prošla lágrem epidemie neznámého průjmového onemocnění. V dopisu ze dne 18. února píše Václav matce, že bude mít na každý měsíc jednu košili. Menší kusy oblečení, punčochy a kapesníky, si pral Václav sám, ostatní prádlo posílal domů. Matka mu jej potom vyspravené, vyprané nebo úplně nové posílala v balíku společně s potravinami.

Krátce po nástupu na práci do továrny byla Václavovi vydána legitimace, která se nedochovala. Kromě českých spolupracovníků a svých známých ze Staňkova potkával Václav na pracovišti například Poláky, Francouze, Rusy, Italy, Srby, Holanďany, Belgičany a také Němce, se kterými se pokoušel komunikovat, což mu pomohlo ke zlepšení dosavadních znalostí němčiny. Z jediné zmínky o pracovní činnosti, a sice, že musel Václav označovat 3 bedýnky ojníc,⁸⁷ je patrné, že se práce týkala montáže motorů a jejich součástí.⁸⁸ Václav pracoval obvykle od sedmi hodin ráno, pracovní doba se však během jeho nasazení měnila. Například v únoru 1944 pracoval ve všední den jedenáct hodin, v sobotu osm a v neděli pět hodin. Poté byla pracovní doba zkrácena na osm hodin a v březnu byla opět prodloužena na dvanáct hodin denně.

Přesné datum první výplaty v březnu 1944 není známo. V dubnu už poslal Václav část výdělku domů rodičům. Volné večery po pracovní době trávili chlapci na ubikaci nebo v hostinci. Poslouchali rozhlas a psali dopisy a lístky domů. Součástí každodenního života se staly letecké útoky, o kterých až teprve po návratu vyprávěl Václav své sestřenici Jindřišce toto: *Byl tam, to říkal, že byl třikrát zasypanej v krytu. Třikrát při bombardování*

⁸⁷ Ojnice, tj. táhlo klikového mechanismu převádějící posuvný pohyb na otáčivý a naopak, například u spalovacího motoru, SSČ, s. 243.

⁸⁸ SOA Plzeň, RSDr. Václav Jakl, kart. 2.

*že byl zasypanej v krytu, že to bylo hrozný, že prostě se tam nedalo dejchat, že pak už lidím tekla krev z uší, z očí, a takhle to si pamatuju, jak to vykládal.*⁸⁹

Opravdu hezké volné chvíle nastaly až v Brzegu. Chlapci nebyli rušeni nálety a mohli se tak po práci věnovat například ping-pongu. V neděli také hrávali fotbalové zápasy. I když měli slíbenou dovolenou, mnoho z chlapců se pokusilo navštívit domov bez povolení. Často však byli po cestě chyceni a navráceni zpět. Václav sice také plánoval jet domů načerno, protože dovolená byla v nedohlednu, ale k tomu nakonec nedošlo nepochybně i díky naléhání jeho matky.

Domů do vlasti se vrátil, podle průkazu vydaného 10. prosince 1945 československým repatričním úřadem, dne 3. října 1944. Jeho pobyt na nucených pracích v Německu a v Polsku tedy trval zhruba 8 měsíců. Na návrat Václava z německého Kasselu vzpomíná jeho sestřenice Jindřiška Tauberová: *To už bylo tak jako před koncem války, ale ještě ne úplně, tak je tam nějak jako rozpustili v tom Německu a on přijel k nám do Prahy. My jsme bydleli v Praze. Přijel k nám a říkal tenkrát, jestli nemám něco k jídlu, že dostali na cestu asi 10 deka salámu a kousek chleba a že jedou tři dni v tom vlaku a že prostě to snědli hned jak to [mohli] a že od té doby nic nejedli, tak si pamatuju, že jsem mu tenkrát dala bramborovou polívku. ... Ale maminka nebyla doma, tak jsem mu ohřála bramborovou polívku, která tam byla, tak byl jako rád no.*⁹⁰

Podle výpovědi obou pamětníků pracoval Václav po návratu z Německa v Praze krátce jako kurýr. V květnu 1945 se stal svědkem Pražského povstání. Poté se stal členem KSČ a pracovníkem Okresního národního výboru (dále ONV) v Horšovském Týně. Krátce pracoval ve službách osidlovacího úřadu pro konfiskační akci. Výkon této práce mu byl svěřen dekretem ze dne 27. května 1946, který pozbyl platnosti dne 10. července 1946.⁹¹ Během let 1947 a 1948 absolvoval Václav vojenský výcvik mimo jiné na východním Slovensku, kde bojoval proti Banderovcům.

Dne 30. října 1948 uzavřel Václav v Bukovci sňatek se Zdeňkou Strakovou, kterou podle vlastního vyprávění poznal na vesnické zábavě. V červenci 1949 se manželům Jaklovým narodil první syn Zdeněk a v březnu 1952 druhý syn Václav.

⁸⁹ Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 5. 10. 2020.

⁹⁰ Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 5. 10. 2020.

⁹¹ SOA Plzeň, RSDr. Václav Jakl, kart. 1.

V letech 1953–1960 pracoval Václav Jakl jako redaktor krajského deníku Pravda v Plzni. Poté se stal tajemníkem Okresního výboru KSČ pro propagandu, agitaci, školství a kulturu v Horšovském Týně, kde s rodinou žili až do roku 1961. V témže roce se rodina přestěhovala do Tachova, kde byl Václav ve funkci tajemníka OV KSČ. V roce 1967 získal titul doktor sociálně politických nauk na Vysoké škole politické ÚV KSČ.

V následujících letech vystřídal několik redaktorských pozic. Od roku 1968 pracoval na ONV v Tachově jako redaktor Tachovské jiskry, poté nastoupil do Rudého práva v Praze a od ledna 1972 byl šéfredaktorem deníku vydávaného KV KSČ Pravda v Plzni. Byl držitelem mnoha ocenění včetně státního vyznamenání Za zásluhy o výstavbu a také Řádu práce.

Dovolené a volný čas trávil Václav se svou rodinou, a později i s vnoučaty, na chalupě po rodičích manželky Zdeňky v Bělé nad Radbuzou, kde také 6. června 1985 zemřel jako šedesátiletý na ischemickou chorobu srdeční.

8.2. Osobní fond RSDr. Václava Jakla

Po smrti Václava Jakla v roce 1985 byla jeho pozůstalost rodinou prodána Státnímu oblastnímu archivu v Plzni. O rok později byl archivu věnován také soubor medailí a ocenění. Fond má celkem 1,44 bm a tvoří jej 12 kartonů materiálu. Je nezpracovaný, k dispozici je však inventární seznam. Součástí fondu jsou osobní doklady různého typu, členské legitimace, fotografie (zejména z pracovního prostředí), diplomy, čestná uznání, pamětní listy, plakety a odznaky.

Velkou část fondu tvoří materiály vzniklé z literární a novinářské činnosti (např. uveřejněné novinové články, povídky, poezie a dramata) a z činnosti politické (vlastní projevy, brožury a tiskoviny týkající se regionů Tachovska a Horšovskotýnska). Z dob stranického studia se dochovaly poznámky a rukopisné přípravné materiály ke studiu.

Významným dílem je také korespondence různého druhu i obsahu (úřední, rodinná a milostná), jejíž vybraná část se stala primárním pramenem pro vznik této práce. Část pozůstalosti Václava Jakla i nadále zůstala rodině. Jedná se především o fotografie a osobní dokumenty (vysvědčení, rodný list), literární tvorbu a podobně.

9. Václavova nejbližší rodina

9.1. Otec Václav Jakl st. a jeho rodina

Václav Jakl starší se narodil 5. února 1901 ve Staňkově rodičům Antonínovi a Kateřině. Antonín Jakl spáchal 27. listopadu 1924 ve svých 52 letech sebevraždu oběšením v důsledku rozrušené mysli pro nevyléčitelnou nemoc carcinoma mediastini.⁹² Václav Jakl mladší ve svých poznámkách píše: *Mému otci se narodil syn – tedy já – když se jeho otec rozhodl pro dobrovolnou smrt. Měl k tomu zřejmě důvody. Těžká silikóza plic mu ztrpčovala život natolik, že dál útrapy nebyl s to snášet. Podle vyprávění mých rodičů poslal jednoho dne ráno na sklonku léta roku 1924 svou ženu – mou babičku a otcovu matku pro tabák. Prý mu před tím večer došel a fajfka je docela prázdná. Babička něco zabručela o zamočkované fajfce věčně smrdící po všech koutech bytu a mordující už tak mizerné dědečkovy plíce, ale vzala z peněženky drobné a šla. Cesta do trafiky a zpět s několika prohozenými větami s trafikantkou o tom, co je nového ve vsi, trvala asi dvacet minut. Po návratu domu děda nikde. Babička volala, potom hledala po celém bytě před domkem, zašla i k sousedům. Po půlhodině společného hledání s dalšími sousedy našli dědu na půdě oběšeného. Nebylo mu už pomoci.*

Václav také vzpomíná na svou babičku Kateřinu Jaklovou, rozenou Štichovou: *Babička byla tvrdou ženou. Z pozdější doby, kdy už jsem chodil a mluvil, mám v paměti dodnes poměrně jasný obraz této ženy. Vysoká, vždy černě oděná v dlouhé sukni, s černým šátkem na hlavě, tvrdých ostrých rysů a pichlavých očí. Přiznám se, že jsem měl vždycky na návštěvě u babičky /bydleli jsme ve Staňkově-městečku a babička ve Staňkovi-vsi; tak to bylo tenkrát v této obci rozděleno/ z této ženy strach. Snášela život vdovy odevzdaně. Ne však dlouho. Sama nebyla zdravá, trápila ji cukrovka. Zemřela několik let po dědovi.⁹³ Vůbec se nepamatuji na pohřeb, jen na ležící babičku v rakvi. Byla stejná jako když po*

⁹² Tj. rakovina mezihrudí. Srov. SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, sign. č. 42 (matrika zemřelých VII, 1911–1940, Krchleby, Ves Staňkov), fol. 90. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30072292/stankov-42_0910-z?x=31&y=540&w=518&h=199 (14. 3. 2022).

⁹³ Antonínova manželka a Václavova matka Kateřina zemřela 26. března 1931 ve Staňkově 286 na úplavici cukrovou. Srov. SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, sign. č. 42. (matrika zemřelých VII, 1911–1940, Krchleby, Ves Staňkov), fol. 117. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30072292/stankov-42_1180-z?x=38&y=538&w=519&h=199 (14. 3. 2022).

obědě v neděli odpočívala na starém otomaně.⁹⁴ Jen její obličej byl bledší, ostrý nos výrazně vystupoval z tváře.⁹⁵

Otec Václava, Václav Jakl starší, měl čtyři sourozence. V nejbližším styku byl se svým bratrem Josefem, kterému se říkalo Pepík a který se s rodinou usadil ve Staňkově, odkud potom společně se svou manželkou napsal alespoň jeden dopis Václavovi (pravděpodobně do Brzegu). Václav měl také tři sestry: Annu, Marii a Anežku. Anna se provdala za Václava Mauera a Marie za Václava Širokého. Obě nejspíš bydlely s rodinami v Plzni. Nejmladší sestra Anežka uzavřela dne 30. července 1928 sňatek se sudetským Němcem Aloisem Gürou z Konstantinových Lázní,⁹⁶ kde spolu poté manželé žili. Alois zdědil ve svém rodišti značný majetek po otci, jak vyplývá ze znění kupní smlouvy ze dne 18. září 1927 po otci značný majetek. Patřila k němu například Vila Vergismeinnicht (česky Vila Pomněnka) a také další nemovitosti, z nichž většina sloužila k pronájmu lázeňským hostům. Dne 4. dubna 1929 se narodila Gürovým dcera Margarette a dne 14. prosince 1941 druhá dcera Helene. V té době musel Alois, stejně jako většina dospělých německých mužů, narukovat do Wehrmachtu. Po skončení války byl jemu a jeho rodině zkonfiskován majetek a společně s Anežkou a oběma dcerami byli dne 26. března 1946 odsunuti do města Zellhausen v jižním Hesensku.⁹⁷ Navzdory zhoršení vztahu se sourozenci po sňatku se sudetským Němcem navštívila podle pamětníků rodina Anežky ještě několikrát příbuzné v Československu.

Václav Jakl starší se dne 25. listopadu 1922 oženil s Jarmilou Novou.⁹⁸ Na základě celospolečenského vývoje po vzniku Československé republiky přestoupili manželé Jaklovi dne 13. června 1924 z římskokatolického vyznání na vyznání českobratrské evangelické.⁹⁹

⁹⁴ Otoman, tj. pevné čalouněné lůžko bez opěradla, v hlavách mírně vyvýšené. Srov. *Slovník spisovného jazyka českého* (dále SSJČ), dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

⁹⁵ SOA Plzeň, RSDr. Václav Jakl, kart. 2.

⁹⁶ SOA Plzeň, Sbírká matrik západních Čech, sign. č. 40 (matrika oddaných VII, 1921–1931, farní obvod), fol. 141. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30071246/stankov-40_0146-o?language=cs&x=23&y=93&w=674&h=347 (14. 3. 2022).

⁹⁷ *Zpravodaj od pramene obce Konstantinovy Lázně*, č. 2, 2012, s. 5.

⁹⁸ SOA Plzeň, Sbírká matrik západních Čech, sign. č. 34 (matrika oddaných IV, 1901–1923, Městys Staňkov, Ohučov), fol. 94. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30068536/stankov-34_0970-o?language=cs&x=-174&y=231&w=1120&h=430 (14. 3. 2022).

⁹⁹ Stanice Československé církve evangelické byla ve Staňkově založena v roce 1921. Během deseti let měla ve Staňkově již 500 příslušníků. Srov. V. STEINBACHOVÁ, *Staňkov*, s. 58.

9.2. Matka Jarmila a její rodina

Otec Jarmily, Martin Nový, se narodil 12. května 1869 ve Staňkově vsi v č. p. 16.¹⁰⁰ Byl vyučený švec a měl vlastní dílnu, tak zvaný Werkstatt, jak ji sám nazýval. Podle výpovědi jeho vnučky si z vojny odnesl zranění tváře, které se později projevovalo „pocením“, když jedl. Měl vždy při jídle kapesník, kterým si tvář otíral.¹⁰¹ Společně se svou ženou Annou, narozenou dne 28. března 1872 ve Staňkově-městysi v č. p. 71,¹⁰² o které se ale z vyprávění pamětníků příliš nedozvídáme, měl Martin Nový celkem devět dětí.

Prvním potomkem byla dcera Marie. Vdala se za Josefa Průšu a s ním měla dceru Zdeňku, která jezdila často do Staňkova na prázdniny. Žili v Praze, kde provozovala Marie ve Vyšehradské ulici koloniál. Jako druhý se narodil syn Ladislav, který se oženil s Annou Hoškovou. Společně žili ve Staňkově a měli tři syny, Jiřího, Ladislava a Jaroslava, a také dceru Annu.

Následovaly dcery Anna a Jarmila, která byla maminkou Václava Jakla mladšího. Čtvrtým dítětem Nových byla Jindřiška, provdaná Valentová, matka pamětnice Jindřišky Tauberové. Dalšími dětmi tohoto manželského páru byli dva synové, Adolf a o dva roky mladší Bohumil. Adolf měl společně se svou manželkou Marií syna Adolfa, přezdívaného Adík. Bohumil, zvaný Bohouš, se vyučil cukrářem. Jeho žena Marie pracovala v době protektorátu v Tesle Holešovice, tzv. Osramce. Manželé nikdy neměli děti.

V roce 1910 zemřela Martinovi a Anně Novým krátce po narození dcera Anežka. Jejich nejmladším dítětem byla taktéž Anežka, matka pana Václava Nového, druhého z pamětníků.

Všichni synové manželů Nových byli podle výpovědí pamětníků nadaní muzikanti a vždy s nimi byla zábava. Často si s oblibou zpívali „*tihle kluci Novejch, to je pěkná cháska, ti se umí najejt, pak je táta spráská*“.¹⁰³ Rodiny všech sourozenců udržovaly velmi blízké vztahy a často se navštěvovaly a scházely při různých příležitostech.

¹⁰⁰ SOA Plzeň, Sbírka matrik západních Čech, sign. č. 21 (matrika narozených VI, 1858–1894, Ves Staňkov), fol. 79. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30068523/stankov-21_0810-n?x=10&y=558&w=577&h=222 (14. 3. 2022).

¹⁰¹ Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 5. 10. 2020.

¹⁰² SOA Plzeň, Sbírka matrik západních Čech, sign. č. 38 (matrika narozených VI, 1872–1907, Městys Staňkov), fol. 2. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30071244/stankov-38_0003-n?x=42&y=149&w=472&h=181 (14. 3. 2022).

¹⁰³ Soukromý archiv autorky práce, rozhovor s Václavem Novým, 21. 4. 2021.

Jarmila Nová, matka Václava Jakla mladšího, se narodila 11. července 1901 ve Staňkově vsi a byla pokřtěna o dva dny později kaplanem Františkem Hruškou.¹⁰⁴ Vyučila se krejčovou, ale podle výpovědí pamětníků se řemeslu nikdy plně nevěnovala. Zůstávala především v domácnosti, vypomáhala při sezónních pracích (při žních, sklizni a sběru plodin) a také posluhovala. V době, kdy bydleli Jaklovi v Plzni, byla domovnicí. Podle rodiny byla velmi obětavá a starostlivá.

Dne 4. dubna 1923 se Jarmile a jejímu manželovi narodilo první dítě, jímž byla dcera Jarmila, která byla během druhé světové války, stejně jako její mladší bratr, totálně nasazena, a sice ve Škodových závodech v Plzni. Po skončení války se vdala a narodily se jí dvě dcery.

¹⁰⁴ František Hruška byl výraznou osobností dějin Staňkova. Přišel sem 1. června 1927. Byl vášnivým včelařem a předsedou staňkovského včelařského spolku, věnoval se divadlu – s mládeží nacvičil několik představení a výdělek z nich věnoval na opravu kostela. Vedl poutní vlaky na Svatou Horu u Příbrami. Podle zápisů ve farní knize nesl velmi špatně události třicátých let, rozhodl se proto Staňkov opustit. Dne 2. října 1939 odecestoval na farnost v blízkosti jeho rodiště poblíž Soběslavi. Zemřel v roce 1948. Srov. V. STEINBACHOVÁ, *Staňkov*, s. 57.

10. Závěr

Hlavním cílem práce s názvem „Totální nasazení a jeho dobové souvislosti ve světle korespondence Václava Jakla z let 1944–1945“ bylo vytvoření edice korespondence mezi totálně nasazeným Václavem Jaklem a jeho rodinou a přáteli, která vznikala v letech 1944–1945. Korespondence reflektuje válečný život nejen nuceně nasazeného Václava Jakla, ale také jeho (mnohdy též nuceně nasazených) přátel a stejně tak i jeho rodiny setrvávající v protektorátu. Rovněž poměrně úspěšně odráží informace obsažené v dostupné sekundární literatuře na téma nuceného pracovního nasazení.

Příprava předkládané práce, která reflektuje poznatky z nejrůznějších zdrojů, byla poměrně náročnou záležitostí. Zejména práce s dochovanými archivními prameny a také s literaturou, jejichž dostupnost byla někdy v době covidových uzávěr dost obtížná, byla dlouhodobou záležitostí.

Z primárních pramenů se nicméně podařilo vytěžit velké množství informací, které však bylo nutné ověřit a zejména kriticky zhodnotit a poté interpretovat. Velkou výhodou v době pandemie, během které práce vznikala, byly moderní digitální archivy a internetové nástroje, které během ne příliš dlouhé doby v digitální podobě zpřístupnily velké soubory dokumentů, knih a dalších zdrojů.

K doplnění a ověření informací (zejména o korespondentech) byla využita metoda orální historie, a tudíž práce s pamětníky, kterými se stali dva členové širší rodiny Václava Jakla. Zajímavou zkušeností se stalo studium živých matrik, které se řídí danými pravidly (např. lhůtami pro nahlížení), kvůli kterým se prozatím nepodařilo přesně identifikovat velkou část osob zmiňovaných v korespondenci.

Další pozoruhodnou stránku dochovaných dopisů představuje dobový jazyk, který při přípravě edice znamenal pro autorku práce další „nečekanou“ výzvu. Snahou bylo maximální zachování originálního vyjadřování korespondentů a vysvětlení jazykových nejasností všem budoucím čtenářům. K tomu byly využity slovníky českého jazyka. Jazyková problematika byla také konzultována s odborně vzdělanou bohemistkou.

Úvodní studie čili předkládaná bakalářská práce, přibližuje badateli i čtenáři problematiku i organizaci nucených prací v Protektorátu Čechy a Morava, funkci protektorátních úřadů práce a každodenní život nuceně nasazených Čechů. Nezbytnou součástí je také základní charakteristika hlavních korespondentů a prostředí, odkud

většina z nich pochází, tj. oblast Staňkovska v západních Čechách, která byla součástí Protektorátu Čechy a Morava. Zde bylo využito především dochovaných městských kronik a dostupné regionální literatury.

Nacistická politika a nucené práce nepochybně poznamenaly vztah nasazených k německému národu a přispěly k událostem v květnu 1945, kterým byl Václav Jakl aktivně přítomen. Přestože se německý stát po svém znovusjednocení v roce 1990 snažil nuceně nasazené odškodnit, roky prožité v pracovních táborech a továrnách už nebylo možné nuceně nasazeným vynahradit. Ještě téhož roku byl založen Svaz nuceně nasazených, který zastupoval jejich zájmy a vypomáhal s organizací vyplácení odškodného, stejně jako Česko-německý fond budoucnosti, vzniklý o sedm let později. Václav Jakl se stejně jako mnoho dalších totálně nasazených odškodnění nedočkal, neboť zemřel již v roce 1985.

Závěrem lze říci, že je editovaná korespondence v příloze práce svědectvím doby, v níž vznikla, a vytváří obraz života jednoho z tisíců nuceně nasazených českých občanů Protektorátu Čechy a Morava a také života jeho rodiny. Výsledky práce lze považovat nejen za přínos pro dějiny nucených prací a totálně nasazených nebo pro dějiny regionální či dějiny každodennosti, ale rovněž pro obecné moderní a soudobé dějiny, neboť reflektuje řadu dobových problémů a jejich důsledků, s nimiž se v některých případech středoevropské národy potýkají dodnes. Edice pak zpřístupňuje autentické dobové dokumenty, které mohou nabídnout důležitý materiál pro komparaci výsledků bádání nejen českým badatelům.

11. Seznam použitých zkratk

AM Plzeň	Archiv města Plzně
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
bm	běžný metr
inv. č.	inventární číslo
kart.	karton
KSČ	Komunistická strana Československa
KV	krajský výbor
MěNV Staňkov	Městský národní výbor Staňkov
MěÚ Staňkov	Městský úřad Staňkov
např.	například
OA	obchodní akademie
okr.	okres
ONV	okresní národní výbor
s.	strana
Sb.	Sbírka zákonů
sign.	signatura
SOA Plzeň	Státní oblastní archiv Plzeň
SOkA Domažlice	Státní okresní archiv Domažlice se sídlem v Horšovském Týně
SOkA Tachov	Státní okresní archiv Tachov
SSČ	Slovník spisovné češtiny
SSJČ	Slovník spisovného jazyka českého
tj.	to jest
tzv.	tak zvaný

12. Použité prameny a literatura

1. Nevydané prameny

AM Plzeň, Obchodní akademie a Obchodní škola Plzeň, 1886–2011, třídní katalogy.

MěÚ Staňkov, matrika narozených, oddaných a zemřelých.

SOA Plzeň – SOkA Domažlice, AM Staňkov, 1939–1945, kroniky.

SOA Plzeň – SOkA Domažlice, MěNV Staňkov, 1945–1990, kroniky.

SOA Plzeň – SOkA Domažlice, Podnikatelství fy. František Kreysa Staňkov, 1767–1950, korespondence, zaměstnanecká agenda.

SOA Plzeň – SOkA Domažlice, SDH Staňkov, 1880–1960, kroniky.

SOA Plzeň, fond RSDr. Václav Jakl, 1938–1985, osobní doklady, členské legitimace, korespondence.

SOA Plzeň, Sbírka západočeských matrik, 1531–1949.

Soukromý archiv autorky práce, osobní doklady, fotografie, rozhovory s pamětníky.

2. Literatura

BLÁHOVÁ Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BRANDES Detlef, *Češi pod německým protektórátem*. Okupační politika, kolaborace a odboj 1939–1945, Praha 2000.

EISENHAMMER Miroslav, *Nucené nasazení studentů středních škol v období okupace*. Disertační práce Ústavu českých dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Praha 2013.

EISENHAMMER Miroslav, *Nucené nasazení v západních Čechách z pohledu archiváře*, in: Archivní časopis 53, 2004, č. 3, s. 196–203.

GEBHART Jan – KUKLÍK Jan, *Dramatické i všední dny protektorátu*, Praha 1996.

HLEDÍKOVÁ Zdeňka – JANÁK Jan – DOBEŠ Jan, *Dějiny správy v českých zemích*. Od počátku státu po současnost, Praha 2007.

HUGO Jan a kol., *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2009.

CHYSKÝ Jiří, *Nucená práce a její problematika se zřetelem k podstatě pracovněprávního poměru*, Praha 1962.

Im Totaleinsatz. Zwangsarbeit der tschechischen Bevölkerung für das Dritte Reich / Totálně nasazení. Nucená práce českého obyvatelstva pro třetí říši (= katalog z výstavy), Praha 2008.

KOKOŠKOVÁ Zdeňka – KOKOŠKA Stanislav, *Museli pracovat pro Říši*. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války, Praha 2004.

KOKOŠKOVÁ Zdeňka – PAŽOUT Jaroslav – SEDLÁČKOVÁ Monika, *Pracovali pro třetí říši*. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva Protektorátu Čechy a Morava pro válečné hospodářství Třetí říše (1939-1945), Praha 2011.

KOLEKTIV PRACOVNÍKŮ KANCELÁŘE PRO OBĚTI NACISMU ČNFB, *„Nepřichází-li práce k Tobě...“* Různé podoby nucené práce ve studiích a dokumentech, Praha 2003.

KUČA Karel, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 6. díl Pro-Sto, Praha 2004.

MAINUŠ František, *Cizinci na pracích v Německu v letech 1939–1945*, in: Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university, ročník XIX, řada historická, C17, 1970, s. 141–160.

MAINUŠ František, *Totálně nasazení*, Praha 1974.

MAINUŠ František, *Totální nasazení. Češi na pracích v Německu 1939-1945*, Brno 1970.

MARŠÁLEK Pavel, *Protektorát Čechy a Morava*. Státoprávní a politické aspekty nacistického okupačního režimu v českých zemích 1939-1945, Praha 2002.

MOJŽÍŠOVÁ Veronika, *Vývoj nucené práce na území České republiky ve 20. století*, Ostrava 2014.

MOULIS Miloslav, *Mládež proti okupantům*, Praha 1966.

Nucená práce. Němci, nuceně nasazení a válka (= katalog výstavy), Praha 2014.

PAŽOUT Jaroslav, Úřady práce v protektorátu, in: *Museli pracovat pro Říši*. Nucené pracovní nasazení českého obyvatelstva v letech 2. světové války, Praha 2004.

SPOERER Mark, *Nucené práce pod hákovým křížem. Zahraniční civilní pracovníci, váleční zajatci a vězni ve třetí říši a v obsazené Evropě v letech 1939-1945*, Praha 2005.

STEINBACHOVÁ Věra a spol., *Staňkov. 775 let*, Plzeň 2008.

STEINBACHOVÁ Věra, *Kreysa. Život a doba staňkovského podnikatelského rodu*, Praha 2016.

ŠŤOVÍČEK Ivan, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie, Praha 2002.

TAUCHEN Jaromír, *Organizace a činnost úřadů práce v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)*, in: *Právněhistorické studie* 46/1, Praha 2016, s. 91–109.

VANĚK Miroslav – MÜCKE Pavel – PELIKÁNOVÁ Hana, *Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie*, Praha 2007.

VANĚK Miroslav – MÜCKE Pavel, *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

ZEMAN Pavel (ed.), *Válečný rok 1944 v okupované Evropě a v Protektorátu Čechy a Morava*, Praha 2015.

Zpravodaj od pramene obce Konstantinovy Lázně, č. 2, 2012.

3. Internetové zdroje

https://regiowiki.hna.de/Henschel_-_Flugmotorenwerk (poslední přístup 15. ledna 2022).

<https://collections.arolsen-archives.org/en/search/person/76079243?s=v%C3%A1clav%20jakl&t=14318&p=1> (poslední přístup 15. ledna 2022).

<https://www.hna.de/lokales/kreis-kassel/baunatal-ort312516/alt-gasthaus-verschwunden-4874737.html> (poslední přístup 15. ledna 2022).

<https://www.portafontium.eu/?language=cs> (poslední přístup 14. března 2022).

<https://www.czechency.org> (poslední přístup 13. března 2022).

<https://ssjc.ujc.cas.cz> (poslední přístup 23. dubna 2022).

<https://slovníkcestiny.cz/> (poslední přístup 22. dubna 2022).

<https://www.aspi.cz/> (poslední přístup 28. 4. 2022)

Přílohy

Seznam příloh

1. Edice

- 1.1. Ediční poznámka
- 1.2. Edice korespondence
- 1.3. Rejstříky k edici

2. Dobová tvorba

- 2.1. Večerní verše
- 2.2. Já mám panenku v dálných Čechách
- 2.3. Kassel je krásný
- 2.4. Vzpomínky na Kassel

3. Obrazová příloha

- 3.1. Václav Jakl na fotografii z února 1945.
- 3.2. Václav Jakl a jeho sestra Jarmila na fotografii z roku 1940.
- 3.3. Jarmila Jaklová, matka Václava Jakla.
- 3.4. Václav Jakl starší, otec Václava Jakla mladšího.
- 3.5. Václav Jakl s příbuznými.
- 3.6. Odjezd z Brzegu dne 20. června 1944.
- 3.7. List novin Nová doba z 21. dubna 1944.
- 3.8. Policejní přihláška k pobytu Václava Jakla v Kasselu od 10. února 1944.
- 3.9. Repatriační průkaz Václava Jakla I.
- 3.10. Repatriační průkaz Václava Jakla II.

1. Edice

1.1. Ediční poznámka

Edice korespondence Václava Jakla s jeho rodinou a přáteli vznikla na základě platných zásad pro vydávání historických pramenů.¹⁰⁵ Jedná se o celkem 65 dopisů z období od 12. února 1944 do 10. března 1945. Jelikož na sebe jednotlivé chronologicky řazené dopisy v mnoha případech obsahově nenasazují, je jisté, že korespondence není kompletní. O tomto faktu svědčí také Václavovo číslování dopisů, zejména zpočátku, přičemž některá čísla chybí, a také zmínky jeho matky o množství odeslaných a přijatých dopisů a lístků, které s počtem dochovaných dopisů nekoresponduje.

Všechny dopisy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Plzni ve fondu RSDr. Václav Jakl (1938–1985). Korespondence je řazena chronologicky, celkem 4 dopisy bez datace jsou zařazeny na závěr pod čísla 62 až 65. Tyto dopisy byly do edice zařazeny na základě kontextu. Editované prameny byly transliterovány z digitálních fotografií originálních pramenů a následně transkribovány podle pravidel moderního českého jazyka.

Všechny dokumenty jsou dochovány ve formě originálu. Většina je rukopisná, s jedinou strojopisnou výjimkou (dopis č. 29). Psací látkou většiny rukopisů je papír a obyčejná tužka, dopisy č. 4, 7, 12, 13, 14, 39, 64 a částečně i 15 a 23 jsou psány perem, č. 11 a 32 jsou psána modrou inkoustovou tužkou. Rukopisy korespondentů jsou zpravidla dobře čitelné, větší problémy se čtením slov se objevily u dopisů č. 15, 23, 59.

Každý dopis je opatřen záhlavím s pořadovým číslem dokumentu a uvedením data a místa vyhotovení, jsou-li známé. Dále obsahuje záhlaví jméno původce a adresáta. Je-li původcem myšlena celá skupina lidí (např. rodina), je v textové poznámce uveden pisatel dokumentu, identifikovaný podle obsahu dopisu a charakteru rukopisu.

Struktura písemností zůstává zachována s ohledem na autenticitu původce. V textu jsou použity ediční značky. Hranaté závorky – [] – obsahují zásahy editora do textu, například při doplnění písmene či slova tak, aby slovo nebo věta dávaly smysl. Také slouží k rozepsání zkratk. Autorem škrtná slova jsou vložena do složených závorek – { }. Na

¹⁰⁵ Ivan ŠTOVÍČEK a kol., *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti*. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie, Praha 2002.

drobné opravy jednotlivých písmen nebo znamének se neupozorňuje. V lomených závorkách - / / - jsou uvedeny autorovy vsuvky nebo jiná doplnění textu.

Nezbytnou součástí edice je poznámkový aparát. Poznámky identifikují osoby a místa v textu, obsahují doplnění informací, vysvětlivky a původní tvary slov vyskytujících se v korespondenci.

Edici doplňují dva rejstříky – jmenný a místní. Oba jsou řazeny abecedně. Ve jmenném rejstříku nejsou uvedeni dva nejvýznamnější korespondenti, Václav Jakl, v korespondenci označovaný jako Venouš, a jeho matka Jarmila Jaklová, z důvodu velmi početných výskytů.

Problematika jazyka

Dopisy jsou psány hovorovým stylem a obsahují nespisovné prvky dnes společné pro všechna česká nářečí i interdialekt.¹⁰⁶ V textech, a to zejména u věkově starších pisatelů, se objevují některé zvláštnosti českého jazyka, které zůstávají v edici zachovány.

Do slovní zásoby autorů dopisů pronikla slova, která se vztahují k životu v protektorátu a k nucené práci, např. *lágr*, *lágrführer/lágrführer*, *lufšusak* (dopis č. 54), *baráky* (č. 47), *kavalec* (č. 31), *koncentrák* (č. 56), *fasovat*, *pracák*, *Vorarbeiter*, *přídavečné lístky*, *bombardovat*, *kuratorium*, *šichta*, *darda*, ale i další, z oblečení např. *bombajka* (č. 44), *modračky*, *pumpky*, z jídla a pochutin *buřt*, *melta*, *rumolín* nebo *lulkový tabák*. Často jde o germanismy a archaismy. V dokumentech jsou také zmiňovány továrny: *šamotka* (závod na výrobu žáruvzdorného materiálu, z něm., SSJČ) a *Škodovka* (bývalé Škodovy závody, SSJČ) nebo výrazy pro označení provozu, kde se musí spěchat, tj. *kalůpárna* (odvozeno od kalup, tj. spěch, chvat, shon, SSJČ).

Nelze opomenout také nářeční výrazy a rysy nářeční podskupiny jihozápadočeské, do které oblast Staňkovska patří. Tyto nářeční znaky zůstávají v původním tvaru a podobě a vyskytují se převážně u střední a starší generace. Jedná se o záměnu 1. a 4. pádu množného čísla podstatných jmen rodu mužského, např. *na jaké kluci ještě chceš* (adresu; dopis č. 10), *pozdravuj všechny klucí u Vás* (č. 26), *pak je tahali z místa na místo jako*

¹⁰⁶ Rozdělení nářečí a jejich základní charakteristiku nabízí Nový encyklopedický slovník češtiny; srov. Petr KARLÍK – Marek NEKULA – Jana PLESKALOVÁ (edd.), *CzechEncy. Nový encyklopedický slovník češtiny*. Dostupné z <https://www.czechency.org/> (13. 3. 2022).

vrahové (č. 36), *měli jsme tady čeští umělci z Prahy* (č. 40), *když vidím ty ostatní kluci, jak se baví* (č. 55), *když vidím ty větší kluci běhat* (č. 42) apod., dále jde o přídavná jména končící na **-ovo**, např. *Toníkovo adresu* (č. 10), *k Pepíčkovu svátku* (č. 23), *byla u nás Lochnerovo sestra* (č. 56) a další, tvary rodinných jmen končící na **-ojc** či **-ovic** (*měl jsem Vencu Jaklojc poslechnout* (č. 63), *Valentovic přijedou* (č. 49)) nebo na **-om**: *psala Grůbrom* (č. 36). Dochází také k záměně 3. a 4. pádu osobních zájmen, zejména **ty** a **se**, **tě** nahrazuje **ti**, **mě** nahrazuje **mi**, např. *já Tě je hned vyperu* (č. 5), *až se tě zasteskne* (č. 11), *ted' Venouši Tě slibuji* (č. 55), *snad mi poznáte na fotografii* (č. 47) apod. Dalším nářečním rysem je změna koncovky u podstatných jmen vzoru předseda, konkrétně v 7. pádu jednotného čísla (*Doda se pohádal s Jirkem Štainbachem* (č. 62)). Nabízí se zmínit také staženou výslovnost slov *ňáký*, *ňák* (nějaký, nějak, č. 13), změnu **ej** v **í** u výrazu *nevíde* (nevejde, č. 19), výslovnost slov *cikarety* (č. 10), *mít lekraci* (č. 24), nebo koncovku **-ách** místo **-ích** (*o klukách z Leipzichu* (č. 31)). Název obce Staňkov má u některých obyvatel (a to až do současnosti) tvary množného čísla: *s klukama promenádoval po Staňkovech* (č. 24), *my se rychtujeme do Staňkov koncem července* (č. 35) atd. Typickým znakem pro nářečí jihozápadočeské jsou také ukazovací zájmena s předsazeným **tu-**, např. *raděj tutoho* (č. 42), *tuten týden* (č. 44). Stupňovaná příslovce mají tvary končící na **-jš** (*je mi pak smutnějš* (č. 24), *častějš* (č. 36), *veselejš* (č. 65)).

Co se týká hláskosloví, ke změnám dochází především v koncovkách přídavných jmen a rodových zájmen. Úží se dlouhé **é** na **í/ý**, např. *ženský ubřečený* (dopis č. 4), *jinak vše při starým* (dopis č. 9), *trochu tý zeleniny a ňákýho králíka* (dopis č. 39) atd. Ve slovech a spojeních jako například *vejplaty*, *ňákej šriftstelr*, *žádnej pršiplášť* (dopis č. 5), *je narukovanej* (dopis č. 11) atd. se dlouhé **ý** tzv. diftongizuje v **ej**. V některých případech se objevuje také předsunutě **v-**, např. *kostě vobírat* (dopis č. 28), *vono je to blbý a vopisovat noty* (dopis č. 9), *jak se vožral* (dopis č. 62) apod.

V textech dochází také ke tvaroslovným změnám: 1. osoba množného čísla sloves končí na **-m**, např. *fasujem* (dopis č. 3), *pošlem ti* (č. 4), *děkujem*, *nezamlčujem*, *sejdem se* apod., 7. pád množného čísla podstatných jmen i zájmen všech rodů končí na **-ama/-ěma**, **-ma**, např. *s bramborama* (č. 2), *se známkama* (č. 10), *před dvouma rokama*, *musim přestat stíma mýma hloupostěma* (č. 11), *s klukama se promenádoval* (č. 24) atd.

Dále se v některých dopisech krátí samohlásky v kořeni slov i v koncovkách: *baliček*, *6 měsícu*, *příkladam*, *musim přestat*, *vzpomína* (dopis č. 11), *máš to bliže*, *po dlouhem čase*

(č. 38). V některých slovech se naopak samohlásky dlouží: *přideš z práce* (č. 20), *hnídy* (č. 23). Odlišné jsou některé tvary sloves: *začlo* (č. 2), *začli* (č. 59), *odvyk* (č. 9).

Pravopisné chyby v psaní měkkého a tvrdého i/y a „mě“ a „mně“ jsou upraveny podle současných pravidel českého pravopisu. Podle současné normy bylo upraveno také psaní **s-**, **z-**, **vz-**, a také psaní předložek **s** a **z**. Nesprávný tvar „jsi“ zájmena „si“ byl nahrazen správným. Vlastní jména, příjmení a přezdívky byly transliterovány, případné verze jmen nebo upřesnění jsou uvedeny v textových poznámkách. Opraveno bylo také psaní velkých písmen tak, aby odpovídalo současnému úzu. Jedná se například o vlastní jména, názvy států a jejich příslušníků, či podniků. Moderním způsobem byly přepsány tvary obsahující spojku **-li** a také přímá řeč, která je v textu edice navíc zvýrazněna *kurzívou*.

Hranice slov, nesprávný tvar „**ty**“ ukazovacího zájmena **ti (oni)** a tvary **ji/jí** zájmena **ona** byly ponechány dle originálu. Pravopisně nesprávné tvary slovesa být v podmiňovacím způsobu rovněž zůstaly zachovány s ohledem na originalitu vyjadřování korespondentů.

Interpunkce byla doplněna tak, aby odpovídala gramatickým pravidlům současného českého jazyka a zároveň tak, aby zůstal zachován smysl sdělení a text byl srozumitelný. Původní tvar psaní číslovek (např. *dat*) zůstal zachován. Za řadové číslovky byla přidána tečka.

Úroveň jazyka a způsob vyjadřování mladší generace, tedy Václava Jakla a jeho vrstevníků, zpravidla odpovídá jejich vzdělání. Vyskytuje se zde více slangových výrazů a slov přejatých z angličtiny a němčiny, např. *football*, *manšaft*, *štulpny*, *remisovat*, *litanie* atd., než u starší generace. Výjimkou nejsou ani slova ze studentského slangu – *anglina* a *škamny*. Ve Václavových dopisech se objevuje také méně pravopisných a gramatických prohřešků a jeho rukopis je úhledný a dobře čitelný.

Dopisy Václavovy matky jsou však na jazykově nižší úrovni. Vyskytuje se zde zpravidla mnoho pravopisných a gramatických a často i syntaktických prohřešků. Je zde patrné, že dopisy často psala ve spěchu, a tak bylo při přepisu mnohdy těžké pochopit význam slov a vět.

Výrazné problémy činil český jazyk Václavově tetě Anežce Gürové, jejíž jazykové schopnosti nepochybně ovlivnil fakt, že po sňatku žila v téměř čistě německé jazykové oblasti. Ve svých dopisech používá jen minimálně diakritická a interpunkční znaménka.

Vysvětlení konkrétních výrazů a jejich významu se nacházejí v textových poznámkách. V případě úpravy konkrétního výrazu je v textové poznámce uveden jeho původní tvar.

1.2. Edice korespondence

1.

Václav Jakl rodičům

12. února 1944 Kassel

Kassel,¹⁰⁷ 12. 2. 1944.

Milá maminko a tatínku.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Jsme zde již 4 dni a máme se stále dobře. Jídla máme ještě dost. Mám $\frac{3}{4}$ bochníku chleba, $\frac{3}{4}$ housky, skoro celý salám a $\frac{1}{2}$ perníku.

Na marmelády jsem ještě nesáhl. Dostáváme každý {ch} den polévku, co chceme. Také omáčku z masa a brambor, co jsme snědli. Kafe si ráno buď vaříme nebo jdeme do hostince {po}) na bílou kávu, ovšem hořkou. Bydlíme totiž v té hospodě. Dnes jsme fasovali půl větší vecky chleba, asi 10 dkg salámu a marmeládu. Na lágru jsme jich 63 chlapců.¹⁰⁸

Ze Staňkova jsme zde všichni, kromě Váchala.¹⁰⁹

Ten se nám ztratil při rozdělování do lágrů a nevíme, v kterém lágru teď je. Zimu zde také nemáme, neboť si můžeme topit, jak chceme. Po poplachu nebo náletu nebylo ještě ani památky. Včera, to je v pátek, jsme si byli prohlédnouti město. Ale víckrát tam asi nebudeme, poněvadž vidíme jen hromadu kamení a cihel. Nic víc. Šli jsme asi 2 hod[iny] městem a viděli jsme 3 domy zdravé. Snadno věřím, co říkali {ten} ty kluci, co přijeli k nám na noc z Německa (50 000 lidí +). Věřím, ještě víc. Na práci jsme ještě nesáhli. Asi až v pondělí. Zítra, v neděli, jdeme se fotografovat na legitimaci do továrny. Veselo zde máme, hostinský nám pustí Prahu a posloucháme velmi pozorně. Posílat nemusíš zatím nic. Alespoň ne od jídla. Potřeboval bych jenom nějaké pantofle a

¹⁰⁷ Město na severu německé spolkové země Hesensko.

¹⁰⁸ Na lágru je nás 63 chlapců.

¹⁰⁹ Jaroslav Váchal, Václavův přítel, narozený pravděpodobně roku 1924 ve Staňkově-městysi; srov. Městský úřad Staňkov (dále MěÚ Staňkov), index narozených, 1869-1949.

pak rumolín,¹¹⁰ abychom si ráno mohli udělat čaj. Honza Kohout¹¹¹ (tj. kamarád ze šamotky)¹¹² má zatím meltu.¹¹³ Také jeden hrnek (plechový) bych potřeboval, abych si ho nemusil pořád vypůjčit.¹¹⁴ Myslím, že se zde nebudem mít zle. Náletů se bát nemusíme, poněvadž jsme hodně daleko a pak dost o samotě. Jsou zde Poláci, Francouzi, Italové a Rusové.

Nepsal jsem ještě nikomu, kromě Vám. Nemůžeme zde dostat známky. Snad až později. Kdyby se {pom} po mně ptali, a proč jim nepíše, řekni jim to. Ale myslím, že v pondělí je dostaneme. Pak napíše všem. Mám zatím jen 3 známky, pošlu tedy Jarče¹¹⁵ dopis a do Prahy alespoň {je} také jeden dopis.

Je právě půl jedenácté a kluci zpívají „Zahučaly hory, zahučaly lesy.“¹¹⁶ Jiní hrají karty a další se myjí, protože je zítra neděle. Půjdu si lehnout hned jak to dopíše. Pozdravuji Tonda Tomáška,¹¹⁷ Römána¹¹⁸ a všechny ostatní. Napíše jim, jakmile dostanu známky.

Zde ještě moje adresa:

Václav Jakl
Gasthaus Si[e]bert
Kirchbauna
Kassel 7

⑩

Srdečně ještě jednou zdraví a líbá Vás

Venouš

to kolečko a číslo 16 tam musí být.

¹¹⁰ Rumolín, tj. rumový sirup.

¹¹¹ Jan Kohout, Václavův přítel a spolužák z obecné školy. Srov. Státní okresní archiv Tachov (dále SOKA Tachov), RSDr. Václav Jakl, sborník setkání spolužáků 1984 kart. 1.

¹¹² Šamotová továrna Františka Kreysy ve Staňkově, kde Václav Jakl pracoval.

¹¹³ Melta, tj. slabá káva, původně náhražka kávy; srov. Jan HUGO a kol., *Slovník nespisovné češtiny*, Praha 2009, s. 247.

¹¹⁴ Vypůjčovat.

¹¹⁵ Pravděpodobně sestře Jarmile Jaklové nebo též Jarce Pillmajerové.

¹¹⁶ Lidová píseň.

¹¹⁷ Antonín Tomášek, přítel Václava Jakla; nepodařilo se blíže identifikovat.

¹¹⁸ Nepodařilo se identifikovat.

Václav Jakl rodičům

15. února 1944 Kassel

Kassel 15.2.1944

Drazí rodiče.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Jsem stále zdravý a daří se mi dobře. Jenom velký průjem jsem dostal. Celou noc jsem běhal na záchod. Ale nejen já, nýbrž celý lágr. Byla při tom velká psina.¹¹⁹ V 1 hodinu v noci to začlo a trvalo až do rána. Zadělali jsme hostinskému celý dvůr a celou zahradu. Nyní máme již pokoj. Jíst mám pořád ještě. Včera v pondělí jsme vyfasovali kousek másla, sýra /a cukr/ a věku chleba. Nevíme však, na jak dlouho to máme. Malinké přerušení!... Právě hrají „Poem“¹²⁰ v radiu, posloucháme všichni napjatě.

Do práce chodíme již 2 dny. Děláme skoro 11 hodin, ale práce není těžká. Dělají zde Němci, Poláci, Rusové, Francouzi, Italové, Srbové, Holanďané, Belgičané a my. Se všemi se dorozumíme. Slovo česky, slovo německy, srbsky, {a je} něco ukážeme rukama a již to jde. Dělám s jedním Němcem a Holanďanem. S Němcem mluvím velmi dobře. Mluví na mě pomalu a rozumím všechno. Bavíme se celou šichtu.¹²¹ V poledne jdeme na oběd. Dostanu polévku, plnou velkou mísu. Polévka je velmi hustá, takže se přece najím. Večer pak doma máme buď zase polévku, nebo omáčku s bramborama. Dnes jsme měli buřtovou omáčku s bramborem. Ráno dostávám černou kávu, ovšem hořkou. Ale mám ještě cukr, tak to jde. V neděli nás byl navštívit Honza Straka¹²² (jistě ho znáš), je zde již delší čas. Ptal jsem se ho, jak jdou dopisy. Říkal, že dopisy asi 4 dny a balíky asi 4 až 5 dní, ale musí být poslány jako cenina. Doufám, že jsi dostala již 2 dopisy, které jsem Vám psal. Do Prahy jsem již psal také jeden dopis, a to k Valentovům.¹²³ Nemám ještě pořád dostatek známek.

¹¹⁹ Psina, tj. hovor. zábava, legrace; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 340.

¹²⁰ Jedná se o skladbu Poem od Zdeňka Fibicha.

¹²¹ Šichta, tj. pracovní směna, z něm. Schicht; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 390.

¹²² Nepodařilo se identifikovat.

¹²³ Rodina Jindřišky Valentové, Václavovy tety.

V posledním dopise jsem Ti psal o pantofle a o hrnek. Také trochu soli můžeš poslat a bochník chleba. Mám sice chleba ještě pů[l] svého a 3 vecky fasovaného, ale než dojde dopis bude to trvat 4 dni, a pak balík 5 dní, to je dohromady 9 dní. Hlad nemám, nemusíš mít strach, naopak jsem najeden stále dost, ale jistota je jistota. Mám ještě ½ salámu, půl housky, medové máslo, marmeládu a sádlo mám ještě všechno.¹²⁴ Myslím, že to zde bude docela dobré. Nálety zde vůbec nejsou. Proto neměj vůbec o mě strach a klidně spi. Ještě jednou Ti napíšeš adresu:

Herr
Wenzel Jakl
Gasthaus Siebert
Kirchbauna
Kassel 7

⑩

Srdečně Vás zdraví a líbá Vás

Venca

¹²⁴ Pův. „všechnu“.

Václav Jakl rodičům

18. února 1944 Kassel

Kassel 18. února 1944.

Drazí rodiče.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Konečně jsem dostal trochu známek, tak mohu psát. Jsem stále zdrav a mám se dost dobře. Ovšem zásoby ubývají. Mám ještě kousek salámu, housky, marmeládu skoro všechnu (fasujem¹²⁵ ji také). Ještě nějaký den to vydrží. Jen když bude chleba. Jen když tu nejsou nálety. Ještě jsme neměli ani poplach. Peníze jsme nebrali ještě žádné. Mám svých ještě asi 250 K. Neutratíme zde nic, jen za pivo a za známky. Jinak se mám dobře a nic mě netrápí. S praním prádla nevím, jak to bude. Mám několik košil, budou mně stačit na několik měsíců. Každý měsíc jednu košili. Punčochy a kapesníky si budu prát sám. Seženeš-li kousek mýdla, pošli mi ho. Také trochu soli a zápalky. Máme ještě mýdlo všechno, ale jistota je jistota. Pospíchat to nemusí, ale nevím, jak to dlouho půjde poštou. Někdo říká 4 až 5 dní, jiný 14 dní až 3 neděle. Ale nevěřím tomu. Doufám, že jsi již dostala všechny dopisy, které jsem poslal. Byly 3 celkem. Snad je již Váš dopis na cestě. Ještě nikdo z lágru nedostal dopis. Čekáme nějaký na každý den.

Jsou zde dost velké mrazy. V továrně je však teplo a také na lágru zimou netrpím. Každý den ráno máme teplou černou kávu. Do továrny máme asi 20 min. Vstáváme každý den v 6 hodin a od 7 hodin dělám. Jak jsem psal, práce není těžká a mistři nejsou zlí. Zkážeme-li něco, nekřičí na nás. Druzí, Srbové, Holanďané a Belgičané, nás mají rádi. Včera přišla také česká děvčata. Dělají, co my, ale jen 8 hodin. Zítra v sobotu děláme také jen 8 hodin a v neděli jen 5 hodin. Není to tedy tak zlé. Dnes jsme měli k večeři brambory, kousek masa a omáčku. Brambory jsou jen 2krát nebo 3krát týdně. Jinak je jen polévka. Ovšem, dostane[me] jí, co sníme.

Končím a těším se na dopis, který čekám každý den. Ještě jednou píši adresu:

V. Jakl
Gasthaus Siebert
Kirchbauna
Kassel 7

¹²⁵ Fasovat, tj. brát příděl, z něm. fassen; srov. J. HUGO, Slovník, s. 125.

⑩

Ještě jednou Vás zdraví a líbá

Váš

Venca

Na adresu píší adresu německy. Je to lepší.

rodina Jindřišky a Ferdinanda Valentových¹²⁶ Václavu Jaklovi

24. února 1944 Praha

v Praze 24/II. 44

Předem mnoho díky za dopis, kterým si si na nás vzpomněl, nás velice potěšil, hlavně že se Ti líbí na místě práce, už se Tě snad líbit bude také, a aspoň budeš mít pokoj od táty, jemu ale bude zato hůř, bude mu scházet, když nic jiného tak kouření, a Ty uvidíš kousek jiného světa, budeš moci lidem vyprávět, cos viděl a užil, bude to mít pro Tebe kus díla do života, hlavně hled', aby ses zdráv navrátil domů, matka si, to víš, trochu pobřečela, ona i teta Jindra¹²⁷ mně tu věčně bulila, až jsme se skoro pohádali, potom byl pokoj. A nyní po dopise je otrochu jiná, to víš, jsou to ženský ubřečený. Tak hled' tam hodně načerpat zahraničních vědomostí, neb to bude jen pro Tebe do celého života. Také nám sděl, zda posloucháte také pondělní pořady. A kdybys něco potřeboval, tak se sklidem obrát' na nás, co jen trošku půjde Ti ihned pošlem.

S pozdravem a ve stálých vzpomínkách končí

r. Valentová

Venouši, pozor na Holand'anky!!!

¹²⁶ Rukopis Ferdinanda Valenty.

¹²⁷ Jindřiška Valentová, Václavova teta.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

25. února 1944 Staňkov

25.2.1944

Milý Venouši.

Srdečný pozdrav od nás. Obdrželi jsme už 4 dopisy. Já píši také už 4. mimo balíků. Venouši, podle Tvého datumu obdržíme dopisy 6. den, ale podle razítka už za 3 dni, tak nevím, jak to přijde¹²⁸. Poslední jsme dostali 24/2 a já Ti dávám tento dopis 25/2 na poštu. Doufám, že už jsi obdržel také dva balíky. Táta říkal, teď mu pošlem, až bude psát, že je dostal. Tak jak dostaneš, ihned napiš, abychom Ti zase mohli poslat jiný. Venouši, píšeš, že nevíš, jak s prádlem, posli je domů a já Tě je hned vyperu a zašiju, abys se tím nemusel prát. Straka¹²⁹ je také posílá domů. Máme u nás velké mrazy 20°C.¹³⁰ To u vás bude ještě horší asi, co? Mám Tě, Venouši, pořád v hlavě. To Ti byla dlouhá doba, než jsi dostal první dopis, vid'?. Ale teď to bude již jedno za druhým a balík také.

Jak zvykáš na brambory? Já, kdyby šly balíky rychle, také bych Tě poslala nějaký knedlík, ale takhle to nejde. Udělám ti rozpeky, ale moc si asi na tom nepochutnáš, když to bude všechno tvrdé, než to dostaneš. Jaké máte ty polévky? Otec říká, že jistě také z masa. Nevím, jak to přijde,¹³¹ že ta Skalová,¹³² co jela s vámi, je teď v Kasselu v nemocnici, už podruhé píše, že byl v Kasselu nálet, a ty pořád píšeš, že nemáte ani poplach a ani nálet. My u nás máme poplachy už odpoledne tak asi v ½ jedné. Měli jsme ho 21/2 a 22/2 a v 10 hod večer 24/2, to je dost často, vid'. Ale nejdem zatím nikam jak obvykle.

¹²⁸ Přijde.

¹²⁹ Pravděpodobně Jan Straka; viz dopis č. 2.

¹³⁰ Pův. „20 %“.

¹³¹ Přijde.

¹³² Nepodařilo se identifikovat.

Že se stěhuju do našeho baráku,¹³³ jsem Tě už psala, co? Anežka¹³⁴ mně ještě nepřinesla známky, tak až později. Píšeš, že už máš nějaké a já Tě také poslala v bedýnce, snad už je máš, tak zatím máš. Otec nikdy žádné dopisy nečetl, když jsme dostávali z Prahy, ale Tvůj, jak ho zblýskne na posteli, tak se hned do toho pustí. On přece je na Tebe zvědavý. Co děláš za práci? To asi nejde vypsát, vid’? Jenom abys nepřišel k nějakému úrazu. Píšeš, že jsi nedostal ještě žádné peníze, to víš, na to se nespěchá. Kdybys neměl, tak napiš, ale snad Vám také dají vejplaty.¹³⁵ Nejlepší už by bylo, aby byl konec a byli jsme všichni pohromadě. Venouši, jak to bude s pracovním oblekem. Co jsi nosil do šamotky, tak blůza je pěkná, ale kalhoty jsou moc zašité, to víš sám. Nevím, jak to zařídit. Myslím si, že ty kalhoty, co teď nosíš po cestě do práce, také už nejsou moc pěkné, tak že bys je mohl pak vzít do práce a tu zelenou blůzu bych Ti poslala a měl by si zase, než bych Ti tam ty vyprala a poslala, co máš teď ty modré, ovšem až je budeš mít špinavé. Pak by Tě zbyly jen punpky,¹³⁶ vid’? Ale už bude jaro a bude teplo, pak bych Ti poslala ty krátké. Naškrábala jsem toho už dost.

Srdečně Tebe zdraví a líbají rodiče, též Venoušek¹³⁷ si také na Tebe vzpomíná.

¹³³ Dům, ve kterém Jaklovi původně bydleli, byl po dobu jejich pobytu v Plzni v letech 1936–1942 pronajat německé nájemnici. Když se Jaklovi v roce 1942 vrátili do Staňkova, nemohli ji zcela vystěhovat, přebývali proto u Václavových prarodičů Nových anebo bydleli v jedné provizorní místnosti a na dvoře měli malý přístavek, který sloužil jako kuchyně. Srov. Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 5. 10. 2020. Zde se rodina nastěhovala zpět do domu, nájemnice zde však pravděpodobně pobývala i nadále.

¹³⁴ Anežka Nová, Václavova teta.

¹³⁵ Výplaty.

¹³⁶ Pumpky, tj. klasické sportovní kalhoty podkasané pod kolena, z něm. Pumphose; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 342.

¹³⁷ Václav Nový, syn Anežky Nové, Václavův bratranec, pamětník.

Václav Jakl rodičům

27. února 1944 Kassel

Dopis číslo 7 Kassel 27. února 1944

Drahá maminko, tatínku a Venoušku.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Jsem stále zdravý a daří se mi dobře. To víš, doma to není, ale ujde to. Dnes je neděle. Dopoledne jsem byl doma, odpoledne jsem měl šichtu od 1 hodiny do ½ 7. Celkem jsme nedělali nic, avšak být jsme tam museli. Po šichtě jsme šli navštívit děvčata a pak jsme šli domů. K večeři jsem měl 15 dkg salámu, který jsem dostal už včera, k tomu chleba, a pak jsem si ještě dal ½ l kávy a nadrobil jsem si do něho chleba. Najedl jsem se dost. Nyní zde zpívají a je tu veselo. Ale na domov vzpomíná každý. Tu je slyšet: „Před 3 nedělemi jsem byl ještě doma v biografu, v poledne jsem [jedl] knedlíky se zelím a kus vepřovým, nyní musím louskat suchý beton“¹³⁸ atd. Jiní si zde vyvaňují košile, perou a žehlí. Nejveseleji a také nejsmutněji je, když přijdou balíky a dopisy. Každý dychtivě čeká, přišlo-li něco. Dostane-li alespoň pár řádků, ihned se mu rozzáří obličej. Naopak, když nic nedostane. Jsou zde [takoví], kteří ještě nedostali ani dopis. To víš, tím je nejhůře. Avšak i na ty se dostane. Zítra v pondělí čekáme také několik dopisů. Psal jsem již všem, co jsem měl adresy. Bylo jich přes 30. Ještě musím napsat Frantovi Baulovi.¹³⁹ Slíbil mi, že budu-li potřebovat salám, nebo nějaké uzeniny, abych jen napsal. Tak se pokusím.

Vánočku mám ještě na 2 dny. Cukru mám ještě dost a také marmeládu a sádlo. Šlo by to všechno, jen chleba je nedostatek. Jestli bys mi mohla poslat jednou za 14 dní bochník. Úplně to stačí. Fasujeme 3 kg na týden. To víš, na svačiny a v poledne do polévky a je za 4 dni pryč. Bude-li chleba, nebude žádná bída. Psal jsem ti o něj již v minulém dopise. Možná, že jsi ho již poslala. Jinak Vás ještě jednou ujišťuji, že hladem netrpím. Dnes v neděli jsme dostali brambory s omáčkou a mrkev a pěkný kousek masa. Včera jsem byli¹⁴⁰ brambory s omáčkou a karbanátek. Pokaždé byla pěkná porce. Bedničku jsem Vám poslal již ve čtvrtek a v ní byla 1 košile, 1 trenýrky, 2 kapesníky a pár

¹³⁸ Tj. suchý chléb.

¹³⁹ Nepodařilo se identifikovat.

¹⁴⁰ Jsme měli.

punčoch. Možná, že jste již dostali. Nechal jsem ji pojistit na 1000 K. Dělán nyní každý den jen 8 hodin od 7 do 4 hod. V sobotu do 1 hod. Je to tedy krásné. Mrazy již povolily a ukazuje se jaro. Poplach byl minulý týden každý den. Střílelo se dost, ale nebombardovalo. Maminko až budeš posílat bedničku, pošli mi album se všemi známkami. Možná že si budu také psát o housle, ale zatím je neposílej. Peníze jsme ještě nebrali, ale mám ještě. Také cigarety jsme nedostali. Ale to nevadí, jen když je jídlo. Myslím, že jsem toho naškrábal dost. Nashledanou v příštím.

Srdečně Vás zdraví a líbá

Váš Venouš

Magda Václavu Jaklovi

29. února 1944 Plzeň

V Plzni 29/II 1944

Milý Vendo!

Předem mého dopisu přijmi co nejsrdečnější pozdrav a každodenní vzpomínku na Tebe. Včera jsem obdržela Tvůj lístek. Velmi mne potěšil. Víím, že Ti je asi smutno, když jsi najednou tak daleko od domova. I když píšeš, že tam máte stále veselo, víím, že často si vzpomeneš na drahý domov, který jsi musil ta/k/řka proti své vůli opustit a potom Ti je (buď k sobě upřímný) vždycky trochu smutno. Proto jsem se rozhodla ihned Ti odepsat. Píšeš, že práci nemáš těžkou, ale dlouhou. Kde vlastně a co děláš?

Tady v Plzni jde život stále stejným tempem. Občas nám pro změnu zahoukají, ale jinak zůstává vše při starém.

Nevím, co by Tě ještě mohlo zajímat. Snad to, že jsem dnes viděla Dinu¹⁴¹ a Libu.¹⁴² Vyřídila jsem jim Tvůj pozdrav. Děkují zaň a obě jej srdečně opětují.

Budeš-li mít chvílku čas a náladu, můžeš si na mne zase brzy vzpomenout.

Končím se srdečným pozdravem

Magda.¹⁴³

¹⁴¹ Mohlo by se jednat o spolužačku ze studia na Obchodní akademii města Plzně Danuši Liškovou ze Šťáhlav u Plzně. Srov. AM Plzeň, Obchodní akademie Plzeň (dále OA Plzeň), třídní katalogy I.–IV. B, 1939–1943.

¹⁴² Nepodařilo se identifikovat.

¹⁴³ Nepodařilo se identifikovat.

Václav Jakl rodičům

1. března 1944 Kassel

Dopis č. 8

Kassel 1. března 1944.

Drazí rodiče a Venoušku.

Mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Balík jsem obdržel a mnohokrát za něj děkuji. To víš, jsem hrozně rád, mám zase zásobu na 10-14 dní. Jsem zdravý. Psal jsem Vám předevčírem dopis. Doufám, že jste všechny dopisy obdrželi. Já jsem dostal oba balíky a {všechno}. Maminko, píšeš, že dostaneš dopis až 5. nebo 6. den. Dělal jsem to špatně. Psal jsem vždy dopis večer a na poštu jsem ho dával až druhý den. Proto se o den vlastně zdržel. Nyní píši vždycky datum až na příští den. Z Prahy od Valentů jsem dostal také dneska dopis. Hned jsem na něj odepsal. Strýček mi píše,¹⁴⁴ že budu-li něco potřebovat, abych napsal. Také do Konstantinových Lázní¹⁴⁵ jsem napsal lístek.

Maminko, potřeboval bych adresy kluků, kteří jeli do Říše (Heller¹⁴⁶ a ostatní). Také Toníkovi Kottovi¹⁴⁷ chci napsat, ale nemám adresu. Jestli je tedy seženeš, pošli mi je. Dost to zde utíká. Jsme zde již 3 neděle. Váchala zde nevidím. Viděl jsem ho jen jednou v Kasselu a od té doby ne. Snad se mu vede také dobře.

Na našem lágru si zlomil jeden kluk nohu a leží v nemocnici. Nechce to psát ani domů. Snad se brzy uzdraví. Je odněkud od Písku¹⁴⁸ nebo Klatov.¹⁴⁹ O mě však strach neměj. U něho to byla jen náhoda. Jinak jsme zde všichni zdraví. Zimu zde nemám, neboj se. Nyní se oteplilo, a v noci máme na lágru teplo, až se potíme. Zimník беру jen v neděli. Ve všední den ho nepotřebuji. Ještě jednou, nemějte o mě strach, vrátím se takový, jako

¹⁴⁴ Viz dopis č. 4.

¹⁴⁵ Lázeňská obec v okrese Tachov v západních Čechách; před koncem druhé světové byl tento region součástí Sudet. Žila zde rodina Anežky Gürové, Václavovy tety.

¹⁴⁶ Karel Heller, Václavův přítel a spolužák z obecné školy; srov. MěÚ Staňkov, index narozených, 1869-1949.

¹⁴⁷ Antonín Kott, Václavův přítel, toho času též totálně nasazený.

¹⁴⁸ Okresní město v jižních Čechách, cca 100 km od Staňkova.

¹⁴⁹ Okresní město v západních Čechách cca 30 km od Staňkova.

jsem odešel a ještě lepší, poněvadž poznám trochu svět a život v něm. Budu si domova vážit.

Ještě jednou Vás srdečně zdraví a líbá

Váš Venouš

Pepík Václavu Jaklovi

5. března 1944 Staňkov

Staňkov, 5. března 1944

Nazdar Venco!

Předem přijmi ode mne srdečný pozdrav. Děkuji Ti za Tvůj lístek, který jsi mi¹⁵⁰ poslal. Ani si to nezasluhuji, neboť takový kamarád jako já, jenž Ti ani ruku na rozloučenou před odjezdem do Kas[s]elu nepodal, není hoden vzpomínky. Proto Ti Venoušku dodatečně prostřednictvím tohoto dopisu tisknu co nejvřeleji Tvoji mozolnatou upracovanou ruku, před níž já, světa neznalý, hloupý dosud školák, musím mítí úctu, a přeji Ti mnoho štěstí, zdraví, jídla, ulejvárny¹⁵¹ a děvčat tam v té daleké cizině – Kas[s]elu. Všeho však s mírou, hlavně toho posledního. Den před Tvým odjezdem jsem myslel, že Tě uvidím, pak ještě druhý den jsem Tě čekal v Plzni k půl třetímu vlaku, ale Ty jsi, jak jsem se od Tondy¹⁵² do[z]věděl, přijel do Plzně až ke čtvrté hodině.

Venco, až budeš zase psát, tak toho napiš trochu víc. Na tu pohlednici se toho tolik nevejde. Já vím, vono je to blbý, tolik známých mít, každému psát úplný litanie, takže bys musel věčně jako nákej šriftštelr¹⁵³ s pérem v ruce sedět, a jak vím, ty už jsi mu skoro odvyk[l]. Víš co? Tak napiš jenom vždycky jedno psaní, víš takový všem adresátům nezávadný, aby je moh[l] každéj číst, třeba jako oběžník (Přeci mám obchod[ního] ducha! Ne???) Potom vono to přijde do peněz, když člověk musí tolik dopisů odesílat a dělá „jen“ týdně 63 hodin (Je to tak?)

Venco, jak se takhle máš? Máš tam náký známý kamarády, třeba na marjáš,¹⁵⁴ voni jsou taky dobrý; jenom aby tě nevobrali. Nebo něco pod ruku, víš takovýho něžnýho.

V zeměpisu jsme se učili, že Kas[s]el je střediskem Hesén[s]ka, krásného kraje, samý lesy, háje, vyrábí se tam prý hodně hračky ze dřeva, je tam dokonce prý velice úrodná půda, která potřebuje vláhu. Prší tam? Raději ne, Ty nemáš s sebou žádněj přšiplášť.¹⁵⁵

¹⁵⁰ Pův. „mi mi“.

¹⁵¹ Ulejvárna, tj. málo náročná práce; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 440.

¹⁵² Nepodařilo se identifikovat.

¹⁵³ Z něm. Schriftsteller, tj. spisovatel.

¹⁵⁴ Mariáš, tj. karetní hra.

¹⁵⁵ Přšiplášť, tj. nepromokavý plášť do deště, pláštěnka; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 334.

To víš, já mám znalosti. To dělá ta škola. A teprve to přijde. To budu chytřej. Láďa Zeman¹⁵⁶ má jít do Škodovky,¹⁵⁷ takže bychom dostali na anglinu paní profesorku Flekovou.¹⁵⁸ Já už ji mám na němčinu. To je docela výborná. Ale za to prý na anglinu je vo moc horší. Tonda říkal, že než ji, tak radši nejkratší cestou na pracák. Ve škole {to chodí} se to tluče všelijak. Za to však slavné hudební a pěvecké těleso dra¹⁵⁹ Ludvíka¹⁶⁰ zůstává neohroženo. Tuhle jsem od něho dostal klackem přes pr... (já musím bejt slušnej) – přes zadnici, protože nechci vopisovat noty. Dr. Ludvík Tě nechá pozdravit.

Jinak je vše při starým. Až na několik zvláštností Staňkova. V {poslední době} /nedávno/ (der letzten Zeit)¹⁶¹ to bylo divadelní představení místního Tyla,¹⁶² který provedl velice pěkně hru „Rodinná pouta“ s novými herci. Píši Ti to proto, poněvadž Tyl potřeboval nové síly a ty jako nadšený divadelní ochotník by jsi se jistě přihlásil. Dále to byl rodičovský večer, pořádaný kuratorem 3. března v Lid[ovém] domě.¹⁶³ Kurátoři cvičili, zpívali, tančili a recitovali, takže jsi se mohl pochlubit svými svěřenci, s kterými se snad „pyšnil“ někdo jiný. Sál byl úplně plný. {K velkému překvapení} Psal jsi mi o lyžaření. To je pravda, že jsem si zalyžal. Jisto Tě Tonda už napsal, že si letos instruktoři velice hezky na Korábu zalyžovali. Byly tam lyžařské kurzy. Tam jsi měl být. Nedělej si z toho nic, já tam taky nebyl.

To by tak bylo všechno, co jsem Ti chtěl napsat. Dopis píši v neděli dne 5. března kolem desáté hodiny v posteli. Proto se nediv, že jej nepřečteš.

Zdraví Tě

¹⁵⁶ Ladislav Zeman byl učitel anglického jazyka na OA v Plzni, učil také Václava; srov. SOA Plzeň, OA Plzeň, třídní katalogy I.–IV.B, 1939–1943.

¹⁵⁷ Podnik Emila Škody v Plzni.

¹⁵⁸ Nepodařilo se identifikovat.

¹⁵⁹ Doktora.

¹⁶⁰ Dr. Ing. Josef Ludvík byl třídní učitel Václava a učitel fyziky na OA v Plzni; srov. SOA Plzeň, OA Plzeň, třídní katalogy I.–IV.B, 1939–1943. Byl mimo jiné přítelem rodiny Jaklových a Václavova matka jím chodila prát; viz. dopis č. 62.

¹⁶¹ V poslední době.

¹⁶² Divadelní spolek „Tyl“ Staňkov.

¹⁶³ Srov. SOA Plzeň–SOkA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova 1940–1945), s. 162. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_0920?x=88&y=365&w=521&h=200 (14. 3. 2022).

Pepík¹⁶⁴ a všichni ostatní kamarádi. Je jich moc, a proto je ani ne[j]menuji.

P. S.

S tím těsnopisem mne nezlob. [... ..]

¹⁶⁴ Nepodařilo se identifikovat, pravděpodobně spolužák nebo kamarád Václava z OA v Plzni.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

7. března 1944 Staňkov

7/3 1944.

Milý Venouši!

Srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Obdrželi jsme od Tebe dopisy. Rekomando přišel 8. dopis 6/3 ráno v 10 hodin a 6/3 večer jsme dostali ten druhý 9. dopis. Venouši, jsem ráda, že tak často píšeš. Já ale také hned Tě odepisuji. Posílala jsem Ti rekomando 1/3 a 4/3 také a 7/3 Ti posílám už také 6. dopis. Posíláme Ti se strýčkem Ládíkem¹⁶⁵ balík. Strýček Ti dal chleba, cukr, cigareta a dal mě lístky na salám. Já Ti k tomu přidala. Perník, sirky, salám, album se známky a ještě trochu soli. To Tě posíláme také 7/3. Jsem zvědavá, co dostaneš dříve. Jarka¹⁶⁶ Tě už také psala a ten Venda Kocourek¹⁶⁷ také. Venouši psal jsi, že bys psal Toníkovi Kottovi. Jarka mu psala v neděli a přiložila mu Tvoji adresu, tak Tě zajisté bude psát. My nevíme, zdali je správná ta jeho adresa, co Jarka psala. Já jsem psala do Prahy Bohoušovi¹⁶⁸ a on mně ještě nepsal. Chtěla jsem Toníkovo adresu. Až Tě budu podruhé psát, tak Tě pošlu Hellerovo adresu, já budu [k] p[aní] Hellerové¹⁶⁹ pro ní. Ale na jaké kluci ještě chceš to nevím. Dej mě vědět a já se o ně postarám. Venouši, ani nevíš, jak mě potěšil ten poslední dopis. Za první že už jsi dostal chleba a pak bych tak ráda, kdyby Bůh dal a přišli jste za 3 měsíce domů. Modlim se den[n]o den[n]ě, abys přišel brzo a zdrav domů. Jestli pak věříš, že ještě nemám od Tebe to prádlo, co jsi poslal. Možný ale, než dostaneš tento dopis, že už ho budu mít. Teta Mařka¹⁷⁰ mě psala, že už Tě také poslala keksy¹⁷¹ a perník. Teta Anda¹⁷² ze vsi Tě také chce posílat chleba a cukr, pak Tě tam já zase také něco přiložím. Náš otec chce, abych Tě poslala ty nové

¹⁶⁵ Ladislav Nový, Václavův strýc.

¹⁶⁶ Jarmila Jaklová, Václavova sestra.

¹⁶⁷ Václav Kocourek, přítel Václavovy sestry Jarmily.

¹⁶⁸ Bohumil Nový, Václavův strýc.

¹⁶⁹ Matka Karla Hellera.

¹⁷⁰ Marie Průšová, Václavova teta.

¹⁷¹ Keks, tj. sušenka; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 192.

¹⁷² Anna Nová, manželka Václavova strýce Ladislava Nového.

modračky¹⁷³, co jsi fasoval, než jsi jel. Tak Tě je také brzo pošlu. Nevím prozatím už nic, co bych Ti psala, musím si zase nechat něco na podruhé. Jen si vše dobře zamykej, aby Ti nic nekradli.

Srdečně Tebe ještě zdravíme a líbáme

rodiče a Venoušek

Také pak strýčkovi Ládíkovi poděkuj.

Anny¹⁷⁴ Tě posílala lístek, pošli jí také pozdrav, bude mít radost.

Ještě jsem Tě přiložila pár vdolečků, marmeládu zajisté máš, tak si je namaž. A 3 balíčky čaje. Je to lepší než jenom dávat ten rumolín do vody. Ještě jste nefasovali cikarety? V jednom dopise Ti posílám známky a v balíku,¹⁷⁵ v tom prvním, také byly? Tam jsem také posílala.

¹⁷³ Modračky, tj. nář. montérky; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 253. Též pracovní kalhoty s laclem.

¹⁷⁴ Anna Nová, dcera Ladislava a Anny Nových, Václavova sestřenice.

¹⁷⁵ Pův. „balíků“.

Anežka Gürová Václavu Jaklovi

7. března 1944

7/3 44

Milý Venouši!

Jednou tě taky baliček pošlu.

Dnes jsem obdržela tvůj lístek a ihned ti odepisuji. Měl[a] jsem radost, že jsi si na nás vzpomněl. Před 14 dni jsem byla ve Staňkově, tak mi maminka říkala, že jsi v Německu. Teď ve válce to jinak nejde, každý je na jiném konci. Naše Gretka¹⁷⁶ je taky daleko, pryč od nás, je tam už 6 měsíců. Musí u sedláka pracovat celý rok. A strýček,¹⁷⁷ jak víš, taky je narukovanej, už to bude skorem rok. Jsem teď doma stou mou malou Helgou.¹⁷⁸ Ani nevím, jestli to víš, že před dvouma rokama jsme zase dostala zase jednu dcerku. Co pak stále děláš? Když máte po práci. Jestli pak můžete také někam jít do Bio nebo na nějakou zábavu. Zdali pak můžete vždycky¹⁷⁹ v pondělí poslouchat Radio. Co vám z vaší domoviny vysílají. To víš Veno, že to tak lehký není byt ve světě bez rodičů, ale nedá se nic dělat.

Vid', že si pak člověk¹⁸⁰ ty rodiče vo moc vic cení, když je tak daleko od nich a často na ně vzpomina. Teď už musím přestat stíma mýma hloupostěma. Příkladam ti nějaký známky do psaní.

Odepiš mně zase jednou až se tě zasteskne.

Zdraví tě tvoje teta Anežka¹⁸¹ a malá Helga.

¹⁷⁶ Margarette Gürová, Václavova sestřenice, dcera Anežky a Aloise Gürových.

¹⁷⁷ Alois Gura, manžel Václavovy tety Anežky, narozený 4. 5. 1905, zednický mistr, během druhé světové války bojoval ve Wehrmachtu.

¹⁷⁸ Helene Gürová, Václavova sestřenice, dcera Anežky a Aloise Gürových.

¹⁷⁹ Pův. „vždycky“.

¹⁸⁰ Pův. „člověk“.

¹⁸¹ Anežka Gürová, Václavova teta.

rodina Ladislava a Anny Nových Václavu Jaklovi

7. března 1944 Staňkov

Ve Staňkově 7/3 1944

Milý Venouši!

Předem našeho dopisu přijmi srdečný pozdrav a každodenní vzpomínku na Tebe.

Děkujeme Ti za lístek.

Posíláme Ti také nějakou maličkost, a sice bochník chleba, 10 cigaret, půl kila salámu, totiž lístky jsme na něj dali, ale platit ho platila Tvoje matka, a půl kila cukru.

To víš moc toho není, ale myslím, že Ti to bude přece jenom milé, že na Tebe jsme take nezapomněli.

Na druhý měsíc Ti zase něco pošlem, aby si nevyšel ze zásoby. Myslím, že pořád máš co jísti. Na druhý týden Ti asi zase pošlou něco Jaklovic¹⁸² ze vsi.

Vzpomínám si na Tebe, kdybys byl doma, jak by si asi proháněl lyže. Skoro každý den padá u nás sníh.

Nového ve Staňkově nic není. Zdrávi jsme všichni, a více Ti psati nemohu, proto končím.

Rodina Nových

¹⁸² Rodina Josefa Jakla, Václavova strýce.

rodina Adolfa a Marie Nových Václavu Jaklovi

9. března 1944 Praha

9/III 1944

Milý Venouši!

Děkujem Ti za dopis, psal [j]si ho 19 února a my jsme ho dostali až 28. Nyní teprve mám čas, tak Ti píši, táta nemá moc času a víš, že na psaní moc není. Tak to čeká na mě, až se do toho dám. Adík¹⁸³ ten má školu a náký to běhání raděj, to víš jako kluk. Myslíme, že budeš asi hodně přibývat, když se máš tak dobře vid'! To Tě asi pak nepoznáme, jaký ti vyroste bříško po tom pivíčku a po těch dobrotách!!! Hlavně že tam máte klid a nemusíte se bát těch náletů. Snad už to nák vydržíš, ono to utíká při tom všem dost rychle, máš skoro 2 měsíce. A teď, když bude to jaro, tak to poletí, jen abys ses zdráv vrátil. Máme tady již taky hezky jako z jara, už se těšíme zase na zahrádku. Jinak nic nového, všichni jsme zdraví a máme se, ani nepíši. To už si domyslíš.

Přejem Ti hodně zdraví, abys brzy přijel do Prahy.

S pozdravem

rodina Nových.

¹⁸³ Adolf, Václavův bratranec, syn Adolfa a Marie Nových.

Antonín Kott Václavu Jaklovi

10. března 1944 Strass

Strass, 10. III. 1944.Milý Venouši!

Zasílám Ti tisíc krásných pozdravů a jeden mohutný ruky poklep. Divíš se, že Ti píši, vid', dnes jsem dostal dopis od Jarky,¹⁸⁴ velice mě to překvapilo, že jsi také v Říši, Jarka mě napsala Tvoji adresu, budeme si spolu dopisovat, vid'. Jak se Ti tam daří, dej na sebe pozor, ať se Ti nic nestane, máte tam nějaké nálety. Já jsem tady už 15 měsíců, jsem zdrav a mám se dost dobře, práce je také dobrá.

V sobotu zde děláme kabaret, máme tu svojí kapelu, snad se nám to vydaří. Též jsme si zde založili fotbalový klub, na jaře budeme zde kopat pohárový zápasy. Venouši, stále na Tebe myslím, když už jsi v tý Říši, tak proč nejsme blízko u sebe, kde jsou ty časy, když jsem s Novými¹⁸⁵ jezdíval do Staňkova na dovolenou, to už se nevrátí. Již musím končit, brzy piš, čekám! Pozdravuj Jaruš a doma!

S pozdravem Tvůj Toník (spolutrpiteľ)

Příště Ti zase napíšeš, odpusť mě tu čmáranici, už je pozdě a špatně na to vidím. Dnes krásně svítí měsíc, možná že nás navštíví!

adresa:

Kott Ant[onín].

Neueslager 4930 13/3, Strass, bei Neu Ulm a./Donau

¹⁸⁴ Pravděpodobně od Jarmily Jaklové, Václavovy sestry.

¹⁸⁵ S rodinou Bohumila Nového, Václavova strýce.

kolegové z podniku Františka Kreysy Václavu Jaklovi

15. března 1944 Staňkov

St[aňkov] 15. 3. 44.

Milý Jakle!

Tvůj přípis nás velmi potěšil a věříme, že při tvém optimismu se vrátíš brzy zpět. Zdejší život nelze označiti za bohatý na události, ačkoli celkem vzato, není o co státi. Pokud Tě bude zajímati, se Ti zmíním o Vozábkovi,¹⁸⁶ který již seděl ve vlaku, by jel do Lipska, ale v poslední chvíli vrazil na nádraží list'ák¹⁸⁷ a mocně hulákaje, vyvolal tohoto výtečníka ven přineseným telegramem, že odjeti nemá. Měl jeti do Vídně, ale změnili mu to na Jablonec, kam se také konečně po několika dnech se vši vážností odebral. Již jsme se obávali, že nám tu zůstane na ocet. Byl by v celku třetí do marjáše, a to je velké slovo pro zasněžené večery plné bláta. Tim bych nechtěl říci, že přes den by žádné bláto nebylo. Ale myslím, že znáš zdejší kraj. Odkud se tento přírodní produkt vyváží do celého světa. Nepřímo na botách dobrých občanů, kteří jsou nuceni to šlapati a přímo na objednávky. Tvé sdělení o množství dopisů, jež jsi psal denně, plně chápu. Jen se podivuji, jak se může do poměrně malého lidského srdce vejít tolik „sestřenic,“ na které člověk v dálce rád vzpomíná. Dostáváš-li též tolik dopisů denně, pak se musíš zřídit při nejmenším sekretáře, bys je mohl alespoň otevřít. Těším se, že přes své zaneprázdnění výše uvedené přece najdeš chvilku, ve které nebudeš považovati za velkou otravu vzpomenouti nás svým přípisem.

Zdraví

Bernášek¹⁸⁸ [?]

[změna písma]

Jak Ti již kolega Bernáš [?] psal, velice jsi nás potěšil svým dopisem. Myslili jsme již, že jsi na nás zapomněl. Často se na Tebe vzpomene. když slyšíme u nás houkat

¹⁸⁶ Nepodařilo se identifikovat.

¹⁸⁷ Tj. pošťák.

¹⁸⁸ Nepodařilo se identifikovat.

sirény, zda ještě celý a zdrav odpočíváš tam daleko v Kasselu. Žijeme pořád stejně, ze dne na den, a těšíme se, že vše již brzy skončí, a pak zase začneme zno[va] s chutí do práce. Ted' úřad práce zase trochu odpočívá, ale asi ne na dlouho, může poslat předvolání během dne, a i na nás může dojít. Nějak už to vydržíme a pak vše ztracené si vynahradíme.

Zdraví na na shledanou se těší

Malík¹⁸⁹

[změna písma]

Pan Malík mně podstrčil dopis, abych připsal. Doufal jsem, že přijdu na šťastnější myšlenku a že Vám budu gratulovati na Josefa, ale Josef nejste, a tak mnoho švíků¹⁹⁰ nenaděláte. My s p[anem] Malíkem jako Josefové budeme na Vás vzpomínati a brzký Váš návrat zapijeme, ale jen v závodní kuchyni pů[l]litrem piva. Abych Vám pro změnu také něco napsal o závodní kuchyni tady od pondělka budu chodit jen já a p[an] účetní a p[an] prokurista do Werksküche,¹⁹¹ oslabení ať již ze žaludečních potíží nebo z fajnového nosánku se od společné mísy odtahují. Další život v kanceláři jest stejný, jak jste je viděl, když jste tady byl u nás tu a tam byl v poledních hodinách vyrušen poplachem a pak jsme běželi s p[anem] Malíkem za cihelnu. Jinak práce nám vždy přibývá, poněvadž vymyslí nějakou tu novou dávku, co by se měla dát na konto, a o to je pak více.

Se srdečným pozdravem a na brzký Váš dopis se již všichni těšíme

Zdraví Bůh:

Pepíček¹⁹²

¹⁸⁹ Josef Malík, zaměstnanec šamotky ve Staňkově, nepodařilo se identifikovat.

¹⁹⁰ Dělat švíky, tj. vykrucovat se, dělat problémy.

¹⁹¹ Werksküche tj. podniková či kuchyně, zde kuchyně s jídelnou v továrně na šamotové zboží Fr. Kreysy. Byla otevřena jako první svého druhu na Staňkovsku v prosinci 1943. Navštěvovalo ji až 200 dělníků. Srov. SOA Plzeň – SOKA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova 1940-1945), s. 149.

¹⁹² Josef Kreysa, zaměstnanec šamotky ve Staňkově, nepodařilo se identifikovat.

[změna písma]

Rovněž já posílám Vám mnoho pozdravů a přeji Vám byste se brzy ve zdraví navrátil. Jak jsem slyšel, jest Vas tam v Kasselu více ze zdejšího kraje. Právě jsem slyšel, že tam je také jeden mládenec ze Lhovic u Klatov, jistě se asi znáte. Přeji Vám ještě jednou brzký návrat.

Se srdečným pozdravem

Jan Fišer¹⁹³

[změna písma]

Často vzpomínám na Tebe, jak si musel odject, abys uvolnil místo pro mne. Nevím, jak dlouho mi zde pracovní úřad nechá válet. Víš, jak je zde krásně, proti na formárně,¹⁹⁴ což si taky zkusil. Dozvěděl jsem se, že jsi jel od nás s Jarčou Žáčků,¹⁹⁵ tak ji pozdravuj, stejně i Jardu Váchala.

Zdraví a na brzkou shledanou se těší

T. [?] Procházka¹⁹⁶

¹⁹³ T. [?] Procházka, zaměstnanec šamotky ve Staňkově, nepodařilo se identifikovat.

¹⁹⁴ Část výroby, kde se odlévá sklo nebo jiný materiál do forem.

¹⁹⁵ Nepodařilo se identifikovat.

¹⁹⁶ Zaměstnanec šamotky ve Staňkově, nepodařilo se identifikovat.

Václav Jakl rodičům

22. března 1944 Kassel

Kassel 22. března 1944

Milá maminko, tatínku a Venoušku.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Včera jsem obdržel od Vás dopis ze 16.3. Je to již také dvanáctý. Balíky jsem obdržel všechny v pořádku.

Mám se stále dobře a jsem zdravý. Děláme nyní každý den 12 hodin. Je to dlouhá doba, ale celý den při práci sedím. Alespoň to více utíká. Přijdeme domů, najíme se, napíši nějaký dopis a jdu si lehnout. Od Toníka Kotta jsem již dostal dopis a hned jsem mu odepsal. Maminko, prosil bych Tě ještě jednou o adresu na Hellera. Mám všechny dopisy od Tebe schované a očíslované, avšak právě ten dopis, kde byla adresa, jsem někam založil a nemohu ho najít. Hellerovi jsem již napsal dopis, ale nemohu ho nyní odeslat. Buď tak laskava a napiš mi ji ještě jednou.

Maminko, ptáš se, jestli mám noční šichty. Nedělám v noci a nebudu je mít. Dělám na oddělení, kde noční nejsou. Je to tady dobré. V sobotu jsme oslavovali sv. Josefa. Vyžebrali jsme od hostinského 2 půlky piva a pili jsme vesele. Avšak při nejlepším přišel nálet. Museli jsme z lágru ven. Někteří si vzali s sebou i kufry. Ale nebylo to tak strašné. Rozbili jen fosforové rakety červené, žluté a modré. Nebylo to však přímo v Kasselu. Jsme daleko od města a úplně bezpečni. Nemusíš mít tedy strach.

Od Jarky Pillmajerové¹⁹⁷ jsem dostal také již dopis. Od naší Jarky a od Vendy¹⁹⁸ ještě nic. Také z kanceláře ze Šamotky mi všichni napsali. Bernášek, Malík, Kreysa, Fišer a Procházka. Každý napsal půl archu. Psal jsem již na 70 [?] dopisů a lístků a obdržel jsem jich asi 40. Maminko, pošlu Ti co nejdříve krabice, abys měla zase zásobu. Dám do nich jen boty a košili. Boty mám oboje rozbité. Jestli budeš moct, pošli mi ty černé staré střevíce. Nech je však raději nově podrazit. Pošlu balík jako cenovku.¹⁹⁹ Snad to dostaneš brzy.

¹⁹⁷ Václavova přítelkyně, pravděpodobně ročník 1927.

¹⁹⁸ Od sestry Jarmily Jaklové a jejího přítele Václava.

¹⁹⁹ Cenovka, tj. poštovní balík s udanou cenou přesahující určitou hranici. Srov. SSJČ. Dostupné na <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

Končím, napíši zase zítra něco, poněvadž čekám od Vás dopis. Odepisuji na každý dopis, kdyby[ch] měl třeba psát 3 za den.

Ještě jednou Vás srdečně zdraví a líbá

Váš Venouš

Pozdrav na r. Nových a Anežku.

Václav Jakl rodičům

23. března 1944 Kassel

Kassel 23.3.1944

Drazí rodiče a Venoušku.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Dnes obdržel jsem od Vás již pátý balík a mnohokrát Vám za něj děkuji. Došel úplně v pořádku. Byly v něm buchty, chleba, sklenička s masem, boty a blusa. Děkuji Vám také za boty, které mi přišly velice vhod. Balík jsem dostal opět za 2 dny, tj. ve čtvrtek. Zároveň s balíkem jsem dostal dopis.

Od tety²⁰⁰ Jindři²⁰¹ jsem ještě nedostal nic, a je to již 14 dní na cestě a jako cenovka. Nechodí to stejně. Jen od Vás mám každý balík již za 2 dny. Je to proto, poněvadž od Vás je přímé spojení, kdežto z Prahy asi ne. Již podle dopisů. Jdou také déle než od Vás.

Maminko, píšeš, jestli se přejím perníku a že nevíš co posílat jiného. Jen posílej stále perník třeba každý týden. Neboj se, že se ho přejím. Těším se vždy na něj.

Cigarety jsme fasovali jen poprvé. Nyní fasujeme lulkový²⁰² český tabák. Je také dobrý. O kouření neměj starost. Mám ho dost. Máslo fasujeme pořád, i marmeládu a salám. Máslo mám celý týden na svačiny. Neměj tedy starost, že nemám co jíst. Máme nyní s Honzou²⁰³ 3 chleby čtyřkilové. 2 domácí a jeden můj. Mazat máme na něj také stále. Tak to není tak zlé.

Poplachy jsou zde zase po týdenní přestávce každý den. Ale neměj o mě strach. Ve dne jdeme do krytu. Je celý pod zemí několik metrů. Noční pak nemám a lágr je daleko od továrny i od města.

²⁰⁰ Pův. „tedy“.

²⁰¹ Jindřiška Valentová, Václavova teta.

²⁰² Lulka, tj. dýmka s krátkým vodorovným troubelem; srov. SSJČ. Dostupné na <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

²⁰³ Jan Kohout.

Jinak jsem zdrav. Ve volném čase se učím německy a nyní se budu učit i rusky.

Politická nálada je zde velmi dobrá a zvláště dnes, poněvadž jsme se dozvěděli něco o Maďarsku a Bulharsku. Snad to již také víte.

Doufejme tedy, že se již brzy uvidíme a pak nám nastane zase klidný život. Maminko na sny nedej. Ty klamou. Mně se daří dobře a vrátím se zdrav a takový jako jsem odjel. Ba jistě v některých věcech lepší.

Děkuji Vám ještě jednou za balík a srdečně Vás zdravím a líbám

Venouš

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

23. března 1944 Staňkov

23/3 1944

Milý Venouši!

Předem srdečný pozdrav a stálou vzpomínku. Dnes jsem právě obdržela bedýnku s prádlem. Bylo to na cestě akorát 4 neděle. Hned Ti to vyperu a pošlu v pondělí neb v úterý. Venouši posílala jsem Ti v úterý 21/3 krabici. Pu[m]pky ty nos do práce, boty, buchty a chleb s masem. Doufám, že než dostaneš tento dopis, už budeš mít balík. Jsem ráda, že nemáš hlad. Teta Mařka²⁰⁴ mně psala ve středu a také Tobě psala. A až Tě bude posílat po druhé balík, tak to pošle také jako cenovku²⁰⁵. Venouši, já vím, že budeš [mít] špinavý a roztrhaný [prádlo], pošli mě to, já Ti to dám do pořádku, to víš máma Ti to udělá v pořádku, on nemusí každý balík tak dlouho přijít. Jak jsem Ti psala, že ta Handlová²⁰⁶ je na dovolené, to není ona, to je jiná. Mluvila jsem s Handlovou, tak je to ta jejich druhá, ale kde ta je, nevím. Proto mně to bylo divné. Ta Skalová také ještě nepřijela z Kasselu. Hel[l]erovo sestra mluvila se mnou a ptala se na Tebe, tak mě říkala, že jim Hel[l]er psal, že ho ani nepoznají, že nebyl ni[kdy] tlustý, ale teď že je strašně hubený. Má hodně hladu, nemůže se vždycky dočkat balíku. Oni to nechají vždy, až si asi píše, a než to zase pošlou a než to přijde. To já nečekám, až by jsi {P} psal.

Pospíchám, aby to vzala teta Anda na poštu, a proto to mám tak naškrabané a musím končit.

Ještě Tebe srdečně zdraví a líbá

máma

Těž pozdrav od r. Nových, Anežky a Venouška.

²⁰⁴ Marie Průšová, Václavova teta.

²⁰⁵ Pův. „cenofku“.

²⁰⁶ Nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

27. března 1944 Staňkov

27/3 1944

Milý Venouši!

Přijmi od nás nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku. Obdržela jsem od Tebe 16 dopisů. Ze dne 22/3 jsem dostala 27/3. Já Ti posílala balík 21/3 doufám, že než tento dopis dostaneš, že už ho budeš mít. Piši Ti v pondělí a v úterý Ti zase posílám tu bedničku, co jsi poslal v ní to prádlo. Také to prádlo Ti posílám a Venouši pošli jsi všecko, co máš špinavé a roztrhané, dám Tě to dopořádku. Na Hellera adresu Ti přiložím do balíku. Posílám Ti housku, perník, dort, a jenom 2 ks veku chleba, protože víc mně tam nevejde.²⁰⁷ Jaképak bylo to vepřové maso s králíkem? Nebylo to zkažené, doufám, když to bylo zalité sádlem, že to vydrželo. Váchal už psal, že si myslel, že je nebude obtěžovat o jídlo, ale že už to není k vydržení, alespoň chleba když by mu poslali. Byl prý měsíc v nemocnici na ledviny. Venouši, Jarka Ti psala, ale místo Siebert napsala Libert, tak to asi nedošlo. A Venda nevím, jestli psal. Jarka už zase s ním nechodí. Venouši, neodevzdal jsi tu pracovní knížku? Bylo by lepší, kdybys jí měl u sebe. Doufáme, že už bude brzo konec. Také noviny Ti nějaké pošlu, ani ty se už u nás nemohou dostat. Jen kdybychom se ve zdraví všichni sešli. Venouši, to máš opravdu dlouhou šichtu, 12 hodin.

Pospíchám, aby to vzala Aninka²⁰⁸ na poštu, a proto končím. Budu Ti také psát do balíků!

Srdečně Tebe zdraví a líbá

máti, otec a ostatní

Ten dopis, jak jsi psal, že jsi ho zapomněl na stole jsem dostala.

²⁰⁷ Pův. „nevíde“.

²⁰⁸ Pravděpodobně Anna Nová, manželka strýce Ladislava Nového.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

27. března 1944 Staňkov

27/3 1944.

Milý Venouši!

Odpust, psala jsem, že Tě posílám perník, a on se mně nevešel do bedýnky. Tak jsem Ti raději dala ten dort a perník Ti pošlu zase na druhý úterý. Budeš mít zase víc na svátky. Také Tě obstarám zase kousek salámu. Já už Tě, Venouši, od masa nemohu poslat, protože je už na ty lístky, tak jsem ráda, když Tě mohu alespoň někdy ½ kg ušetřit. Jestli pak už jste si udělali s p[anem] Kohoutem ty bramborové knedlíky s cibulkou? To nemáte ani čas, když děláte 12 hodin. Už jsi dostal od Valentů balík? Jestli pak Tě píšou Nových z Libně²⁰⁹ a Nových z Nuslí?²¹⁰ Ty asi ne, vid'? Psal jsi, že máte špatné počasí, u nás také pořád ještě padá sníh a máme bláta a zimy ještě dost. Byla jsem v Plzni, tak Tě p[aní] Klingerová a Jinička²¹¹ pozdravují. Prosím Tě Venouši, napiš jim také. Ta domovnice mně dala lístky na mouku, abych Tě něco upekla, také mně chtěla dát vytelo²¹² a ona je dala nějaké tetě před mým příjezdem, tak jí to mrzelo, že mně nemůže nic dát. Nevím ani, proč tak je ochotná. Ty střevíce Ti pošlu až po druhé. Snad už máš ty boty, co jsme Tě posílali v krabici. Já bych měla k Tobě prosbu. Kdyby byly u Vás k dostání kvasnice, prosím Tě, pošli mně je. Některý je posílají z Německa. O ty mám pořád bídu. Musím si je dělati, a to už to tak nekyne. Poznáš to sám, až budeš jíst tu housku, že není taková. Ale když je hlad, sní se to také, vid'? Jsem ráda, že se aspoň najíš. Ten Váchal nedostal ještě nic a Ty už jsi přece dostal drobet, vid'? On je to ale sám vinen, proč nepsal. Při tomto dopisu stále škytám, tak už asi ten balík máš{?}. Psala jsem Ti v pondělí /v poledne/ 27/3 dopis, který dala Anny na poštu, a odpoledne Ti píši tento a hned ještě k večeru jdu na poštu s bedýnkou. Mám stále starost, abys všechno v čas dostal. To když přijdeš z práce, tak už to máš doma? /balíky a dopisy/ Ted' už

²⁰⁹ Rodina strýce Bohumila Nového.

²¹⁰ Rodina strýce Adolfa Nového.

²¹¹ Nepodařilo se identifikovat, pravděpodobně se jedná o známé nebo sousedky z Kollárovy ulice v Plzni, kde Jaklovi bydleli.

²¹² Správně vitelo, tj. druh prvorepublikového margarínu nazvaný podle telete (lat. vitellus, tj. tele).

berou také do Kasselu balíky na dráze. Nevím, jak by to bylo lepší. To bys asi musel si jít pro to na dráhu a takhle snad Tě to donesou až domů, vid'?

Srdečně Tebe zdraví a líbá máti otec a ostatní.

Těším se vždycky už na dopis a děkuji Ti Venouši, že mně hodně píšeš.

Byla jsem u Hellerů pro adresu, tak mně říkala, že Frank²¹³ musel ject do Mnichova, nemá ani udělanou maturitu.

Karel Heller
Lager Hotel č. 161.
Groß Hammer
Sudetengau

Venouši, také mě pošli ty provazy, co jsou ty balíky vázány, musela bych dávat papírové.

²¹³ Nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

4. dubna 1944 Staňkov

4/4 1944.

Milý Venouši!

Dnes jsem obdržela dopis ze dne 9/3.²¹⁴ Píšeš, že se máš stále dobře, jsem dost ráda. Teta Jindřa mně psala, že konečně dostala od Tebe dopis, že jsi dostal bedýnku, ta že byla v pořádku, ale jaké bylo jídlo, že jsi nenapsal. Ona si myslí, že to bylo už plesnivé a tvrdé. Musíš Venouši vždycky napsat, jaké je to. Na svátky přijede Jindřiška,²¹⁵ Zdeňka²¹⁶ a Máňa s Bohoušem.²¹⁷ Co je všechno platné, nejraději bych viděla Tebe. Posílala jsem Ti bedýnku 27/3 housku, věku chleba, dort a prádlo, cos posílal ty to špinavé. Snad už jsi dostal zprávu, že jsem to prádlo dostala, už je to ve čtvrtek, tj. 6/4 14 dní. Psala jsem Ti to hned po obdržení bedničky. A Ty snad už také jsi dostal ten dopis i bedýnku. Už máš zase na cestě jinou, a sice k svátkům jsem Ti neposílala chleba, protože Tě ho chtějí poslat Nových, a pak jsi psal, že ho máte 3 bochníky. Byl by stejně starý a tvrdý. Poslala jsem Ti perník, bochníčky 2.) kousek salámu a pár keksů, pak střevíce. Že se to ročilo, cos dělal maturu, jsem věděla, ale nevěděla jsem už kdy, který datum. To bylo ještě veselo, vid'?' Snad pán Bůh dá a sejdem se brzy všichni zdrávi. Poslala jsem Ti také noviny a teď po druhé jen 1 Novou dobu.²¹⁸ Ono se u nás těžko dostanou, tak mně je přenechávají Žákovici.²¹⁹ Ta z Vráňov,²²⁰ Veisová,²²¹ co on dělá listonoše, je také v Německu. Mluvila s ním teta Anda ze vsi, tak jí říkal, že chtěl, aby chodila do škol, to že jí nevzali, a tak se vyučila švadlenou. A teď je prý v Německu. Tak nevím, která je to, on má asi 2 dcery, to ty budeš vědět, která je to. Váchal už psal a prý zoufale, aby mu poslali alespoň chleba a kdyby mohli jenom

²¹⁴ Dopis se nedochoval.

²¹⁵ Jindřiška, Václavova sestřenice, dcera Jindřišky a Ferdinanda Valentových.

²¹⁶ Zdeňka, Václavova sestřenice, dcera Marie a Josefa Průšových.

²¹⁷ Marie a Bohumil Nových, Václavův strýc a jeho manželka.

²¹⁸ Noviny.

²¹⁹ Pravděpodobně se jedná o rodinu sousedů Žákových. Bydleli ve stejné ulici jako Jaklovi (v č. p. 158).

²²⁰ Dnes Vráňov, obec cca 3 km od Staňkova.

²²¹ Nepodařilo se identifikovat.

malou housku a kousek salámu. Nechtěl je prý obtěžovat, ale že už to dál nevydrží. To už jsem Tě také psala. Já Tě odepisuji na každý dopis ihned, jak ho dostanu. V poledne chodí pošta a odpoledne už jde Tobě odpověď, ale ono se to také někdy déle zdrží. Já mám už 17 dopisů a 2 lístky. Kolik jich máš ode mne? Že Kvás²²² zemřel, jsem Tě už také psala, teď se možná i Máňa od nás odstěhuje a budu mít najednou místa dost. Venouši, teta, co jsou u nás, mně říkala, abych jí dala Tvoji fotku, že Jarku mají a Tebe ne. Jestli máš nějakou, tak jim jí pošli a nebo je nechám u p[aní] Krátké²²³ přidělati. Už jsi poslal Anny lístek, ona ještě stále čeká. U nás už máme také teplo, ale jeden den je hezky a druhý den zase prší je to apríl. Také už máte u vás nový čas? My od 3. dubna jsme postrčili hodiny. Tento dopis Tě posílám rekomando, tak jsem zvědavá, jak dlouho bude. Ještě jednou Tě Venouši žádám, by jsi všechno, co máš špinavé a roztrhané, poslal.²²⁴ Než to dostanu, budou zase 4 neděle, a než dostaneš ty tento dopis, je týden, a než to zase já vyperu a pošlu, bude také týden a zase Ty, než to dostaneš zase týden, tak počítej, jak dlouho to bude. Tak to bude 7 neděl a ty píšeš, že máš na 2 měsíce košile, to bude potom akorát. Poplarchy u nás zase už nemáme žádné.

Nového u nás nic není. Už jsi psal p[aní] Klingerové?

Srdečně Tebe zdraví a líbá máti, otec [a] Venoušek.

Těž pozdrav od Nových a Anežky.

²²² Může se jednat o Antona Khase, stavbyvedoucího z Puclic, který zemřel tamtéž ve věku 74 let na úplavici cukrovou. Srov. MěÚ Staňkov, kniha zemřelých IV, 1827–1946, s. 192. V knize zemřelých pro Staňkov nebyla nalezena jiná odpovídající osoba.

²²³ Nepodařilo se identifikovat.

²²⁴ Pův. „pošli“.

rodina Adolfa a Marie Nových Václavu Jaklovi

12. dubna 1944

v Praze 12. dubna 1944

Milý Venouši!

Předem srdečný pozdrav od nás všech. Posíláme Ti taky maličkost, balík, bude ono to tvrdý, asi prý to [j]de moc dlouho tady od nás. No snad to dojde a bude to k jídlu.

Venouši, jak to dostaneš, napiš, abysme věděli, jak to brzy došlo. To víš, máme starost. Adík píše adresu, abych to nespletla. V neděli tady byla teta Jindřa s Ferdou.²²⁵ Máme se, to víš, že dobře. Co ty pořádě děláš a jak se Ti /tam/ líbí?

My teď chodíme na zahrádku každý den, tak máme práci. Jinak [j]sme všichni zdraví. Brzy nám piš, Adík tě moc pozdravuje a těší se na Tebe, aby si už přijel zase.

Srdečně Tě zdravíme i my.

r. Nových

Buď hodně zdrav, Venouši.

²²⁵ Jindřiška a Ferdinand Valentovi, Václavova teta a strýc.

kolegové z podniku Františka Kreysy Václavu Jaklovi

13. dubna 1944 Staňkov

Staňkov 13. 4. 44.

Milý Příteli!

Děkujem za Tvůj milý dopis a dnes je řada na mně, abych první začal. Jsme všichni zdraví [?], že stále ve zdraví prožíváš pobyt na zotavenou. My také obdaření prací těšíme se na lepší zítřek. Dej pozor, bys přišel domů celý a mohl si vynahradiť vše, co jsi tam ztratil. Teď se nám zase vrací jaro, okna našich kanceláří se otvírají. Děkujeme také za srdečnou gratulaci k mému svátku a k Pepíčkovu svátku,²²⁶ který by málem nebyl přišel po neděli ani do práce. Fasovali jsme totiž koňak, asi ½ l v kuchyni, a tak si chtěl trochu osladit život. Teď už žel do závodní kuchyně nechodím, protože můj žaludek nesnesl takové výkyvy a tak dobré jídlo. Jen účetní Fišer s Kreysou si dále pochutnávají na kyselém zelí s bramborovými knedlíky. Musím také přenechat trochu místa pro ostatní.

Srdečně pozdravuje a na shledanou se těší

Malík

[změna písma]

Zájem, kdo má první psát, byl tak veliký, že jsme si to z ruky tahali, nakonec se losovalo, a tak Malík, dítě štěstěny, to přece vyhrál, že mohl začít psát první. Nevím, ani co vlastně Vám psal, totiž abyste se nedivil, kdybych Vám popřípadě něco opakoval, nebo dokonce tvrdil opak: Víte, jak to u nás chodí, jeden to řekneme tak a druhý pro změnu to obrátí. Doufám, že jste zdrav, jako my zde, zvláště, když nyní svítí slunce. Okna v kanceláři máme hned dokořán, jen sentinel,²²⁷ který nám funí přímo pod okno, znehodnocuje čistý vzduch a nějaký ten větrík lidský samozřejmě také, jen tak trochu povzbudit p[ana] účetního. Doufám, že jaro jest u Vás také vidět, čekáme, jak padne, a hned se do přírody rozeběhneme. Nemohu vše sám to popsat, poněvadž ostatní

²²⁶ Josef slaví svátek 19. března.

²²⁷ Nákladní automobil poháněný parním strojem.

na mě křičí honem, honem, a tak pro dnešek končím a zase se těším na Vaši brzkou zprávu.

Krejsa

[změna písma]

Milý Jakle!

Velmi mi potěšilo, že Tě humor neopustil, jak jsem seznal z Tvého vyličení oslav polonářského svátku Pepíků. Škoda, že se Vám poněkud ztratil. Zde se nic neoslavovalo. Lépe řečeno, bylo by se bývalo s čím. Ale jsem na ty zdejší lenochy, by Ti napsali alespoň do Velikonoc, ale jsou to hnidy,²²⁸ jen by to sedělo a nic nedělalo. Ovšem jedna pohroma nám poněkud hrozí a to 84 hod. pracovních v týdnu. Duševní a tělesná kalupárna [?]. O svátcích se zde zjevil Vozáb.²²⁹ Dělá nám velkou ostudu a starosti. Bojím se vzít do ruky noviny, bychom se tam nedočetli něco o něm. Je prý tam již Vorarbeitrem²³⁰ a půjde-li to takto dále, tady na pout' přijede, pokud vůbec přijede, nejméně jako vedoucí 5-6ti továren. Ovšem že na jeho obličej a duši to vůbec nic nezmění. To by byla asi jediná novinka, kterou bych ze zdejšího blbákova²³¹ věděl, neb pokud svítí slunce, snažím se vyzískat co nejvíce z jeho blahodárných paprsků. Plovárna je stavu úplného rozkladu. Pro změnu jí letos padají okna ze stropu. Prostě každý rok něco jiného. Prozatím se nic neopravuje. Plovárenský neměl čas a pracovala za něho velká voda. Při podobném počasí, které zde nyní panuje, pomyslím na brzké zahájení koupání. Přeji Ti, by Ti chodili často a velké balíky, co nejlépe se měl a vzpomeň na zdejší škamny²³² a mančaft²³³, který o ně musí dřít své šaty.

Budeme se těšiti!

Zdraví

Bernáš [?]

²²⁸ Hnida, tj. vajíčko vši; srov. SSJČ. Dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz> (23. 4. 2022).

²²⁹ Též Vozábek.

²³⁰ Vorarbeiter, tj. předák, vedoucí pracovník.

²³¹ Blbákov, tj. argot. vesnice, venkov; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 66.

²³² Škamna, tj. zastaralé lavice, zejm. školní; srov. SSJČ. Dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

²³³ Z něm. Mannschaft, tj. mužstvo, sportovní tým; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 242.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

17. dubna 1944 Staňkov

17/4. 1944.

Milý Venouši!

Předem nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Obdržela jsem od Tebe 23. dopis v sobotu 15/4. Píšeš, že jste prohráli. Já Tě to psala, že prohrajete, když jsme nedrželi palce. Venouši, na Tebe asi berou hodně holky, vid'?' Jen si dej na sebe pozor, abys k něčemu nepřišel. Bavit se s nimi můžeš, legraci²³⁴ mít také, dokonce když ještě dostaneš občas něco k svačině jako ta Němka. U vás jsou asi lepší než u nás, vid'?' Venouši, posílám Tě chleba, housku a perník. Jiného nic nemohu, ale myslím, že jsi spokojený, jen když je něco. Jak jsi daleko s cukrem? Už jsi psal strýčkovi Bohoušovi? Ty Tě ho chtějí poslat. Už jsi dostal od Průšů²³⁵ balík? Jaké je u vás počasí? U nás je už teď dost teplo a hezky. Každou chvíli si na Tebe vzpomenu jak by jsi se s klukama promenádoval po Staňkovech, a přiběhl domů, mami já mám hlad. Přes léto Tě to také lepší uteče a do nazimy²³⁶ kdoví, jak už bude. V sobotu k večeru mě zavolał strýček Ladík a řekl: „*Jarmi, pojd' se podívat, jak Venouš Volf²³⁷ pleje na zahradě a Jaruš Pilmaj[e]rová²³⁸ mu pomáhá.*“ Já jsem se smála, že je to jednou, že Ty stejně bys jí nepo[d]ved[l]. Ale on řekl: „*Jen mu to napiš, a nebo mu to já napíšu /sám/, aby s ní už nemluvil aby se na ní vy...*“ a řekl: „*Já to nemohu ani vidět.*“ Tak nevím, proč ho to tolik rozčilovalo.

Tak Tě to musím napsat, aby měl pokoj. Teta Anda řekla: „*Ten dostane holek, jen až přijede a vezme si černé šaty, tak jich bude mít hned okolo sebe dost.*“ Co jsi pryč, tak jsem byla 2krát v bio, ale je mi pak smutnějš, když si vzpomenu, jak jsi rád chodil ty, Venouši.

²³⁴ Pův. „legraci“.

²³⁵ Rodina Marie Průšové, Václavovy tety.

²³⁶ Tj. do zimy.

²³⁷ Nepodařilo se identifikovat.

²³⁸ Jaroslava Pillmajerová, Václavova přítelkyně.

Ještě Tě přibaluji tu Tvoji skvělou botu a prádlo, ale trenýrky už byly moc roztrhané, že ani nestály je zašívát, tak ty neposílám. Jen když budeš mít něco špinavé a roztrhané, pošli to, tentokrát jsem to měla za 14 dní. Než dostaneš tento balík, tak už snad dostanou Nových od Tebe poděkování za balík. Nebyla sekaná kyselá už a knedlíky plesnivé... Jak pak jsi zabil toho berana, nebo už přišel zabítý?

Píši Ti samé hlouposti, ale opravdu bych nevěděla, co psát. Když jsem dostala od Tebe poslední dopis, tak ho dostal Tomášek také od Tebe.

Srdečně Tebe ještě zdraví a líbá

máti, otec a ostatní.

Ještě naposled jsem si vzpomněla, že si²³⁹ děláš knedlíky, tak posílám trošku mouky.

²³⁹ Pův. „jsi“.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

25. dubna 1944

25/4 1944.

Milý Venouši!

Předem nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Ani Venouši nevěříš, jaké obavy jsem měla o Tebe, když jsme četli v novinách,²⁴⁰ že byl v Kasselu nálet. Modlila jsem se ve dne v noci, aby bůh Tě ochránil ode všeho zlého. Stále jsem byla u Tebe a již jsem čekala s velikou starostí, co asi budeš psát. Až v pondělí 24/4 jsem dostala dopis i lístek psaný rekomando. Ihned jsem byla ráda, že to s Vámi dopadlo dobře a začala jsem hned pect perník, ale není asi povedený. Říká se: Práce kvapná není platná. Mám stále starosti, abys nevyšel úplně ze zásob. Jsem ráda a doufám, že ještě hladu jsi moc nezažil. Váchal teď píše, že má málo jíst, to druhé že by ušlo. Co Kohout, také dostává balíky často? Jsem ráda, že jste pohromadě. Z Prahy už jsi dostal přece 4 balíky, vid'?

Teď Ti posílám. Chleby, [v]dolky, houstičky, perník a pár bonbonů. Od tety Andy jsou ty popsané a já Tě také pár schovala. Také Tě posílám tu košili a kalhoty. Venouši, jestli máš něco zbytečného, co nebudeš teď v létě nosit, pošli si²⁴¹ to domů – Když musíte běhat do krytu, abys neměl zbytečně moc věcí. Teď se opozdil balík o 2 dni, vid'?

Já myslela, že ho vůbec nedostaneš, že snad se to rozbilo. Proto jsem psala, že Tě teď pošlu, až budeš psát, žeš ho dostal. Venouši, Jarka teď jezdí obden domů, tak říkála, že jí nemusíš psát, že si přečte dopisy doma. Lístek také od Tebe dostala a děkuje Ti.

Ta si teď asi Toníka²⁴² více váží, psala mu dopis a nosí jeho fotku na krku. On jí asi přece bude patřit.

Tentokrát jsi dostal balík z Nuslí²⁴³ dost brzo, vid'?

Také jsi psal, že píšeš ten druhý jen lístek. Vždyť ani nemůžeš vědět, co pořád psát. Ty stejně to tak nevypíšeš, jak opravdu je to, máš asi starost – abych nebyla z toho divoká. Ty mě znáš, že si ze všeho moc dělám, ale já se to stejně do[z]vím od jiných, jak píšou, co jsou s Tebou.

²⁴⁰ Viz obrazová příloha č. 3.7.

²⁴¹ Pův „jisi“.

²⁴² Nepodařilo se identifikovat.

²⁴³ Tj. od rodiny Adolfa Nového, Václavova strýce.

Já pevně doufám, že vše dobře přečkáme a sejdem se všichni pohromadě.

Venouši, jsi opravdu hodný, že mně pořád píšeš, alespoň mě od těch velkých starostí o Tebe usnadníš.

To víš, že máma vždy se o děti bojí nejvíce.

Srdečně Tebe zdraví a líbá

rodiče Jarka, Venoušek, r. Jaklova a r. Nových

Posílám Tě noviny aby[s] viděl, že píšou, jaký byl velký nálet na Kassel.

Antonín Kott Václavu Jaklovi

26. dubna 1944 Strass

Strass, 26. IV. 1944.

Milý Venouši!

Zasílám Ti tisíc krásných pozdravů, vzpomínek a jeden mohutný ruky poklep. Předem Ti děkuji za dopis, který jsem od Tebe v pořádku obdržel, šel 4 dni, velice jsi mě potěšil. Venouši překvapilo mě, že jsi dostal ode mě tak dlouho ten dopis. Jsem rád, že se ti vede dobře a hlavně, že jsi zdrav. Též já si nemohu naříkat,²⁴⁴ jsem zdrav a práci mám dobrou. Jak mě píšeš, tak si vedete dosti zdatně ve fotbalu, též my jsme už hráli tři zápasy, s Ulmem²⁴⁵ (Češi) jsme prohráli 8:7 po pěkném zápase na těžkém terénu, celý zápas skoro přšelo, Ulm zde ještě se žádným neprohrál, též za ně hraje bývalý ligový hráč S. K. Plzeň, Karel Kudrna, další zápas jsme s Günzburgem²⁴⁶ (Češi) remisovali 1:1 a v neděli jsme zajížděli do Wernau u Stuttgartu,²⁴⁷ hráli jsme 3:2 pro nás, byl to napínavý zápas, ty kluci tam kopali jak koně, jeden mě kopl do boku, tuto neděli hrajeme doma s Elvangenem²⁴⁸ a na první máj s Kirchendorfem,²⁴⁹ máme zde na 50 členů, i dívky, v posledním zápase s Günzburgem jsme vybrali 1.500 Kč. Vloni jsme hráli také s Francouzema, ale vždycky od nás dostali pěknou dardu. Venouši, jak vidíš, tak se tady bavíme dobře, též ping, pong hraji a volejbal, drží[m] Vám palce v tom turnaji mezinárodním a hlavně, abys mohl nastoupit. Jinak je to zde vše při starém, dovolené jsou do 15. května zaražený, včera /ve 12 h. v poledne/ zde byl velký nálet, přes nás přelítlo asi 600 letadel, od nás asi 3 km shodili na letiště bomby, 10 hodin to tam hořelo, bylo nám tady teplo, byl jsem schovaný v lese, v noci byl zase a dnes ráno byl i ve Stuttgartě.²⁵⁰ Snad to všechno přežijeme a zase se vrátíme zdraví domů.

²⁴⁴ Pův. „naříkák“.

²⁴⁵ Město v německé spolkové zemi Bádensko-Württembersko na řece Dunaji. Je mimo jiné rodištěm Alberta Einsteina.

²⁴⁶ Město v německé spolkové zemi Bavorsko.

²⁴⁷ Wernau bei Stuttgart; město v německé spolkové zemi Bádensko-Württembersko.

²⁴⁸ Ellwangen; okresní město na východě německé spolkové země Bádensko-Württembersko.

²⁴⁹ Pravděpodobně se jedná o obec Kirchdorf an der Iller v německé spolkové zemi Bádensko-Württembersko.

²⁵⁰ Stuttgart; hlavní město německé spolkové země Bádensko-Württembersko na jihozápadě Německa.

Jak se Ti daří, co dělá Jaruš, jak Ti píše, pozdravuj Tvé rodiče a Jaruš. Už musím končit, ráno vstávám v ½ 5 málo se vyspím, nezlob se na mě, že tak škrábu, snad to přečteš, teď ještě budu psát Novým do Prahy. Brzy mě zase s něčím potěš, čekám každý den na odpověď!

Měj se krásně a dej na sebe pozor, ať se Ti nic nestane!

S kamarádkým pozdravem

Tvůj Toník

Pozdravuj všechny klucí u Vás.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

29. dubna 1944 Staňkov

29/4 1944

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a vzpomínku na Tebe. Obdržela jsem od Tebe dopis ze dne 24/4²⁵¹ rekomando. Posílala jsem Tě balík 25/4 a doufám, že už ho budeš mít. Posílala jsem kalhoty, košili, perník, chleba, vdolky, pár housek a cukroví a salám. Posílám Tě pořád stejnou věc, ale opravdu nevím, co jiného. Kdyby bylo něco k dostání, ale teď už nic nedostanu. Peníze jsme dostali, to už jsem Tě psala a děkuji. Já vím, že asi jsi byl Ty první, který poslal, vid'?' Psal jsi, že jsi namaloval 4 svěráky, což pak jsi nějaký kreslič? Ještě se scházíš s tou Ruskou, co Tě prala šaty? Jak máte teď s jídlem, když jste přestěhovaní?²⁵² Můžeš si dávat bílou kávu? To asi ne, vid'?' Kdyby to bylo v zimě, tak bych Tě posílala i mléko, ale teď už je moc teplo, to by se srazilo. Ze vsi strýček Pepík²⁵³ nedostal prý žádný dopis, ale já Tě chápu, že ani si nemůžeš pamatovat, komu jsi všechno psal. Máš starostí dost a dost. Máme teď každý starosti a bolesti až moc. Také u nás byly tři pohřby a samá mladá děvčata.²⁵⁴ Ze Škrhleb 13ti létá,²⁵⁵ z Kvíčovic 17ti létá²⁵⁶ a pak ze vsi nějaká Hojdová²⁵⁷ a její otec je na radnici. Chodila do Plzně do rodinky, bylo jí 18 roků. Možná, žeš jí znal. Pak zemřel Říha,²⁵⁸ ten hajný, toho [j]si snad znal.

²⁵¹ Dopis se nedochoval.

²⁵² Pův. „přestěhované“.

²⁵³ Josef Jakl, Václavův strýc.

²⁵⁴ Pův. „samé mladé děvčata“.

²⁵⁵ Pravděpodobně se jedná o jedenáctiletou Vlastu Maříkovou z Krchlebs, která zemřela 7. dubna 1944 ve Všeobecné veřejné nemocnici v Domažlicích na akutní zánět slepého střeva. Srov. MěÚ Staňkov, matrika zemřelých VIII, 1938–1949, s. 49.

²⁵⁶ Sedmnáctiletá Marie Šeterlová, služebná z Kvíčovic, zemřela 20. dubna 1944 ve Všeobecné veřejné nemocnici v Domažlicích na zánět plic. Srov. MěÚ Staňkov, matrika zemřelých VIII, 1938–1949, s. 49.

²⁵⁷ Sedmnáctiletá Libuše Hojdová, studentka a dcera úředníka finanční stráže, zemřela 26. dubna 1944 v Městské nemocnici v Plzni na tuberkulózu. Srov. MěÚ Staňkov, matrika zemřelých VIII, 1938–1949, s. 49.

²⁵⁸ Václav Říha, hlídač ve Staňkově-městysi, zemřel ve věku 69 let ve Všeobecné veřejné nemocnici v Domažlicích na akutní zánět tlustého střeva. Srov. MěÚ Staňkov, kniha zemřelých VIII, 1938–1949, s. 49.

Letos se u nás oslavuje 1. květen. Bude ráno prý v 7 hodin hrát budíček, průvod bude ze sokolovny, a také se bude stavěti prý máj, ovšem od kuratoria. Pro mě můžou dělati, co chtějí, mě teď nic nezajímá, když nemám Tebe doma.

Psala jsem Tě, jestli máte u vás také bio, a ještě si mi nic nenapsal. Jela jsem v pátek do lesa a mluvila jsem se Šobrovou,²⁵⁹ co mají hospodářství, jejich dcera chodí asi s Toupalem.²⁶⁰ Tak říkala, že prý Tě litovala /dcera/, když jsi musel ject do Říše. Že jsi se sní bavil v bio a hned jsi jí prý zdravil, že jsi ze sebe nedělal velkého, třebas máš školy, ale Reman,²⁶¹ ten je prý nafoukaný, že je mladší než ty, a neřekne na ní ani bů.²⁶²

Ať mluvím, s kým chci a trochu Tě znají, tak každý řekne, žes byl hodný hoch.

Nevím opravdu co bych Tě psala, a proto tě vypisuji na co přídu.

Na pracáku mně řekli, abych šla sázet stromky, tak jsem byla 3 dni a teď jsem zase doma. Až ve žních budu nějaké půl dne, ale moc ne.

Ještě Tebe srdečně zdraví a líbá

rodiče, Jarka, Venoušek a ostatní.

Venouši, prosím Boha, abys mně brzo přišel zdrav domů.

Ještě máš obálky a papír?

²⁵⁹ Též Schoberová, nepodařilo se identifikovat.

²⁶⁰ Nepodařilo se identifikovat.

²⁶¹ Též Röman.

²⁶² Neříct ani bů, tj. expr. nezdvořile nebo z neznalosti mlčet (nepozdravit, nepoděkovat apod.), srov. <https://slovníkcestiny.cz/heslo/b%C3%BA/0/8697> (22. 4. 2022).

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

2. května 1944 Staňkov

2/5. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Obdržela jsem od Tebe dopis 1/5 rekomando ze dne psaný 28/4.²⁶³ Ten dopis, co jsi dal lágrführerovi,²⁶⁴ jsem také dostala. Posílala jsem Tě také rekomando psala jsem v něm že /jsem/ Tě posílala balík 25/4 a co. Snad už ho máš. Ted' Tě posílám zase nový a to 2/5- chleba, housku, perník, tentokrát snad lepší koláč a 2 kousky kozlete. Snad nebude zkažené. Dostali jsme je od strýčka Pepíka ze vsi, tak jsem Tě vybrala masitější. Dostali jsme jen půl, tak Tě více poslat nemohu, poněvadž by to bylo²⁶⁵ stejně než kostě vobírat. Venouši, napiš mně, jak máte ted' to s jídlem, asi špatné vid'? Jarka byla ted' v Praze na 1. máje s Venouškem.

Také Malík²⁶⁶ byl doma, přijel v sobotu večer a v pondělí už zase jel. Tak jsem říkala tomu bratru, co má tu Hel[l]erovou, že bych byla ráda také, alespoň kdybys přišel na ty dva dni, a on mě řekl: „*Paní, to je ještě horší.*“ Kdyby to bylo alespoň na 14 dní. Také jsi psal o modračky kalhoty, to jsem Tě poslala, ty pumpky ty můžeš nosit do práce místo modraček, už jsou stejně špatné a vyperou se jako každé jiné. Pošli si ty špinavé a ještě, co nebudeš nosit v létě. Venouši, i ty krabičky spakuj,²⁶⁷ já když Tě chci poslat něco, co by se zlámalo, tak alespoň to v krabici zůstane.

Také Tě musím sdělit, že ta Herjanová Irena²⁶⁸ si ode mě vyžádala Tvoji adresu.

²⁶³ Dopis se nedochoval.

²⁶⁴ Z něm. Lagerführer, tj. vedoucí tábora

²⁶⁵ Pův. „byly“.

²⁶⁶ Mirek Malík, toho času také totálně nasazený v Lipsku, nepodařilo se identifikovat.

²⁶⁷ Spakovat se, tj. sbalit nebo složit si věci do kufríku, srov. SSJČ. Dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

²⁶⁸ Též Irena Herianová. Je s největší pravděpodobností autorkou dopisu č. 29.

Také nějaký Hefrdle²⁶⁹ /ze vsi/ 23 roků stár se utopil. Už od bílé soboty je nezvěstný, až teď ho našli u Ohučov²⁷⁰ pod vechtrem²⁷¹ utopeného. Jsou teď u nás často pohřby a samé mladé. Máme každý nějaký osud.

Nového už nic nevím, jak jste vyhráli? Na kopané.

Ještě Tě srdečně zdraví a líbá

rodiče a ostatní

Ještě Venouši fasujete marmeládu, ten kousek salámu a máslo?

Tuto bedýnku mně pošli zpět.

²⁶⁹ Tomáš Eberl, 22letý strojní zámečník ze Staňkova, zemřel počátkem dubna 1944. Byl nalezen v řece Radbuze poblíž obce Ohučov u Staňkova, kde se utopil.

²⁷⁰ Ohučov, malá vesnice poblíž Staňkova.

²⁷¹ Z něm. Wächter, tj. hlídač, zde železniční domek; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 447.

Irena Herianová [?] Václavu Jaklovi

3. května 1944 Praha

Praha dne 3. 5. 1944.

Milý Venoušku,

předně se podívej hned na podpis, abys poznal, kdo Ti to vlastně píše. A nelekej se.

Ano, jsem to já, v plné kráse.

Byla jsem doma na 1. května, mluvila jsem s Tvojí maminkou, no, a tak jsem jí docela směle řekla o Tvou adresu. Tu jsem, jak vidíš, dostala.

Hrozně jsem Tě litovala hochu, strašně. Já také již nejsem zaměstnána, kde jsem dříve byla. Jsem od února vedle u firmy, protože měla rodina strach, že také půjdu do Říše. Mám se sice dobře, ale není to takové, jako jsem to měla v Metě.²⁷²

Novinky Ti nebudu psát žádné, jistě Ti maminka všechno nové napíše sama. A pak Ti kamarádi a kamarádky ve Staňkově Tě také nenechají bez zpráv, že?

Víš, Venoušku, uvidíš nový kraj, jiné zvyky, rozhodně Ti to v každém případě prospěje. Jen aby ses vrátil zase bez pohromy do Staňkova, a to pevně věřím, že vrátíš. Tonda²⁷³ má po písemné maturitě, jak jsem se dozvěděla, mnoho jsem s ním ani nemluvila. To víš, má vážnou známost, a nechce být nevěrným ani rozmluvou se mnou. Alespoň tak jsem si to vykládala, a ani se mu nedivím. A pak, Věrka²⁷⁴ jeho prý má ze mě strašný strach. Ale nemusí, přeci nejsem tak malicherná, abych jí ho nějak lákala. Kdepak, co bych z toho měla. No řekni sám, Venoušku. Jinak jsem ani s nikým nemluvila, věř. Je tam tak málo mladých hochů, že to člověka až překvapí. A nic jiného neslyšíš, než je v Říši atd.

Tak milý Venoušku, budu končit a těším se na odpověď. Nemusíš spěchat, vím, že se napíšeš dost, počkám a zase Ti napíši. Snad Ti to nevadí, či snad ano?

Těším se na shledanou s Tebou, v což jsem přesvědčena.

²⁷² Není jisté, o co se jedná.

²⁷³ Nepodařilo se identifikovat.

²⁷⁴ Nepodařilo se identifikovat.

Inna

Václav Jakl rodičům

14. května 1944 Brieg

Brieg²⁷⁵ 14. května 1944

Drazí rodiče, Jarko a Venoušku.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Jsem zdravý a daří se mi výborně. Nemohli jsme dostat lepší místo, nežli je zde. Je tu klid a cítíme se opravdu jako doma. Bydlíme 4 chlapci v jedné veliké místnosti (asi tak velká jako má Obrmanová).²⁷⁶ Do práce máme tak 3-4 minuty. Všechno je to tu tak [k]lidné, nikdo na nás nekřičí, práci nemáme skoro žádnou.

Jídlo je tu o něco lepší nežli v Kasselu. Také nám /je/ neoddělují jako v Kasselu.

Brambor dostaneme, co chceme, kdežto v Kasselu jsme dostali 3-4 a dost, až po náletu jsme dostávali víc a lepší. Přece jsem se však správil.

Domů se snad, jak jsem již psal, dostanu. Setkali jsme se zde s českými kluky, kteří jsou zde již 2 roky a jezdí často domů na černo. Mohl bych ject již tuto sobotu, ale musel bych mít potvrzení, že nedělám v sobotu a v neděli, a to právě nevím, jestli dostanu.

Nechám to zatím být, až tak za 3 nebo 4 neděle. Možná, že pak dostaneme propustku na 3 nebo 4 dny. Hlavní věc, že nemusíte mít o mne teď vůbec strach. V Kasselu to bylo teď přece již ošklivé. Denně 3 až 4 popluchy a stále jsme byli v nebezpečí. Také mistři a vůbec Němci byli nervózní, řvali na nás a i bili. Po náletu jsme již nechtěli chodit do krytu, poněvadž jsme měli strach, že by nás to zasypalo, nebo bysme se udusili. Věděli jsme to podle toho náletu. Byli jsme v krytu již 2 hodiny, jedna strana byla zasypaná a přes druhý šlehal oheň, takže jsme nemohli ven. Až jsme již nemohli skoro dýchat, pustili nás ven. Pak jsme z toho ovšem měli velkou psinu. Na všechno si člověk zvykne a nejlepší si ze všeho dělat legraci. Utíkali jsme pak vždy přes hradbu ven do polí. Honili nás a kterého chytli, dostal nářez. Nebyl jsem naštěstí mezi nešťastnými.

Nyní je však všechno pryč a daří se nám zase dobře. Jak jsem již psal, cítím se, zde jako doma. Povíme si vše jistě, až přijedu. Snad se mi to podaří.

²⁷⁵ Brzeg, česky Břeh; město v jihozápadním Polsku.

²⁷⁶ Nepodařilo se identifikovat, pravděpodobně německá nájemkyně v domě Jaklových.

Zítřka snad již dostanu od Vás dopis na nynější adresu. Všechny dopisy, které šly do Kasselu, snad přijdou, ovšem o něco déle.

Ještě jednou Vás srdečně zdraví a líbá

Váš Venouš

Karel Heller Václavu Jaklovi a přátelům

14. května 1944 Velké Hamry

Groß Hammer²⁷⁷ 14. V. 1944.

Nazdar kluci!

Sere pes. Kluci, promiňte mi, že vám na váš dopis odpovídám tak pozdě. Ale na korespondenci já jsem hrozný lajdák. To holt už je tak. Tedy mám se tu prima. Dělá u řemesla vorarbeitera. Práce není špatná. Krajina krásná, jídlo ujde, pitivo znamenité, holky se stále lepší. Jezdí sem teď Pražandy. Jsme 10 minut od hranic. Na Velikonoce jsem byl doma. Myslím, že z celé party jsem byl sám. Vůbec nikoho jsem neviděl. Ve Staňkově je teď nuda. Kluci, doufám, že na svatodušní svátky jedete domů, tak se uvidíme. Já totiž asi určitě pojedu. Už to mám slíbené. Jsem tady s kluky z Domažlic.²⁷⁸ Moc fajn se bavíme. Asi před 14 dny jsme byli na flámu. Já jsem se tak ožral, že jsem nemohl druhý den do práce. Přišel jsem v 5 hodin ráno domů a v ½ 6 se vstává do práce. Já jsem skvostně poblel kavalec a na práci jsem se musel vysrat. Bylo jsme jich 9²⁷⁹ a ten flám stál 9.500 K. Tak si to můžete představit, jak to asi vypadalo. Pila se slivovice, vermuth, vodka, prostě samé aperitivy. Teď čekám jen na výplatu. Schovám si 250 K na dráhu domů a jde se zas na flám. To je bašta. S holkou jsem byl teprve 1x a to jsem přišel domů v ½ 4 ráno. To byla soulož. Kluci, to bych vám přál, ale já jen s Češkami. Venco! Ne abys přijel domů s jazzem (muzikou) a pak dělal konkurenci Holubovi.²⁸⁰ O klukách z Leipzichu²⁸¹ vůbec nevím. Máš-li jejich adresu, tak mi ji prosím Tě napiš. Tak sere pes.

Zdravím vás ještě jednou.

Karel

²⁷⁷ Velké Hamry; město na severu Čech v okrese Jablonec nad Nisou v Libereckém kraji.

²⁷⁸ Okresní město v jihozápadních Čechách.

²⁷⁹ Tj. bylo nás 9.

²⁸⁰ Nepodařilo se identifikovat.

²⁸¹ Lipsko; město na severozápadě německé spolkové země Sasko.

Václav Jakl rodičům

17. května 1944 Brieg

Brieg, 17. května 1944

Milá maminko, tatínku a Jarko.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Dnes obdržel jsem balík, za který Vám mnohokrát děkuji. Vše došlo v úplném pořádku a již za 2 dny. Pochutnal jsem si výborně na dortu a špeku. Druhé jsem zatím nenačal, nesmím sníst najednou všechno. Mám to rozdělené tak, že k snídani si беру buchty, ke svačině chleba s máslem, a večer kousek špeku a čaj s dortem. Jak vidíš, mám se výborně. Také zde se nám líbí opravdu skvěle. Vůbec nic nám neschází. Hrajeme zde každý večer ping-pong, také volejbal budeme hrát a football. V jedné velké místnosti jsme jen 4 kluci a prima si rozumíme. Povolání máme každý jiné, jeden je číšník, druhý zámečník, třetí šofér a moje maličkost – student – jak mi říkají. Všichni jsme výborní kamarádi. Po poplachu nebo náletu není ani památka a také asi nebude. Jsme asi 40 km od Breslau²⁸² (Ještě blíže Protektorátu). Dovolenu na svátky máme sice slíbenou od samého ředitele továrny, ale to víš, moc slibují, ale málo dělají. Běhali jsme, já a ještě jeden Čech, který je zde již delší čas, od ředitele k podřediteli a od toho zase k šéfovi továrny, ale zatím jsme nevyběhali nic. Teď večer nám slíbil zase Lagerführa, že se o to vezme, tak nevím, snad se to přece podaří. Ovšem je to víc nejisté než jisté. Je ještě jedna možnost, ject na černo, a to možná udělám, nepodaří-li se nám to prvním způsobem. Bát se nemusíte, jsou zde kluci, již starší, kteří nám slíbili, že nás bezpečně převezou.

Lituji také kluky, kteří museli jet do Berlína. Váchal neměl asi rozum, že chtěl uject. Mohl vědět, že se mu to nepodaří. Maminko, četl jsem také v novinách, že Jirka Steinbach²⁸³ (trafikant) si zlomil nohu při fotbalu. Je to pravda?

Kafé máme černé, ale třeba 10krát denně. Cukr nemám, ale dostal jsem od kamaráda cukrín, tak jím sladím.

²⁸² Vratislav, Wroclav; město v jihozápadním Polsku.

²⁸³ Nepodařilo se identifikovat.

Maminko, šaty, co jsem Ti poslal, neposílej, ani tepláky ne! Stačí mi, co tu mám.

Obálky a papír mám také a pak se to zde dostane koupit.

Na konec maminko Ti přeji k nedělnímu svátku matek všechno nejlepší, hlavně hodně zdraví a pak vzpomeň si malinko na syna, který je zde v Brieg a který Tě má upřímně a hodně a hodně rád.

Ještě jednou děkuji srdečně za balík.

Pozdrav též na r. Nový a Anežku.

Srdečně Vás zdraví a líbá

Váš syn

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

20. května 1944 Staňkov

20/5. 1944.

Milý Venouši!

Předem nejsrdečnější podzrav od nás všech. Obdržela jsem právě teď v sobotu večer od Tebe dopis a děkuji Ti. Jsem opravdu teď trochu klidnější, když se Tě líbí, jak píšeš. Děkuji Tě Venouši za přání a vzpomínám na Tebe, ne jen malinko, ale stále. Jedu do lesa, tak Tě mám celou cestu v hlavě v lese, když jedu domů a doma. Zkrátka celý den a pořád. Rádi Tě už všichni uvidíme na ty svátky, ale mám stále obavy, kdybys jel na černo. U nás na dráze jsou pořád velké prohlídky. Ono se Ti to pak nevyplatí. Kdyby Tě to ten říditel udělal neb ten lagrführa, raději /bych/ jim něco dala, jen aby Tě potvrdili, že máš dovolenou. To bychom měla pěkné svátky.

Dnes v sobotu jsem také dostala dopis od Valentů, tak píše teta, že kdyby jste byli jeli přes Prahu do Breslau, že by byla letěla na dráhu a dala by Tě chleba a housku, ale že nevěděli, že jedeš a kudy. Dostala od Tebe lístek jeden bez známky a ještě korespondenční. Také psala, že byla u nich teta Máňa a Bohouš a že řekli, že Tě poslali perníčky a 1 kg cukru, ale to ještě poslali do Kasselu, tak nevíme, jestli to dostaneš. To by jsi si také pochutnal. Snad to pošlou za Vámi, z Kasselu. Venouši o tom Šteibachovi²⁸⁴ jsem Tě už psala, a to také jsem Tě psala ještě do Kasselu. Má prý toho dost. Přerazili mu prý obě kosti, že by mu byla málem noha ulítla. Proto Venouši nehraj fotbal, aby se Tě také nic nestalo. Tomášek už Tě také psal? Mně říkal, žes mu psal o známky a že už je má obstarané a že Tě je pošle. Jestli nemáš známky, jen mě napiš, ona je Anežka dostane v Holýšově.²⁸⁵ To víš, že já Tě obstarám vše, co potřebuješ. Jen když je to trochu možné. Mrzí mě, že nemáš cukr, ale ten opravdu Ti nemohu poslat, ale teta Annda mně řekla, že Tě ho trochu pošle. Teta Jindřa Tě také posílá housku, preclíčky a kekсы.

²⁸⁴ Jiří Steinbach, viz dopis č. 32.

²⁸⁵ Holýšov je město v jihozápadních Čechách, nachází se zhruba 5 km od Staňkova.

Jak vidíš, že se o Tebe všichni staráme. Já také Tě zase pošlu balík. Ten balík s těma šatma a prádlem ještě nemám, ale snad už to zase brzo přijde. Jakou práci děláš?

Již končím, je sobota večer a chci to dát ještě na poštu, aby to šlo.

Srdečně Tebe zdraví a na shledanou se Těšíme

všichni a hlavně

máma !!!

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

22. května 1944 Staňkov

22/5 1944

Milý Venouši!

Předem od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis jsem Tě poslala v sobotu večer. V pondělí 22/5 Tě posílám tento balík. Posílám Tě perník, buchtu, chléb a můj nedělní oběd. Totiž špenát a knedlíky jsem měla, ale ten kus masa Tě posílám já. Budeš se asi smát, jaký je veliký, ale je málo lístku, tak je malý kus. Napiš mě, jaký byl ten špenát a knedlíky. Těch Tě posílám víc a můžeš si je ohřát, jestli máš kousek omastku. Ten nemám žádný, tak Tě ho nemohu poslat. Dnes v pondělí jsem dostala ten balík z Kasselu, cos poslal. Peru právě všecko, cos poslal, ale posílat Tě budu košile až příště, nebo jestli přijedeš, vezmeš si je [s] sebou. Ale Venouši, obávám se velice, kdybys jel na černo. Jsou pořáde prohlídky ve vlaku a na nádraží. Kdyby pán bůh dal a dostal jsi raději dovolenou. Také jsem dostala z Prahy dopis od Nových z Libně, tak mně psali, že Tě poslali 11. t[oho] m[ěsíce] balík a 15. t[oho] m[ěsíce] že dostali lístek, že jsi odstěhovaný. Snad ho dostaneš. Také jsem Tě to už psala. Jak to dostaneš, napiš jim to. Venouši prosím Tebe, nedostal bys dříve ty kvasnice u Vás než v Kasselu? Potřebovala bych je. Také jsem Tě zapoměla napsat, jak se nám líbí ty lžíce, co jsi poslal. Mělo by jich být více.

Psala jsem Tě v sobotu a dnes už nevím, co psát, a proto končím.

Srdečně Tebe zdravíme a na brzkou shledanou se Těšíme všichni.

Venouši, tu plechovku od toho špenátu mě pošli, až budeš posílat prádlo.

rodina Jindřišky a Ferdinanda Valentových²⁸⁶ Václavu Jaklovi

22. května 1944 Praha

19 22/V 44.

Milý Venouši!

Přijmi od nás mnoho srdečných pozdravů a denních vzpomínek na Tebe.

Venouši, ty jsi jel přes Prahu, vid', že jsi nám o tom nenechal nic vědět, já bych Ti byla něco donesla na dráhu, mohl jsi nám poslat telegram a neb od někud zatelefonovat. My jsme dostali lístek, desátého jsi ho dával na poštu a jedenáctého jsme ho už dostali a přišel bez známky a razítkován byl na hl. nádraží, alespoň si to tak myslíme.

Druhý lístek korespondenční jsme také dostali již s novou adresou.

Posíláme Ti bedničku, tovíš, moc dobroty v ní není, musíš to sníst, jaké to bude, myslím, že to snad dostaneš dříve nežli ten první balík, lepší snad to bude než suchý chleba.

Strejda Bohouš Ti poslal plnou krabici perníku a 1 kg cukru, ale posílal to ještě do Kasselu tak jsme zvědaví, jestli to dostaneš, totiž jestli to pošlou za Tebou, a neb jim to přijde zpět, možná také, že si to tam někdo nechá.

Píšeš, že to máš teď lepší nežli v Kasselu, ale já myslím, že je to asi všude stejné, jen dej na sebe pozor, ať přijdeš zdrav domů.

Co jsi teď, to je nějaké město, vid', dívali jsme se na mapu, tak to není přímo v Breslau.

My se rychnujeme do Staňkov asi koncem července, Jindřiška si zažádala 26. července o dovolenou, tak nevíme, jestli jí to schválí. Byli by jsme ve Staňkovech zrovna na pout'. Venouši, napiš nám, kdy ten balík obdržíš. My Ti ho posíláme v pondělí 22. května.

Teď jsme právě otevřely rádio a akorát hrajou pro Říši českým dělníkům, tak vzpomínám celý večer na Tebe.

Napsala jsem Ti toho již dost, ani nemám už co psát.

Srdečně Tě zdravíme a odepiš nám brzo.

²⁸⁶ Rukopis Jindřišky Valentové, Václavovy tety.

r. Valentová.

Utrhla jsem jednu půlku papíru, ale ne ze šetrnosti, nýbrž že by byl dopis moc silný.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

23. května 1944 Staňkov

23/5 1944

Milý Venouši.

Přijmi od nás srdečný pozdrav. Posílala jsem Tě balík 21/5, snad už to budeš mít, nežli tento dopis budeš číst. Dnes jsem se sešla s Grůbrovou,²⁸⁷ co ten kluk {je} byl v Kasselu s Tebou a s Roučkovou²⁸⁸ ze Štichov,²⁸⁹ ten je také v Kasselu. Tak jsem se ptala Grůbrový, kde je ten jejich kluk a ona ještě nemá žádnou zprávu a už je to 14 dní. Je celá nešťastná, co asi je sním. On tenkrát jel k té jeho tetě a s ním nějaký Drnek,²⁹⁰ ten uměl německy, tak dělal Grůbrovi²⁹¹ tlumočníka. Roučková říkala, že ten jejich psal z Kasselu, že ten Drnek měl ject do Berlína a nebyl doma, tak že neví, jak to s ním dopadne, ale o Grůbrovi nepsal nic. Roučka²⁹² i Váchal jsou ještě v Kasselu, je už jich tam už jenom asi 12 kluků. Ty čekají každý den, kam je asi přidělí. Ta teta, co jel Grůbr s Drnkem k ní, psala Grůbrom, co je s Venoušem, že jim ještě nepsal, co byl u nich. Ted' mají o něj velkou starost. A proto, Venouši, já také neschvaluji, abys jel na černo, proto Tě posílám tento dopis. Kdyby Tě měli chytit, já bych se zbláznila. Jak by jsme Tě rádi viděly, ale kdybys měl dovolenou. Ted' právě byl u mě Tomášek, že prý adresu ztratil, tak si jí napsal, že Tě bude psát, a také říkal, že na každém nádraží jsou prohlídky. Strýček Ladík byl v Domažlicích a řekl, že jich také jelo na černo několik kluků a v Domažlicích je chytili, kufry museli odevzdat, a pak je tahali z místa na místo jako vrahové. Tak se nediv, že mám o Tebe strach, když každou chvíli něco slyším a nic pěkného.

²⁸⁷ Též Gruberová, nepodařilo se identifikovat.

²⁸⁸ Nepodařilo se identifikovat.

²⁸⁹ Štichov je malá vesnice blízko Staňkova.

²⁹⁰ Nepodařilo se identifikovat.

²⁹¹ Václav Gruber, Václavův spolužák z obecné školy; srov. SOkA Tachov, RSDr. Václav Jakl, sborník setkání spolužáků 1984, kart. 1.

²⁹² Nepodařilo se identifikovat.

Ty bys viděl rád domov a my Tebe, ale kdyby [jsi] mě[l] vlest do nějakého nebezpečí,
pro 1 den to raději nedělej. Snad když budeš častějiš prosit o dovolenou, tak že Tě ji dají
sami.

Srdečně Tebe zdraví a líbá

máti, otec a Jarka

též r. Nových

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

25. května 1944 Staňkov

25/5.1944. Píši to večer v 8 hod.

Milý Venouši!

Přijmi od nás nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku. Dostali jsme od Tebe 24. t[oho] m[ěsíce] dopis. Ani nevíš, jak jsem ráda, že se Tě líbí, ale nevím, jestli je to tak pravda. Protože když jsi byl v Kasselu, tak jsi také psal, abych neměla strach, že jsi v bezpečí, a zatím to bylo jinak. Měla jsem ale pořád nějaké tušení, že to není tak pravda, jak jsi psal, a byla jsem opravdu pořád ve strachu o Tebe. Protože jiný psali domů přece víc, postěžovali si a ty ani jednou. Měli hlad, ale zase si myslím, že přece nedostávali tak pravidelně balíky jako Ty. A pak jsem přece poslala dost velké, vid'? Už jsi dostal balík od Bohouše z Libně, který Tě posílal ještě do Kasselu? Já Tě tam také posílala dopis, a ještě ho nemáš, vid'? Ted' jsem dostala dopis od tety z Vyšehradu a psala, že jsi psal, že nic nedostáváš z Prahy, ale teta Tě prý hned odpověděla na ten dopis. Také jsi psal, že jsi dostal ode mne 1 dopis, ale musíš také počítat, co Tě píše do balíků, to je také jeden, tak už je to celkem s tímto pět dopisů, to se činím dost, vid'? Vzala jsem malou obálku a papír a ted' mě to skorem mrzí, že jsem to neudělala jako vždy. Ted' to mačkám, aby se toho hodně vešlo, a asi to ani nepřečteš. Psal jsi si o koření a bonbajku, to Tě pošlu v úterý 30/5, a ještě prádlo a ty pracovní šaty. Mám už vše vyprané a spravené, koření už mám také připravené. To já, jak dostanu dopis a o něco žádáš, tak hned se o to starám. To víš, že já bych pro Tebe udělala všechno, ale nejraději kdybys byl doma, to by byl život, ale bez Tebe je mně smutno. Ale opravdu jsem ted' přece trochu klidnější, než když jsi byl v Kasselu. Venouši, zajisté jsi dostal už dopis, jak Tě žádám abys na černo nejel. Pro jeden den a mohl by si si hodně ublížit.

Jak je se Šta[i]nbachem,²⁹³ to nevím, ale snad Tě to napsal Tomášek a jestli prodělal maturitu, to Tě snad také napsal, já opravdu nevím, ale on mně řekl, že už Tě psal. Také tě musím napsat, že ten Falout,²⁹⁴ co chodil rád s jeho ženou na kopanou, tak že zemřel,

²⁹³ Nepodařilo se identifikovat.

²⁹⁴ Václav Falout, zaměstnanec Škodových závodů, zemřel 23. května 1944 ve Všeobecné veřejné nemocnici v Domažlicích ve věku 65 let na rakovinu konečníku. Srov. MěÚ Staňkov, kniha zemřelých VIII, 1938–1949, s. 50.

má teď v pátek pohřeb. Snad budeš vědět, který, co mají tolik dětí. Jestli pak už jsi dostal také balík se špenátem a s tím kusem vepřového. Pak ještě čekej od tety Jindři balík, to už jsem Tě také psala. Já budu mít špatné svátky, protože budem malovat. Od nás malíře nemůžeme dostat, tak táta dělá ve Škodovce s jedním, tak se mu nabídl, že přijde vymalovat a v[e] [v]šední den dělá, tak to vezme v neděli, a k tomu ještě přijede Zdeňka asi s Adíkem, tak budu mít práci dost. Venouši, náš táta říkal, že by jsi si měl tu dovolenou nechat na pouť. Snad by Tě pak dali delší. Mohli by Tě pak dát alespoň 14 dní. To už budeš půl roku z domova. Do té doby už můžeš dělat vrchního kuchaře a pak nám předvedeš Tvoje umění. Strýček Ladík Tě bude posílat také zase balík a to asi 30/5. Tak budeš mít zase co jíst. Starají se všichni o Tebe dost.

Ptal jsi se na Ty nejmenší. Jiříček²⁹⁵ už bude hnedle sedět a Jaroušek²⁹⁶ běhá celý den venku a neumí říct, jenom „*papu Jízí*“ a „*zízí, teto, co táta*“ a „*pa*“, to je celá jeho řeč a abych nezapomněla ještě „*hono*“, to je hov...no.

Naškrábala jsem Tě toho už opravdu dost.

Ještě jednou srdečný pozdrav a políbení zasílají máma, táta, Jarka a bratránek Venoušek.

Pak r. Nových a Jaroušek Tě posílá pusu.

²⁹⁵ Jiří Nový, Václavův bratranec, syn Ladislava a Anny Nových.

²⁹⁶ Jaroslav Nový, Václavův bratranec, syn Ladislava a Anny Nových.

Marie a Bohumil Nových Václavu Jaklovi

29. května 1944 Praha

Milý Venouši!

Taky Ti musím já napsat pár řádků. Nesmíš se na nás zlobit, že Ti tak málo píšeme. Tovíš já dělám od 6 hod do 5 hod a pak vařím a do 11 hod, mám stále co dělat. Taky jsem si v Osramce²⁹⁷ zkazila zrak, že jsem na psaní, čtení a šití již neviděla, tak jsem byla u doktora, tak mam již brejle²⁹⁸. Boža se ze mě dělá legraci, že má bábu. Venouši, dříve mě to bavilo dělat a teď už vůbec né. Každý den tu práci proklínám, aby již byl konec, abych tam nemusela. Venouši, [n]a Hod Boží svatodušní²⁹⁹ jsme měli poplach, ale trval jen dvacet minut, ale nic nebylo. Venouši, ani nevíš, jak si nás potěšil, když jsme dostali lístek, že jsi z Kas[s]elu pryč. Když jsem slyšela v radiu, že byl v Kasselu nálet, ani nevíš, jak mi bylo, stále jsem na Tebe myslela a nemohla jsem nic dělat. Jarka tady byla s Venouškem na 1. máje, taky říkala, jak maminka plakala, a když jsi jí napsal, že jsi zdrav, tak prý si oddychla. Tovíš maminka, ta na nic nemyslí, jen na Tebe, a když jdou děti do kostela, tak říká, aby se za Tebe modlili, aby si ji přijel. Venouši, zaříd' si to však na tu naši dovolenou na červenec. Abys tam byl s námi. Jindřiška chce dovolenou na Annu,³⁰⁰ tak že by tam byla s námi ještě týden. Venouši, brzy nám zase napiš a jestli dostaneš ten balík, tak nám to ihned sděl. Ještě jednou tě zdravíme a líbáme a na brzkou shledanou se těšíme.

Máňa a Boža

[druhá část]

Praha 29/5 1944

Drahý Véno!

Mnoho srdečných pozdravů zde Ti zasíláme. Lístek a dopis jsme dostali, za který Ti

²⁹⁷ Podnik v Praze-Holešovicích na výrobu světelných zdrojů, kde Marie Nová pracovala. Po válce se stal závod Osram součástí Tesly-Holešovice.

²⁹⁸ Tj. brýle.

²⁹⁹ Boží hod svatodušní připadl roku 1944 na neděli 28. května. Viz Marie BLÁHOVÁ, Historická chronologie, Praha 2001.

³⁰⁰ Anna slaví svátek 26. července.

děkujeme. Také jsme Ti posílali balíček, je to již 3 neděle, ale na staré místo, zdali pak [j]si to již dostal, zkazit se to nemůže, je to cukr a perníčky, bylo by to škoda, kdyby se to ztratilo. Dnes také píši Tondovi. Tak jsi rád, že jsi teď jinde, co máš to blíže a líbí se Ti tam, tak to máš dobré. Za 6 neděl jedeme na dovolenou, a sice 16/7 na 14 dní. Tak si také vezmi dovolenou, ať chodíme na houby, né? Dnes se konečně udělalo hezky po dlouhém čase, chtěl jsem jeti domů, a jelikož v sobotu zde pršelo, tak jsem nejel, a dnes v neděli je krásně, tak se budeme projít zde. Také si nám Veno psal a špatnou adresu místo Libeň – Nusle, tak to bloudilo týden.

Nového zde nic není, až kdyby již byl konec, to by byla bašta,³⁰¹ co říkáš.

Se srdečným pozdravem

Bohouš a Maňa

³⁰¹ Tj. to by bylo fajn.

rodina Adolfa a Marie Nových³⁰² Václavu Jaklovi

1. června 1944 Praha

V Praze 1. června 1944

Milý Venouši!

Děkujem za dopis a [j]sme moc rádi, že si se dostal sem blíž. Vzpomínáme na Tebe často. Už kdybys to měl odbytý a mohl býti doma, bylo by to nejlepší. Neměli bysme starost my v Praze a Ty, a mamí by byla bez starosti, to víš, Venouši, má o Tebe jako matka, a dobrá matka, velkou starost. Doufáme pevně, že snad to vydržíš a že se snad brzy zase všichni sejdem pohromadě, už by sme si to přáli všichni. Venouši, na druhý týden Ti pošlem balíček, jak ho dostaneš, hned nám napiš, abychom byli bez starosti.

My chodíme denně na zahrádku, mám tam trochu tý zeleniny a nějakýho králíka, dopoledne tam chodí strejda a odpoledne chodíme spolu, Adík ten má školu, a když má volno, tak, tovíš, lítá s klukama a kopá, ale když ho nevidíme, protože mu hubujem. Zatím končím a všichni Tě srdečně zdravíme a těšíme se na brzké shledání s pozdravem teta a strejda

tady Ti píše kousek Adík:

Milý Venouši!

Konečně jsem se dostal k tomu psaní. Mám učení a při tom všem, to víš, taky trochu toho lítání a kopání, tak se nediv. Byl jsem na svátky ve Staňkově se Zděndou. Moc se nám tam líbilo, měli jsme krásné počasí. Tak se na mě Venouši nezlob, že Ti teprve pár řádků píši a koukej raději brzy přijet.

Na shledanou se těší

Adík.

³⁰² Rukopis Marie Nové a Adolfa Nového mladšího.

Antonín Kott Václavu Jaklovi

2. června 1944 Strass

Strass, 2. VI. 1944

Milý Venouši!

Zasílám Tě tisíc krásných pozdravů, vzpomínek a jeden mohutný ruky poklep. Předem Ti děkuji za dopis, který mě velice potěšil, odpusť mně, že Ti tak pozdě odepisuji. Jsem rád Venouši, že se máš dobře v tom novém místě a že jsi zdrav. Já jsem také zdrav a mám práci dobrou, počasí je zde krásné, jsem opálený jak černocho. Venouši, kdy bude konec války, já už jsem tady 16 měsíců a mám toho až pod krk, už aby to vzal čert. Venouši, založili jsme tady klub, máme 90 členů i s děvčatama, náš manšaft si zdatně vede, sehráli jsme zatím 9 zápasů, 2 prohráli, 1 neroz[hodně] a 6 vyhráli, v neděli jedeme do Ulmu na bleskový turnaj, je tam přihlášeno 9 klubů, v příštím dopise Ti podám zprávu, jak jsme tam dopadli. Jak tam u Vás jsou nálety, zde trochu to zase ustálo. Měli jsme tady čeští umělci z Prahy, pěkně jsme se pobavili. Venouši, pozdravuj ode mě doma rodiče a Jaruš, co Jaruš, není už vdaná? Venouši, tak vy to taky pěkně válíte ve fotbale, kdyby to bylo trochu blíž a mohli bychom se scházet, hned by nám bylo veseleji, snad už bude brzy konec a zase se spolu uvidíme ve Staňkově. U nás na cimře je jeden kluk ze Staňkova, Josef Janoušek³⁰³ a také Franta Bernklau,³⁰⁴ snad je budeš znát. Vendo, z domova mně poslali míč, kopačky, chránítka a štulpny,³⁰⁵ tak jsem na fotbal dobře vyzbrojený, v neděli jsme hráli s Francouzema tady z múnny³⁰⁶ [?] a dostali to 8:1, dával jsem 2 branky. Již musím končit, kluci všichni už spi, je 12 hodin, ráno vstávám v ½ 5 a chodím ¾ hodiny do práce. Brzy mně odepiš, čekám!

Dej na sebe tam pozor, ať se Ti nic nestane. Pozdravujte ještě jednou ode mě doma a Jaruš. Na shledanou!!

S kamarádským pozdravem

³⁰³ Nepodařilo se identifikovat.

³⁰⁴ Nepodařilo se identifikovat.

³⁰⁵ Štulpna, tj. holenní pletený návlak bez chodidel, součást fotbalového či hokejového dresu, z něm. Stulpe; srov. J. HUGO, *Slovník*, s. 414.

³⁰⁶ Múnou je pravděpodobně myšlena muniční továrna.

Tvůj Toník

Odpust' mně to, že píši tužkou.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

5. června 1944 Staňkov

5/6 1944

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav. Dnes v pondělí dostal strýček Ladík od Tebe dopis. Venouši, ani nevíš, jak jsem ráda, že se Ti líbí. Já jsem také dostala od Tebe dopis minulý týden a musela jsem si zaplakat, když jsem četla, žeš dostal s klackem. Doma jsi nebyl bit a ve světě se musíte nechat bít. To asi ten Grůbr také zkouší, co byl s Tebou v Kasselu. Mluvila jsem s Grůbrovou a říkala, že psala lagrführovi německý dopis a přiložila marku na odpověď. A pak dostala dopis od Grůbra a psal, že když jel od tety, tak je chytili v Han[n]ov[e]ru, tam je zavřeli, ale jak dlouho neví, a pak je poslali do Kasselu a teď je v Kasselu zavřený, a psal že doufá, že už přijde do lagru brzy. Tak vidíš, jestli to zato stálo, ty dva dni. A to jistě ještě dost zkusil a píše „*Víš maminko, co sama smíš psát.*“

Tak říkala „*To jistě, když dostal lagrführa dopis, tak že mu dovolili psát.*“ To má asi chudák hladu. Venouši, teď je už velké horko, tak si myslím, že asi ty buchty neb houska Tě hodně brzy ztvrdne, vid’? Co Tě posílám. Tak dobrý to zadělat nemohu a když je to bez omastku, tak je to špatné. Posílám Tě housku, perník, chleba, trochu mouky na knedlíky a ten zámek. Dej si na ty klíčky pozor, posílám Tě a třetí jsem si nechala doma. Kdybys je ztratil, abych Tě ho mohla poslat. Kdybych Tě chtěla poslat někdy salám, to bude teď v létě špatné. Tak to také dělají, že vyměňují naše lístky na uzeniny za německé a v Německu si koupí salám sami. Tak mně napiš, jestli bych to mohla já také tak udělat. Poslala bych Tě německé lístky a ty by jsi si mohl ten salám koupit sám. Alespoň by byl pořád čerstvý.

Ptala jsem se Tě v posledním dopise, co děláš, a teď už to vím, když jsi to psal Ladíkovi.

Posílám Tě tento balík, když strýček Bohouš se připravuje na dráhu. Musela jsem o něj psát, protože jsme museli mít do 8 dnů vyklizené půdy, tak přijel v sobotu a v pondělí jet domů. Venouši, mám pro Tebe krásný prsten. Nechala jsem ho dělat v Praze s tím černým kamenem a monogram. Jarka má také takový. Dala jsem za jeden 300 K. Ale Jarka si ho zaplatila sama. Bohouš mně je přivezl. Dám Tě ho na přivítanou, až přijedeš

na dovolenou. Ale Venouši na černo prosím Tě nejezdi, mohli by Tě chytit, a pak už by Tě nedali dovolenou, a ještě ty zkoušky, co bys měl.

Srděčně Tebe zdraví máti, též ty ostatní.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

12. června 1944 Staňkov

12/6 1944

Milý Venouši!

Přijmi ode mne srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Obdrželi jsme od Tebe 2 dopisy za sebou. Jeden ohromně dlouhý a druhý jsem dostala v sobotu. Jsem moc ráda, že se Tě Venouši líbí. Ale já už bych Tě ráda přece měla doma. Mně se opravdu po Tobě pořád stýská. To dělá asi, že mám jen Tebe a Jarku, kdyby jste jich bylo víc³⁰⁷ a takhle jsem teď nejvíce sama doma. Když vidím ty větší klucí běhat po ulici, tak sem hned u Tebe. Jarka přijede obden a znáš tu bručnu, a táta ten leze do dveří a nedělá, než nadává, a ten, co mě trochu obveselil, je v Německu. Ale snad už to teď přece vezme nějaký kozelec³⁰⁸ a že se zase všichni sejdem. Byly by jsme už všichni rádi. Venouši, jak jsi psal, že by Jarka mohla přijet za Tebou, to není možné. Ona už nechodí s Vendou, a sama se na takovou cestu vydat nemůže. Venouši, je ten zámek, co jsem Tě poslala, dost velký? Také jsem zvědavá, jak dlouho bude balík k nám z Briegu. Psal jsi, že už ten balík z Libně nedostaneš. Je to měsíc, co jsi v Briegu, a Bohouš to posílal obvykle. Tak to mohlo jít do Kasselu 16 dní neb ještě dýl a z Kasselu do Briegu ještě déle, tak to můžeš také ještě dostat.

Ludvík Žák³⁰⁹ mně dal čist lístek od Tebe, cos mu poslal. Byla jsem ve středu v Plzni a p[an]í Večlová³¹⁰ mě viděla ve městě, tak se dala se mnou do řeči, ptala se po Tobě a řekla, až Tě budu psát, abych Tě pozdravovala. Musím Tě napsat malý román. Zdeňka byla u nás na svátky a byla s Jarkou v Čermí,³¹¹ byl tam koncert. S Jarkou mluvil nějaký četník, ale svobodný, jmenuje se Housar,³¹² a s[e] Zdeňkou nějaký Liška,³¹³ je to krejčí, ale toho času je v šamotce úředník. Je ale ženatý a má nějakou z hotel[u] Prahy, dělala,

³⁰⁷ Tj. kdyby vás bylo víc.

³⁰⁸ Kozelec, tj. kotrmelec srov. SSJČ. Dostupné z <https://ssjc.ujc.cas.cz/> (23. 4. 2022).

³⁰⁹ Pravděpodobně souseď Jaklových, nepodařilo se identifikovat.

³¹⁰ Nepodařilo se identifikovat.

³¹¹ Čermná; vesnice nedaleko Staňkova.

³¹² Nepodařilo se identifikovat.

³¹³ Nepodařilo se identifikovat.

jak se říká, lehkou. Přišla mu ta jeho paní na nějakou vlnu, co měla Zdeňka na sukni. Ale Zdeňka byla do něj jak blázen, říkala Jarka, že pořád chtěla být s ním o samotě. Ted' ale byla u nás jeho paní a řekla, že se nediví, že s ním Zdeňka šla, ale že se mu na ponejprv dala, to že svědčí ta vlna, a věděla všechno, že je z Prahy, že mají obchod a že je Zdeňka, kdy přišla domů a zkrátka vše. Ted' říká, že se nechá rozvest, že už má jinou, to jako Zdeňku, a Anežce řekla, až přijede k nám, aby se jí Zdeňka co nejvíc vyhýbala, nebo že uvidí. Ale my jsme říkali hned Zdeňce, že je nějaký Liška rozvedený a už po druhé ženatý, ale ona neviděla a neslyšela, jak byla do něj celá vedle. Nějaká Liškové³¹⁴ přítelkyně byla až u Průšů v Praze a tam se Zdeňka prý ke všemu přiznala, ale že došlo jen k polibkům. Tak ted' nevím, co z toho bude. Ale náš táta neví nic. Ten už by jí k nám sotva chtěl. Zdeňka ale měla Jarče říct, kdyby se rozvedl, že by si ho vzala, když si má vzít tam toho rozvedenýho, že raději tohoto.³¹⁵ Ono se to nedá tak vypsát vše, ale než odjížděla, tak mně řekla: „*Teto já jsem šťastná, na ty svátky budu vzpomínat.*“ Ale ted' opravdu bude vzpomínat.

Venouši, tento dopis ihned spal, aby to nikdo nečetl, a nepiš domů o tom nic.

Srdečně Tebe zdraví a líbá máma a ostatní.

Předem dík za cikarety a peníze, které posíláš. Píšeš, že víc nemůžeš, já také nežádám.

³¹⁴ Pův. „Liškoví“.

³¹⁵ Nář. tohoto.

Václav Jakl rodičům

18. června 1944 Brieg

Brieg, 18. června 1944

Drazí.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Včera obdržel jsem od Vás lístek, ale balík jsem minulý týden od Vás nedostal, ačkoliv jste ho posílali v úterý. Je to divné. Měl jsem ho vždy třetí den. Snad přijde ještě zítra v pondělí. Napíšu ihned, jak ho dostanu.

Jinak jsem stále zdrav a mám se dobře. Práci mám stále stejnou. Nálet ani poplach tu ještě nebyl. Každou neděli hrajeme fotbal. Porazili jsme Francouze 13-0, Poláky 6-1 a dnes máme hrát s Francouzi z Briegu.

Maminko košil tu mám celkem i s tou rudou šest. Žádnou jsem neztratil. Z Prahy jsem dostal minulý týden z Nuslí balík. Od Nových z Libně už asi nepříjde.

Příští týden dostaneme přídavečné lístky. Dostaneme na ně jednou týdně asi 30 dkg salámu, máslo a chleba. Dnes jsme měli k obědu výbornou omáčku, maso, brambory a rebarborový kompot. Máme se zde mnohem lepší na jídlo nežli v Kasselu.

Kluci, kteří jeli z Kasselu do Berlína, jeli zase zpět do Kasselu. Jestli je mezi nimi Honza Kohout, nevím. My zde zůstaneme. Líbí se nám zde.

Zámek, který jsi mi maminko poslala, je dobrý.

Končím, ještě jednou Vás srdečně zdraví a líbá

Váš Venouš

Pozdrav na rod Nových a Anežku.

Václav Jakl rodičům

20. června 1944 Brieg

Brieg, 20. 6. 1944

Drazí.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Dnes obdržel jsem od Vás dopis ze 17/2. Píší Vám proto, poněvadž **jedeme ve čtvrtek do Kasselu**. Nelekejte se. Přišlo to náhle. Ještě před 14 dny tvrdili, jak jsem psal, že tu budeme 6 měs[íců] a nyní náhlý odjezd do Kasselu.

Tovíte, jako tady to tam už nebude, ale nebude to tam tak hrozné. Kluci i děvčata z Berlína jsou už opět tam. Maminko, pošlu domů zase všechno, co nepotřebuji. Také bombajku pošlu. Balík, který ještě posílali teď v pondělí, dostanu zítra, to tu ještě budu.

Adresu napíši hned po příjezdu, myslím, že budeme bydlet zase tam, kde jsme bydleli. Ještě jednou maminko, neberte to tak hrozně. Vydrželi jsme to tam tři měsíce a vydržíme to tam zase. Jedeme tam zase všichni ze všech měst, co z Kasselu jeli pryč. Tak se zase všichni setkáme.

Maminko tuten³¹⁶ týden přijde k Vám jeden kluk, co tady s námi bydlel, jel dneska na černo domů, ovšem ještě nevěděl, že pojedeme pryč. Je ze Srbic.³¹⁷

Jinak se mám stále dobře a jsem zdrav. Tovíš, zprvu nás to překvapilo, ale teď už zase si z toho celkem nic neděláme. Zvykli jsme si na všechno.

Vždyť tu nejsem sám. Je zde tisíce a tisíce stejně starých kluků a všichni se vrátíme domů určitě a hodně brzy. Proto si z toho nic nedělejte.

Napíši ihned také lístky do Prahy. Ve Staňkově to zatím klukům řekněte. Napíši jim zase z Kasselu.

Končím, ještě jednou Vás srdečně zdravím a líbám

Váš

³¹⁶ Nář. tento.

³¹⁷ Obec v jihozápadních Čechách cca 7 km od Staňkova.

Venouš

Václav Jakl rodičům

22. června 1944 Kassel

Kassel, 22. června 1944

Drazí.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Dojeli jsme šťastně do Kasselu. Bydlíme zase, jak jsem³¹⁸ bydleli dříve. Ale mnoho se zde změnilo. Nálety a poplachy jsou nyní prý málo. Jídlo je také o něco lepší. Sešli jsme se s kluky z Berlína, s Honzou Kohoutem, tovíš, to byla radost. Bude nám tu zase veselo. Tovíš jako v Briegu to nebude, ale budeme jich zde zase více.³¹⁹ Také z ostatních míst sem zase přijedou. Také se říká, že nás sem chtějí shromáždit a pak že pojedem domů. Dokonce mistři z továrny to říkají. Tovíš, nevím, co je na tom pravdy. Ale snad na tom něco pravdy bude, poněvadž, jak jsem již psal z Briegu, měli jsme tam prodloužený pobyt na 6 měsíců a tak náhlý odjezd. Kluci v Berlíně zažili dost. Říkal Honza Kohout, že tam byl[o] během jejich pobytu 18 přímých náletů.

Tady, co je invaze, jsou jenom poplachy a ještě málo. To je hlavní věc. Kluci nám říkali, jak jsme se všichni v Brieg spravili³²⁰ a jsme opálený.

Maminko, ten kluk, co měl k Vám přijít, už nepřijde. Chytili ho na cestě, vyšetřovali ho a poslali zpět. Nyní je s námi zase zde. Také Franta Lochner³²¹ je živ a zdrav a stříhá nám naše lebky. Německy už dovedu tak, že již dnes jsem dělal ve vlaku policii tlumočníka. Chytili totiž nějakého Čecha, který ujel z Protektorátu do Říše. Ale myslím, že ho pustili, když ujel z Čech sem. Nebude mně to rozhodně na škodu. Honza Kohout říkal, že v Berlíně se sice trásl při každém náletu, ale že by tam jel hned, že je alespoň nějaká legrace. Tovíš děláme si už ze všeho legraci. A psinu. Jsme ještě neměli nikdy bídu. Jídla mám zatím dost.

Adresa

³¹⁸ Tj. jak jsme.

³¹⁹ Tj. bude nás tu zase více.

³²⁰ Spravit se, tj. přibrat na váze.

³²¹ František Lochner, Václavův přítel a spolužák z obecné školy; srov. SOkA Tachov, RSDr. Václav Jakl, sborník setkání spolužáků 1984, kart. 1.

V. Jakl
Lager Mattenberg B 34
Kassel – Oberrwehren

⑩

Končím a na brzkou shledanou se těším

Líbá Vás Venouš

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

26. června 1944 Staňkov

26/6 1944

Milý Venouši!

Přijmi od nás mnoho srdečných pozdravů. Dopis z Kasselu jsme dostali v pondělí v poledne a balík z Briegu v pondělí ráno. Venouši, když jsme dostali od Tebe dopis z Briegu, že odjíždíš do Kasselu, to byla pro mě rána. Bylo to u nás jak po pohřbu. Já brečela, strýček Ladík nadával, že Vás mohli nechat v Briegu, a táta řekl, že si dělají dnes Němci s námi, co chtějí. To jsi měl v Briegu jako šest neděl dovolenou, vid'? Píšeš, že řekli Němci, že Vás pošlou domů, to já ani nevěřím, oni by Vám to neříkali, ale to asi se Vám vysmívají. Já už jsem řekla, kdyby mě řekli, že přídu o nohu a že Tě pustí domů, tak bych si jí nechala hned useknout. Jen kdyby už si byl zase mezi námi. Jsem také ráda, že ten kluk ze Srbic je s Vámi, že se mu nic nestalo. Já ho pořád čekala a když nešel, tak jsem hned řekla „*Toho chudáka asi chytili.*“ Tak jsi se zase sešel s Kohoutem. Říkají, že v Berlíně je hotové peklo a on by jel hned zpět, vid'? Vy už budete mít asi nervy jak železné. Vy kluci to snáze snášíte, ale holky ty jsou citlivější, Ty asi jsou na nervy pryč.

Venouši, já Tě ve středu pošlu balík a tam přibalím to prádlo, co si poslal z Briegu. Jestli pak jsi si nezapomněl ten zámek, co jsem Tě poslala do Briegu, vzítí s sebou?

Jak jsem dostala dopis a přečetla jsem si ho, tak jsem si hned sedla a odepisuji Tě. Tak už umíš hodně německy, jsem ráda, a nebude Tě to na škodu, jak si psal, ale už by byl nejvyšší čas, abys byl s námi doma.

U nás teď také přestali zase poplachy. Co je ta invaze, je ticho. Byl Ludvík Kastl³²² na 3 dni na dovolený, ale jen u rodičů v Praze, tak říkala Kastlová,³²³ že je pořád na ruské frontě, co zkusí, že prý 4 dni nespál a že už tam zase jel.

³²² Nepodařilo se identifikovat.

³²³ Matka Ludvíka Kastla, nepodařilo se identifikovat.

Jarka je ten týden marod, má slabou angínu, doktor jí uznal.³²⁴ Tak si alespoň něco užije. Máme teď už přece trochu lepší počasí. Už nevím zase, co bych psala.

Srdečně Tebe zdraví a líbá máma a ostatní.

Kdyby pán bůh dal a byl už [j]si na pout' doma. Já se pořád za Tebe modlím, tak mě snad pán bůh vyslyší.

Na brzkou shledanou

³²⁴ Uznal pracovní neschopnost.

Václav Jakl rodičům

15. července 1944 Kassel

Kassel, 15/7. 1944.

Drazí.

Předem mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás. Dnes jsem obdržel od Vás dopis, že jste dostali balík. Jsem tomu rád. Maminko, stačí mi tu boty, co jsi mi poslala, a ty boty od Dr. Ludvíka. Myslím, že oboje boty ještě vydrží.

Byl jsem dneska u doktora se zubem. Mám oteklou tvář jako americký milionář, tak mi uznal 2 nebo 3 dny. Nemám to od zkaženého zubu, nýbrž od zubu moudrosti, který mi roste. Je tu nyní krásné počasí, tak se mi to právě hodí.

Posílám Vám také fotku z před odjezdem z Briegu do Kasselu zpět. Pošlu jich možná ještě příští týden 5. Snad mi poznáte na fotografii. Sedím na bobku s kytarou. Vedle mne v bílé košili po pravé straně je „Cukerin“, jak mu říkáme. Ve prostřed z těch tří starších lidí v tom tmavém dvouřadovém kabátu a světlých kalhotách je ředitel továrny. Na levo je Lagerführer a na pravo v uniformě je výpravčí, který nás vezl zpět do Kasselu. Také snad poznáváte Frantu Lochnera. Stojí nade mnou, ten slabý. To děvče to je Polka a byla v kuchyni. Ty druhé fotky, co pošlu, jsou ty samé skupinky, jenže jsme pokaždé v jiné poloze.

Dnes večer nám budou desinfikovat barák, tak snad budeme mít od štěnic pokoj.

Zatím končím, a ještě jednou vás srdečně zdravím a líbám.

Váš Venouš

Pozdrav na rod. Nových a Anežku

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

17. července 1944 Staňkov

17/7 1944

Milý Venouši!

Předem nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Obdrželi jsme od Tebe lístek a dopis, obojí najednou, a ihned Tě odepisuji. Jsme všichni zdraví i Jarka už. Na jahody chodím pilně, ale je jich málo. Vydělala jsem si za týden 1200 K. Proto jsem Tě psala máš-li peníze nebo ne, že bych Tě poslala, a zatím posíláš ty sám. Ani nevíš, jak jsem ráda, že nejsou u vás nálety ani poplachy. Myslím, že než budeš číst tento dopis, že už budeš mít druhý balík. Právě dopékám buchtu, je pondělí večer a v úterý už ho posílám. Venouši, píšeš že dostaneš marmelády, co chceš koupit. Proto jsem nerozkrajovala ten dort. Rozřízni si ho v půli a dej si jí dovnitř sám. Kdybych tě to udělala já, tak by se mohl rozlámat. Posílám Tě jak obyčejně chleba, perník, buchtu a ten dort. Doufám, že snad to dostaneš v pořádku. Ty, co jsou v Německu a dostávají balíky, tak píšou domů, že to dostanou už plesnivé. Venouši, ten salám, co jsem Tě posílala posledně, nemusíš se obávat, že je snad zkažený, když by byla trochu kůže plesnivá. Říkala mně Šimková,³²⁵ ten že vydrží dlouho, proto posílám suchý. Ty druhé by asi se zkazili. A pak si myslím, že je přece ještě trochu mastný. Dívám se teď do trouby a myslím, že ta buchta je trochu málo zkynutá, proto mně odpusť, když to někdy není akorát. Už se blíží naše pouť, je 30/7. To budem všichni na Tebe vzpomínat. Bohouš s Máňou už jsou u nás, a právě na pouť odjíždějí. Teta Jindřa přijede asi 26/7 s Jindřiškou, a ještě ta Tonča s jednou slečnou.³²⁶ Kdy přijedou Průšovi se strýčkem Adolfem, to nevím. Kdyby Vás Venouši pustili na pouť. Ale to není ani pomýšlení, vid'?. Jen když je to alespoň teď trochu lepší. Ráda bych Tě poslala koláče, ale není to možné, protože by zplesnivěli a králík by se také zkazil. Upeču nějaké keksy a mřížkový koláč a to vydrží. Kdyby tak už byl do té doby konec, to by byla pouť³²⁷ snad

³²⁵ Nepodařilo se identifikovat.

³²⁶ Ke kamarádkám Jindřišky Valentové, Václavovy sestřenice, patřily Antonie Grunclová a Vilemína Novotná z Prahy. Dívky společně jezdily do Staňkova a užívaly si prázdniny; srov. Soukromý archiv autorky, rozhovor s Jindřiškou Tauberovou, 21. 3. 2021. Antonie nakonec na pouť 30. července 1944 do Staňkova nedorazila, přijela jen jiná Jindřiščina kamarádka; srov. dopis č. 50.

³²⁷ Pův. „poud“.

v životě nejlepší, aby jsi se objevil. Ale marně si dělali nějaké plány. Také se to bude ročit na pout', co babička zemřela, už jsou to 3 roky. Babička s dědečkem, kdyby byli živi, ty by to také trápilo, že jsi z domova. Měli tě oba rádi.

Ještě jsem zapoměla, ptáš se, jestli rostou houby, ty zatím ne, tu a tam nějaká liška a nic víc. Již končím, musím si zase nechat na podruhé, abych věděla, co psát.

Srdečně Tě zdraví a líbá máti, otec, Jarka, Venoušek a ostatní.

Na shledano[u]!!!

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

24. července 1944 Staňkov

24/7. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis jsme obdrželi od Tebe 22/7. Píšeš, že bude u nás veselo na pouť. Letos budu mít pouť, takovou jsem neměla ještě, abychom nebyly všichni pohromadě. Mimo babičky úmrtí. Už to budou 3 roky, co je babička pochovaná a dědeček 5 roků. Nových odjedou zrovna na pouť a Valentovic přijedou v úterý 25/7. Máme u nás krásné povídačky o Zdeňce. Ten Liška, co s ní byl, už jsem Tě to také psala, se rozvádí s jeho ženou a jezdí do Prahy za Zdeňkou. Lišková³²⁸ byla v Praze u Průšů a říkala Anežce, že dala Zdeňce pěkné 2 facky a Zdeňka jezdí s Liškou do Plzně, ani my to nevěděli. Ted' zase říká Lišková, že jí Liška Zdeňku nechce, že tam jenom tak jezdí, ale Lišková ted' chce, aby si Zdeňku vzal, protože se chce Lišková vdávat s nějakým škodovákem a prý lituje, že dala Zdeňce facky. Zdeňka už řekla tomu Průšovi, co ho chtěla, že ho nechce. Napřed ho dost nemohly vynachválit a ted' kvůli Liškovi ho nechce ani máma, aby Zdeňka ho chtěla. Ale to je vše vinna teta. Kdyby to Zdeňce zapověděla, tak by byl konec, ale to není lepší. Také znáš Staňkovi,³²⁹ jak to jde všechno jako rádio. Mají zase o co se starat, ale mně je to jedno, já za to nemohu. Psali mně Průšovi, že Tě posílali balík a já Tě posílám v úterý, tj. 25/7. Doufám, že už máš ten ze dne 16/7. Posíláš všechny boty rozbité, jakmile to dostanu, ihned je dám spravit, a pak je pošlu. Ted' nevíš, jak dlouho zůstanete v Kasselu, a obávám se, když Tě pošlu balík, že mezi tou dobou se budete stěhovat a balíky nedostaneš a budeš mít hlad. Jsou ted' u nás skorem každý den poplachy v poledne v 11 hod. a trvají až 2 hod. V pátek přeletěla přes nás cizí letadla, bylo jich více než 600 set.³³⁰ Byly dobře vidět. Byli jsme v lese a nemohli jsme ani trhat. Já

³²⁸ Manželka Lišky, přítele Zdeňky Průšové, Václavovy sestřenice, nepodařilo se identifikovat.

³²⁹ Nepodařilo se identifikovat.

³³⁰ V pátek 21. července 1944 byl vyhlášen protiletěcký poplach. Nad městem přeletělo 16 kolon nepřátelských letadel. Rozhlas vyzýval obyvatele, aby se schovali do krytů. Podle místního kronikáře bylo letadel asi 300. Srov. SOA Plzeň–SOkA Domažlice, MěNV Staňkov, inv. č. 172, kniha č. K151 (kronika města Staňkova 1940-1945), s. 176. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30160201/soap-do_00403_mesto-stankov-1940-1945_1010?x=-1&y=429&w=750&h=288 (14. 3. 2022).

myslela že jdou na Škodovku, tak jsem měla strach o Jarku, táta měl noční, tak že ten byl doma. Pak jsem vzpomněla hned na Tebe a brečely jsme teta Máňa, já, Anny, a ještě jedna paní s děvčetem přišla k nám a také plakala.

Už by bylo nejlepší, kdyby byl mír a byli jsme zase všichni pohromadě.

Naškrabala jsem Tě toho dost, ale tento dopis spal, aby to nikdo nečetl, kvůli Zdeňce.

Srdečně Tebe zdravíme a líbáme

máti, otec, Jarka a ostatní.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

31. července 1944 Staňkov

31/7. 1944.

Milý Venouši!

Předem srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Už máme po pouti. Vzpomínala jsem na Tebe celý den, ale já vzpomínám, i když není pout'. Jen kdyby už bůh dal a byl konec, abys byl doma. Viděla jsem také Hel[l]era, ale nemluvila jsem s ním. Také Mirek Malík byl doma, ale zase jen na 2 dni. On měl prý nějakou cestu, tak zašel domů, je šoférem v Lipsku. Také jsem mluvila se Štainbachovou,³³¹ tak říkala, že už Jirka je doma, ale má nohu ještě v sádře, tak že toho měl dost. Pepa Volf³³² už také dělá ve Škodovce. Musím Tě napsat, že jich zase u nás hodně sebrali. Václava Nových³³³ ze vsi, Šolara³³⁴ řezníka, dva Čenkové,³³⁵ také Karlovo Kássovo ženu³³⁶ a ještě jiné, ani nevím, koho ještě, toho Kohouta,³³⁷ co jezdil sanitkou, také. Je už to k zoufání!

Venouši, jenom ty nikoho neposlouchej a dělej, jak sám rozumíš, a važ si toho, že jsi alespoň na svobodě a ne zavřený. Nejezdí nikam, kam nemáš. To bych snad se pak zbláznila. Víš, co z toho má Grůbr. Jelo jich prý zase hodně na černo a pochytili je. Máme u nás nepěkné počasí. Často prší a nebylo ještě žádné horko. Už máme žně. Dostala jsem od Tebe dopis i lístek na jednu. Balík ještě nemám, ale jakmile ho dostanu, hned napíši. Doufám, že už budeš mít také ten balík, který jsme Tě posílali s Máňou dohromady. Ted' zase posílám 1/8. nový balík. Mám obavu abys si jse mezi tou dobou nestěhoval, když je balík na cestě. Ale kdybys jel domů, to bych nechala balík balíkem a jen kdybys byl doma. Ale pryč /kdyby si jel/ to by jsi pak měl hlad, než bych dostala od Tebe adresu, a já zase než bych to poslala, tak by to byla dlouhá doba.

³³¹ Steinbachová, matka Jiřího Steinbacha, nepodařilo se identifikovat.

³³² Nepodařilo se identifikovat.

³³³ Nepodařilo se identifikovat.

³³⁴ Může být Bedřich Vilém Šolar, řezník ze Staňkova čp. 1 nebo jeho potomek; srov. SOA Plzeň, Sběrka matrik západních Čech, sign. 40 (matrika oddaných VII 1921–1931 farní obvod Staňkov), fol. 15. Dostupné z https://www.portafontium.eu/iipimage/30071246/stankov-40_0017-o?x=47&y=424&w=546&h=293 (14. 3. 2022).

³³⁵ Nepodařilo se identifikovat.

³³⁶ Nepodařilo se identifikovat.

³³⁷ Nepodařilo se identifikovat.

Psal jsi, že nevíš, co psát, mně stačí jen když jsi zdrav a živ, když napíšeš, že vůbec žiješ. Máme u nás teď také skorem každý den poplach, vždycky od 11 hod. dopoledne. Už je u nás teta Jindřa s Jindřiškou, a ještě s jednou slečnou, ale ta Tonča to není. Za týden přijede asi strýček Adolf. Kdy teta Mária Průšová, to nevím. Už jsem Tě napsala novinek dost a teď zase si schovám na podruhé.

Srdečně Tebe zdravíme a líbáme všichni dohromady a nejvíce máma.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

15. srpna 1944 Staňkov

15/8. 1944.

Milý Venouši.

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis jsem obdržela v pondělí 14/8. a v pátek 10/8 také jeden. Mám je všechny označené. Jak jsi byl prvně v Kasselu, mám jich 30 z Briegu 10 a teď už zase 14. Tak jsem úplně spokojená. Ráda čtu, jak píšeš, co prožíváš v Německu. To já čtu třeba 3x za sebou. Jak jsi psal, kdybych mohla poslat chléb, že by jsi dostal košile. Já Tě posílám tuto bedýnku v úterý a 2 bochníky chleba 4kg³³⁸ ve středu 16/8. Byla bych je poslala také v úterý, ale nedostala jsem studený a horký nemohu posílat. Ale to ho dostaneš asi až v úterý, vid', Venouši, jen si napiš, kdybys potřeboval více chleba za výměnu, já ho obstarám. Chodím teď [k] Selnerovům³³⁹ a ty mně to počítají jen 20 K bez lístku. Ale kdyby chtěli ještě víc, tak jim dám. Venouši, tento krát posílám jen chleba [a] perník, a ten bude už málo sladký, a pak jen rozpek bez cukru. Já žádný cukr nemám a na nový mně dají až v pátek tj. 18/8., tak to máš chudší. Teta Jindřa Tě ještě nechala rumolín do čaje, ale už je slazený, tak že asi už nebudeš muset dát cukr. Také prádlo už Tě zase posílám čisté. Ty střevíce jsem vyžebřala od strýčka Ladíka, on nechtěl nic, ale já mu dala 100 K. Ale že prý neví, jak Tě dlouho vydrží. On je dostal na roztrhání na pantofle a když je spravil pro sebe, tak jsem mu o ně řekla. Teď spravuje ty od dr. Ludvíka a ty Tě pošlu až zase na druhý týden. Píšeš, že posíláš 2000 K, jen si Venouši také nech, abys měl pro sebe. Já jsem také vydělala za jahody 4000 K a teď už je pomalu po jahodách. Venouši, pošli prádlo špinavé dřívě, ono je tak špinavé, že ho nemohu ani vyprat. Ty kapesníky a ten polštářek nebylo ani rozeznat, co je to. Ponožky jsem ještě nespravila, tak ty budu posílat až příště. Mluvila jsem s p[aní] Krausovou,³⁴⁰ s Lochnerovo babičkou, tak už Lochner psal, a řekla že je prý blíže protektorátu o 75 km. A ty jsi o tom nic nepsal, tak už není s vámi pohromadě? Ten by Vám scházel, vid'. On je to takový humorista.

³³⁸ Tj. čtyřkilové.

³³⁹ Nepodařilo se identifikovat.

³⁴⁰ Babička Františka Lochnera, nepodařilo se identifikovat.

Už toho máš zatím naškrabáno dost a musím si zase nechat něco na příště.

Srdečně Tebe ještě zdraví a líbá máti a ostatní.

Na brzkou shledanou!!

Jsem moc ráda, že alespoň dostaneš každý týden balík a že mohu vyprat a spravít Tě prádlo.

rodina Jindřišky a Ferdinanda Valentových³⁴¹ Václavu Jaklovi

21. srpna 1944 Praha

Praha 21. 8. 44.

Venouši!

Byly jsme ve Staňkově. Myslím ale, že to už víš. Vzala jsem si tam letos s sebou zase jinou kamarádku. Možná, že ji znáš. Strašně se nám tam líbilo. Ale počasí jsme zrovna valné neměly. První týden nám skoro stále přšelo. Druhý týden už to bylo lepší. Byly jsme dokonce i na plovárně. Ale nekoupaly jsme se, protože jsem v tom dešti nastydla a měla jsem strašnou rýmu. (Rýmu a kašel mám stále ještě.) Vypůjčily jsme si tam lodičku a já jsem se naučila veslovat.

Včera jsem byla s panem Ungrem³⁴² na výletě v Přehvozdi.³⁴³ To se jede do Českého Brodu³⁴⁴ a pak asi 1 ¼ pěšky. Mají tam krásné hospodářství (ale Ungrovi ne, paní Ungrové sestra). Ovoce je tam tolik, že mají úplně zlámané suky.

Ale už přestanu psát, protože je ¾ 10 a já jsem strašně ospalá. Nediv se. Jeli jsme v neděli ráno ve 4 h a přijely jsme v 10 hod. večer. Tak jsem se moc nevyspala. Příště toho napíšeš víc.

Na brzkou shledanou

se těší Jindra.³⁴⁵

(Právě posloucháme rozhlas pro Říši.)

Nezlob se, že tak škrabu, už se mi zavírají oči.

Aspoň budeš mít co luštit, vid'.

[druhá strana]

³⁴¹ Rukopisy Jindřišky Valentové a její dcery.

³⁴² Nepodařilo se identifikovat.

³⁴³ Obec v okrese Kolín ve Středočeském kraji, cca 5 km jižně od Českého Brodu a 35 km od Prahy.

³⁴⁴ Český Brod je město ve Středočeském kraji.

³⁴⁵ Jindřiška, dcera Jindřišky a Ferdinanda Valentových, Václavova sestřenice, pamětnice.

V Praze 21. VIII. 44.

Ahoj Venouši!!!

Předem přijmi od nás mnoho srdečných pozdravů a vzpomínek na Tebe. Děkujeme Ti za dopis, ale čekali jsme od Tebe odpověď z Briegu na bedničku a ty ses vůbec nezmínil, jedná se jenom o to, aby si to dostal, aby se to neposílalo jen tak do luftu. Jinak jsme [z]drávi, což doufáme i u Tebe, a veselost snad také bude. Letos byla Jindřiška zase s jinou kamarádkou v Staňkovech, moc se jim tam líbilo, courali tak asi do 11 hodin každý den, to víš, to bylo něco proně, kluků měli dost, ještě dnes z toho nastala korespondence, zaměstnávání pošťáků což nyní [nemá] být. Máma Tě vzkazuje³⁴⁶, abys tam našel holce nějakého toho kluka, ale má být bohatej a také hezkej.

Tak Tě ještě jednou zdravíme

r. Valentova

jak se to hodí a budou-li brát balíky, tak Tě zas pošlem.

³⁴⁶ Pův. „skazuje“.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

22. srpna 1944 Staňkov

22/8. 1944

Milý Venouši!

Přijmi od náš srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis s fotkou jsme obdrželi v pondělí a v úterý posílám balík. Venouši, jste moc hezky všichni. Tebe jsem viděla ihned podle hlavy. Umíš také na kytaru hrát, že jí tak držíš? Měla jsem velkou radost z Tebe, že Tě vidím alespoň na fotce, když to jinak není možné. Zajisté jsi dostal ten chudý balík. Tentokrát jsem Tě udělala buchtu a koláč z našich jablek. Snad to nebude zkažené. Napiš, jaké to bylo. Už jsi dostal také ten chleba? Chci Tě poslat čtyři kg chleba a oni ho nikdy nemají a nebo horký a ten nemohu poslat. Jestli ale nemáš dost, jen si napiš a já bych pak poslala ještě věku. Zase moc nechci, abys ho neměl tvrdý. Také jsme zase za čtvrt roku fasovali bonbony, ale to víš obyčejné, tak Tě také pár posílám a jako obyčejně perník. Nech si dobře chutnat a užij vše ve zdraví.

Srdečně Tebe zdraví a líbá máti a ostatní.

Bohumil a Marie Nových Václavu Jaklovi

24. srpna [1944 Praha]

24. VIII.

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a vzpomínku na Tě. Venouši, nezlob se, že Ti tak dlouho nepíšem, tovíš chodíme pozdě domů z práce, a teď ty horka. V práci nám ukazuje teploměr mezi větrákama 40°. Teď si můžeš představit, jaké horko máme u stroje, když nám hoří celý den plyn. Celý den jsem zpocená, jako když mě někdo polije. Na dvoře je udělanej bazen, tak je každý poledne plno lidu ve vodě. Venouši, taky Ti musím napsat, že dnes jsme měli nálet tady. Byli prý v Kolíně.³⁴⁷ Byl od 12 h. do 1 ½ h. Bylo to dobré, když tady nic nepadalo. Co se v Kolíně stalo, to nic ještě nevíme. Tady v Libni v trhu stalo plno aut na hašení. Bylo tam plno hasičů a lufšusaků,³⁴⁸ asi jeli do Kolína. Venouši, nejlepší by bylo, kdyby byl konec. Ale jaký bude, to žádný ještě nevíme. Tovíš, nic hezkého nás nečeká. Taky je všeobecné nasazení do práce. Všechny ženy do 50 let musejí se sami hlásit na pracák. Ono to některým vadit nebude. Od 1. IX. se nebude smět jezdit vlakem ani posílat balíky. Bude to špatné. Teď se bude špatně shánět a když, tak to bude drahé. Jenom prý se bude jezdit na dělnické lístky. Co je na tom pravdy, nevíme. Já myslím, že budou se posílat balíky jenom do určité váhy. Kaslíky³⁴⁹ po ulici sebraly a dopisy se dávají jenom na poštu. My to máme dobré, neb máme poštu vedle v baráku.

Jak Tobě se daří. Dokud jdou od maminky balíky, tak to ještě jde. Venouši, ani nevíš, jak maminka je celá šťastná, když Ti posílá balík. Jak ale nemá určitej den dopis od Tebe, tak je celá nešťastná. Když jsme byli na dovolený, tak se ňak zdržel dopis od Tebe a my jsme byli v lese, bylo to v pátek a ona se sebrala a šla domů. Nemohla tam již vydržet. Měla strach, jestli se Ti nic nestalo. Až večer dostala dopis a lístek od Tebe tak měla náladu. Tovíš my jsme byli u Kohoutové³⁵⁰ a ona řekla, že budeš trochu nemocný, a maminka měla již strach. Doufáme, že jsi snad zdrav. Venouši, jak budeme

³⁴⁷ Kolín je město na východě Středočeského kraje.

³⁴⁸ Z něm. Luftschutz, tj. protiletecká obrana.

³⁴⁹ Z něm. Kasten, tj. skříňka, zde poštovní schránka.

³⁵⁰ Pův. „Kohoutoví“. Nepodařilo se identifikovat.

moci něco sehnat, tak Ti zase něco pošleme. Venouši, kdyby si se stěhoval, tak nám ihned sděl. Toviš, máme strach, aby se to neztratilo jako ten balík, jak jsme ti tenkrát poslali. Toviš, bylo to škoda. Někdo se lacino najed a osladil si kafe. Až budou dělat perníčky, tak Ti zase pošlem. Když je to tak dlouho na cestě. Psal mi Toník,³⁵¹ že prý si mu již dlouho nepsal, tak že neví, co je s Tebou. Taky jsme mu upekli vánočku. Toviš, taky byl rád, že něco dostal. Už si tam zdravu³⁵² moc nechválí jako dříve. Píše, že by nejraději jel již domů. Doufam, že už to tak dlouho trvat nebude. Hlavní věc, aby jste se dostali všichni zdraví domů. Bráchovi³⁵³ se tam stýská a má hlad. Je v Drážďanech. Doufam, že jsem toho naškrabala dost. Brzy nám zase napiš, jak se Ti daří. Na dovolené jsme měli jinou žábá [?] [s] sebou a Boža o Tobě jí vypravoval, jak Tě vždycky zlobil, když jsi byl doma. Toviš, všichni na Tebe stále vzpomínáme. Doufáme, že příští dovolenou budeš s námi.

Zdraví a líbá Tě Boža a Máňa.

³⁵¹ Antonín Kott.

³⁵² Tj. stravu.

³⁵³ Bratr Marie Nové, nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

27. srpna 1944 Staňkov

27/8. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis jsme obdrželi ve čtvrtek, tedy už po odeslání balíku. Potěšil nás dopis velice a přáli by jsme si už všichni, abys se vrátil domů. Nevím, jak se mám teď zařídit s posíláním. Píši Ti v neděli. Tak čekám zprávu nějakou od Tebe do úterka. Když nic nedostanu, tak Tě pošlu jak obvykle v úterý, abys to měl zase v pátek. Nemohla jsem sehnati pečatní vosk, až teď Anežka z Holýšov[a] od nějakého člověka dostala 2 velké za 10 cikaret. Tak mám zase bez starosti. Jestli ho ale ještě budu potřebovat. Když se smluvím s těma, co posílají, tak si stěžují, že když posílají balíky obvykle i spěšně, že to dostanou moc dlouho, že už je to zkažené nebo vůbec to nedostanou. Venouši, Ty přece dostaneš všechno, vid'?' Protože je to cenovka, a to se dostane rozhodně a brzo. Máme u nás zase větší totální nasazení na práci. Musí se hlásiti od 45 let do 50 let. To už na mě nespadá.³⁵⁴ Já jsem zapsaná u Roučků na žně, a ještě mě nepotřebovali, až teď v pondělí jdu k nim mašínovat asi 2 dni. Tak jsem to měla ještě dobré. Máme u nás teď velká horka³⁵⁵ a pršet nechce, to bych se byla vypekla. Právě dnes v neděli odpoledne má pohřeb Petrásková³⁵⁶ pekařka, co bydlí vedle Brožovských hospody. Mají 3 kluci v Německu. Tak jeden přijel na pohřeb, toho jednoho nepustí a třetího nevím ještě, jestli přijel. Je to smutné, když ani na pohřeb se nesejdou všichni.

Teta Jindřa psala, že jsi jim psal. A vzpomíná si, že Tě posílala do Briegu balík, žes ho asi nedostal, ale já myslím že asi jsi psal, že jsi dostal od tety Mařky i od Jindři. Mařka Průšová a strýček Adolf letos³⁵⁷ ještě nebyli u nás, oni čekají, až budou rost houby, ale když neprší, tak nebudou žádné letos houby. Chodím občas s Jarkou do bio, ale pokaždé si vzpomínám na Tebe, jak jsi rád chodil také na bio, a když vidím ty ostatní kluci, jak

³⁵⁴ Jarmile Jaklové bylo v té době 43 let.

³⁵⁵ Pův. „velké horka“.

³⁵⁶ Terezie Petrásková, manželka pekařského mistra, zemřela 24. srpna 1944 ve Staňkově-městysi na rakovinu. Srov. MěÚ Staňkov, kniha zemřelých VIII, 1938–1949, s. 54.

³⁵⁷ Pův. „leštos“.

se baví. Zkraje když si odjel, tak jsem nemohla jít, musela jsem brečet. Ale vím, že to není nic platné, tak si přece někdy zajdu, už kvůli Jarce, aby tam nemusela jít sama. Ona jest ještě pořád opuštěná, stále sama.

Když jsi odjížděl z Briegu do Kasselu, tak Ladík měl zlost i na nás a říkal: „*To když byl doma a chtěl jít někam a chtěl nějakou korunu, to jste byly všichni na něco, a teď musí být daleko od domova a neužije nic dobrého.*“ Ted' Venouši Tě slibuji, jestli přijedeš, tak už se nebudu na tebe zlobit a pustím Tě všady. Jenom ta kopaná se mně nelíbí, co má z toho Štainbach, ještě nemůže správně chodit.

Těším se na Tvůj dopis, že se zase dozvím něco nového z cesty z Briegu do Kasselu.

Ale nejraději bych dostala telegram, že přijedeš, třebas bych se trochu polekala telegramu.

Srdečně Tebe zdraví a líbá a na brzkou shledanou se těšíme všichni ve spolek a nejvíc mámá!

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

2. září 1944 Staňkov

2/9. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe.

Venouši, vše nejlepší a hodně zdraví a hodně brzký návrat Ti přejeme k narozeninám.

Ten Bubla,³⁵⁸ co byl v Drážďanech, už je také doma a ta Křepelová.³⁵⁹ Přijeli ve středu v noci 30/8. Říkala p[aní] Bublová,³⁶⁰ že má týden dovolenou a pak musí do Prahy.

Venouši, u nás musí penzisti občas do cihelny nakládat cihly a už se i po Tobě sháněli.

Ve vsi hledali Václava Jakla a Pechan³⁶¹ se také už ptal, kde jsi, že máš jít do cihelny, i Ludvík Žák říkal, když měl hlídku, že jsi byl napsaný, že máš jít do cihelny, tak ani neví, že jsi v Německu. Dopis jsme od Tebe dostali ze dne 27/8,³⁶² děkujeme Tobě.

V pátek 1/9 byla u nás Lochnerovo sestra a ptala se, co píšeš. Jestli nevíš, co je s jejich Frantíkem. Tak jsem jí to řekla, že jsi se ptal v dopise, jestli nejel domů. Oni totiž dostali bednu od Franty a posílá všechno prádlo, hřeben, kartáče, krém i pásek, prostě vše, co měl, a nic už nepíše 4 neděle. Kufry ale neposlal, měl prý 2 a ty nepřišly, přišlo to v bedně. Nemá teď u sebe nic, než co měl na sobě. Oni myslí, jestli nejel na černo a že ho snad chytili a že je v koncentráku. Jak to, že jenom on byl přeložený do Hersveldenu³⁶³ a vy všichni jste zůstali v Kasselu. Pak večer ještě byl u nás Lochner, jestli nic nezamlčujem, že mu to můžeme říct, co je sním. Já nebyla doma a až jsem přišla, tak jsem šla k nim a dala jsem jim přečíst psaní, to poslední od Tebe. Lochner nebyl doma a šel na poštu se ptát telegraficky, tak nevím, co je sním. Oni řekli, že byl trochu velký huba. Paní Lochnerová³⁶⁴ dělala dílo, když dostali věc od něho, až chudák ulehla. Vidiš Venouši, a teď vy se vrátíte domů a on si to tak udělal. Matka mu

³⁵⁸ Nepodařilo se identifikovat.

³⁵⁹ Nepodařilo se identifikovat.

³⁶⁰ Matka Bubby, nepodařilo se identifikovat.

³⁶¹ Nepodařilo se identifikovat.

³⁶² Dopis se nedochoval.

³⁶³ Pravděpodobně se jedná o město Bad Hersfeld asi 50 km jižně od Kasselu.

³⁶⁴ Matka Františka Lochnera, nepodařilo se identifikovat.

v každém dopise psala a pro boha prosila, aby nedělal hlouposti a on neposlechl. Co z toho má on a celá rodina, je celá z toho zničená. Venouši, nám se často zdá, že už jsi doma, kdy se asi náš sen splní? Šlaisová³⁶⁵ je v Berlíně a psala, když nepřijede do 1/9, tak do 20/9 určitě. Také už jeli od nich nějaké transporty. Teď se budu ptát na poště, jak budou brát balíky, ono je to od 1/9. omezené. Pak se dle toho zařídím. Grůbrová posílá jejich klukovi bedlivě balíky, on je prý na marodce, ano? Ale už je zase docela spokojená a řekla, že spadl z ní kámen, když dostala dopis, že už je mezi Vámi. Máme všechny mámy o Vás starost. Ten Šteinbach šel na plovárnu, minulý týden jsem ho viděla, ale ten šel mizerně, on má celou nohu až i stehno ovázané. Také si udělal polízanou s kopanou. Jenom Venouši ty také rád kopáš, aby se Tě nic také nestalo.

Nového už nic nevím.

Táta řekl, abych Tě napsala, jestli by jsi nedostal koupit papírky na cigareta. On si zasil tabák do zahrady a teď zase nemá papírky.

Srdečně ještě Tebe zdraví a líbá máti a ostatní.

³⁶⁵ Též Šleisová, nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

5. září 1944 Staňkov

5/9. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Lístek jsme obdrželi 4/9. Já už se nemohu dočkat listonoše. Oni teď chodí jen 1 denně, a to přide až v 1 h[odinu] v poledne. Proto si jdu na poštu večer [v] 5 h[odin] neb ráno v 8 hod[in]. Ted' opravdu nevím, co mám dělat, jak Tě mám poslat jíst. Na poště to berou jen obyčejně, to by to šlo moc dlouho, a dráhou nevím, jak to bude. Tak Tě Venouši posílám lístky na chleba a salám. Jestli ale bys na ně nedostal, pošli mě je ihned rekomando zpět, abych si vybrala zboží u nás. Já ale přece Tě pošlu dráhou balík. Kdybys nedostal na lístky, abys měl co jíst. Ale myslím, že už to bude všechno dlouho, že už budete vyjíždět k domovu. Píšeš, že už jsou doma z jiných míst, ale ze Staňkova je jen ten Bubla. Lainštov³⁶⁶ psal z Berlína, že vyjedou 4-5 a ty ostatní 20tého. Ale říká se, že do 15 máte už být všichni³⁶⁷ doma. Ani nevíš, jak se už těšíme. P[aní] Malíková³⁶⁸ řekla, že psal Mirek, když vybírali, který pojedou domů, že šel do kanceláře, aby byl mezi prvníma, a oni mu řekli, že ho potřebují, že bude až poslední. Když už jste to vydrželi 7 měs[íců], tak to ten týden vydržíte, jen když to už bude. Všechny mámy už se těšíme na své děti.

Ted' jsem to dopsala a ihned Tě upeču nějaký zákusek, aby to v poledne šlo.

Srdečně Tebe zdravíme a líbáme a na brzkou shledanou se těšíme.

všichni.

[dodatek na druhém listu]

Byla jsem na poště a dostala jsem dopis.

Píšeš, že jede jich 65, ale Ty jsi ještě neměl to štěstí, abys byl mezi nimi.

³⁶⁶ Též Lainštov, nepodařilo se identifikovat.

³⁶⁷ Pův. „všechny“.

³⁶⁸ Matka Mirka Malíka, nepodařilo se identifikovat.

Pospíchala jsem Tě ještě něco upéct a chtěla jsem, aby mně teta Anda pomohla, a ona mně to zkazila, tak Tě posílám jen chléb a koláč. Kdybys to ale nedostal, tak řekni někomu, aby jsi to vyzvedli, který je chudák a nedostane balíky.

Kdybys přišel do Prahy, tak je to přece lepší než tak daleko. To by jsi alespoň přijel za 14 dní domů. Ta Šleisová už také přijela v noci 5. [září] a také jela hned na místo, tak přijela na 2 dni domů. Ptala jsem se kam, ale ona její babička si to nepamatovala.

Balík jsme ještě nedostaly.

Ještě jednou Tebe zdravíme

na brzkou shledanou!

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

18. září 1944 Staňkov

18/9. 1944.

Milý Venouši!

Přijmi od nás nejsrdečnější pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Dopis i lístek jsme dostali v neděli 17/8. Nemohli už jsme se dočkat dopisu. Týden jsme nic nedostali a psal jsi v minulém dopise, že 15. pojedí zase jeden transport, tak jsme byli zvědavé, co je s tebou a táta řekl: „*Já jdu na poštu, jestli Venouš psal,*“ proto jsme to dostali v neděli. Ale byli jsme zklamané, když jsi psal, že zase mezi nimi nejsi. Moc nás to všechny mrzelo, ale od nás je jich ještě málo doma. Než ten Bubla a Šleisová a teď Váchal. On už prý nejel do Kasselu. On jel přímo do Prahy a tam ho přidělili do Bychnova.³⁶⁹ Tomu se to povedlo lepší než Lochnerovi. Ty ještě o něm nic neví. Mě jak vidí Lochner, tak se na Tebe ptá, také mně řekl, kdyby alespoň dostali řádku, už kvůli Lochnerové, ta se nemůže prý z toho vzpamatovat. Jel ten Grůbr? Byly jsme v neděli večer s Jarkou v bio a ptala se na Tebe jeho sestra a také řekla, že asi /Grůbr/ vyjede v pátek, ale že to určitě neví, tak že ještě nebyl doma. Venouši, to jsi psal, že budeš slavit svátek už doma, jestli pak to bude? Oni pouští pomalu, ale domů přídete všichni. Malík také ještě neví, kdy to na něho přijde, a Handlová také ne. To víš, že už se všichni na Vás těšíme, tak asi jako vy také se těšíte domů.

Posílám Tě lístky na chleba a strýček Ladík na salám. Kdyby jsi dostal na rohlíkové lístky také pečivo, tak bych Tě poslala, ale když to nevím. Myslím, že už to budou poslední lístky, ale jestli nebudeš ještě mít to štěstí, tak se optej na to a já bych Tě poslala i rohlíkové lístky. Jste jich ještě hodně v Kasselu 24. ročník? Největší z Tvých kamarádů má pilno, Doda ten se ptá často Anny, ale Reman, ten jde jako vůl okolo mě a nezeptá se ani jednou na Tebe. Remanová³⁷⁰ řekla, že teď neví, co bude s jejich klukem, že zavřeli celou akademii.³⁷¹ Co asi dělá dr. Ludvík /?/ a ostatní profesori. Měli jsme u nás minulý týden do čtvrtka každý den poplach v poledne a trval 1 hod až půl druhé.

³⁶⁹ Rychnova; může se jednat o Rychnov nad Kněžnou.

³⁷⁰ Též Růmanová, matka Růmana, nepodařilo se identifikovat.

³⁷¹ Dne 22. srpna 1944 byla zastavena veškerá výuka na obchodních školách. Byla obnovena po skončení války.

Musím Tě napsat, že ten Kreysa,³⁷² co je v šamotce, jak bydlí vedle Kaigrů,³⁷³ má kluka, tak že už má 3 děti, a ten, co má tu Klírovou,³⁷⁴ jak jsi byl u nich tenkrát skrz těch 1000 K, také čekají rodinu. Nevím, co bych psala, tak už Tě píšu hlouposti.

Venouši, tak mě napadá, kdybys šel do kanceláře a požádal jsi, aby Tě už zařadili do toho transportu, co teď pojede, nebo snad už pojedete všichni?

Srdečně Tebe zdravíme a líbáme a na brzkou shledanou se těšíme všichni ve spolek a nejvíce máma.

Právě mně říká otec, že potkal Lochnera a že posílal balík Lochnerovi, ale otec si nepamatuje to místo, kde je, tak má 3 měs[íce].

³⁷² Může být Josef Kreysa, Václavův přítel ze šamotky.

³⁷³ Nepodařilo se identifikovat.

³⁷⁴ Nepodařilo se identifikovat.

Antonín Tomášek [?] Václavu Jaklovi

25. února 1945 Topolany

Topolany³⁷⁵ 25.II. 45

Milý Venco!

Přijmi předem mnoho srdečných pozdravů a vzpomínek. Děkuji Ti za dopis, který mne radostně překvapil.

Už to na zákopech kroutím 3. týden, zatím to pěkně v klidu utíká. Když jsme sem jeli, bylo mně všelijak, [to víš] [...] se o zákopech mluvilo jako o jámě lvové, ale stačilo nastoupiti do vlaku a bylo po tísní. Cesta byla veselá při zpěvu a piva rychle tekla. Ubytování jsme ve vesnici, která je vzdálena od Olomouce asi 4 km. Spíme v nové škole na slamnících, pěkně v teple. Do Topolan jsme přijeli v sobotu a pracovat jsme začli v pondělí. Prvý týden jsem odpracoval 6 dní, druhý týden již jen tři dny. Dva dny jsem nakadil [?] na kalhoty a v sobotu a v neděli máme volno. Vstávám v ½ 7, v sedm hodin je odchod na pracoviště, které je vzdáleno asi 7 km. Pracuje se do ½ 3 s polední přestávkou ½ hodiny. O práci se nedá mluvit, poněvadž každý pracuje, jak umí. Do práce nás nikdo nehoní. Od 3 hodin máme volno. Mám zde lístky pro těžce pracující (to koukáš, na co jsem se nezmohl) a dostáváme jako přídavek 2 cigarety denně a 1/10 l lihavru [?] týdně. Strava není špatná, a když je čím to doplnit, tak to ujde. Volné večery trávíme zpravidla v Olomouci na různých podnikcích. Chodíme do biografu, do Národního domu, zde hraje taneční orchestr, a poznáváme noční život většího města. Včera jsme byli v Olomouci na tom [?]. Jinak znáš sám dobře, že život na lágru je veselý, a tak o nějakou tu psinu není nouze. V nejhorším případě se jde na pivo kterého zde dostaneme, kolik chceme, a pak na malou večerní procházku vesnicí. V pondělí jdu k lékaři, aby mi sehnal nějakou nemoc. Jaký je zde klid, poznáš z toho, že jsme zde 14 dní neviděli nepřátelské letadlo. Kdyby snad k tomu došlo a poslali Tě na zákopy, tak se toho neboj. Když je pěkné počasí, tak mi to připadá jako na dovolené. Je zde se mnou na světlici jeden Tvůj kamarád z Avice [?],³⁷⁶ který byl s Tebou v Kasselu, a sice

³⁷⁵ Historická obec poblíž Olomouce, dnes jeho městská část.

³⁷⁶ Může se jednat o slangový název pro podnik Avia Letňany.

Tomáš Tomandl.³⁷⁷ Zasílá Ti mnoho srdečných pozdravů a máš přijít za námi.

Z Kasselu se to prý nedá ani přirovnat. Dnes odpoledne, tj. v neděli, půjdeme se podívat do Olomouce, jak my říkáme mezi lidmi. Od nás z Topolan to máme na stanici el. dráhy asi 20 min. Za chvíli si půjdu pro nedělní oběd, bramborový salát a řízek bílou kavu a nějakou tu housku, a proto musím končit.

Ještě jednou mnoho srdečných pozdravů a dík za dopis Tobě a rodičům.

S kamarádkým pozdravem

Doda [?]

Piš brzy!

³⁷⁷ Nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

5. března 1945 Staňkov

5.3.1945

Milý Venouši.

Přijmi ode mne srdečný pozdrav. Posílala jsem minulý týden bedýnku tetě Jindře a ještě mně nepsali, dostali to vůbec? Možný ale, že se budou dopisy minout. Venouši, Anežka obstarala lístek na maso za 500 K a ty jsi říkal něco, že bys dostal ještě víc, ona by asi ještě nějaký sehnala, a kdybys chtěl, tak bys ho mohl pak prodat, že by jsi měl pro sebe levnější. Ale zase se bojím posílat to poštou, když teď bombardují vlaky. Posílám Tě také na rohlíky a chleba. Napiš mně ale ihned!! po obdržení, víš, jakou mám starost. Mám obavy, aby se to neztratilo. Také jsme slyšeli, že byly zase v Praze nálety. U nás máme ještě klid, ale možný, že se také na nás vyspí. Je to čím dál tím horší, i počasí máme mizerné. Jsou velké větry a poletuje sníh a zimy dost. Táta už dělá druhý týden a zase strýček ze vsi Pepík marodí. To jsou dva. Jak se Tobě daří? A vám všem? Už by byl čas, aby to všechno čert vzal.

Už nevím, co bych psala.

Venouši, tak mě napiš, jestli máme ještě nějaký ten lístek obstarat.

Ještě jednou Tebe srdečně zdraví a líbá máti.

Pozdrav na všechny přátele v Praze.

Piš ihned!!!!

Václav Jakl rodičům

10. března 1945 Praha

Praha, 10. března 1945

Drazí

Předem přijměte ode mne mnoho srdečných pozdravů a stálých vzpomínek na Vás.

Děkuji Ti maminko mnohokrát za lístky. Peníze buď pošlu nebo Ti je dám až přijedu. Myslel jsem, že pojedu včera v pátek, ale nedostal jsem povolenku. Snad až příští týden. Maminko, zatím žádné lístky nekupuj. Dostal jsem právě dnes také jeden, tak mám zatím dost.

Poplachy tu máme skoro každý den, ale nic neshazují.

Jen minulý týden shodili něco, ale kolem Prahy. Přímo v Praze nebylo nic.

Děláme nyní jen 48 hod. týdně a to: denně od 8 do 5 a v sobotu do poledne. Také hodně propouštějí a dokonce dobrovolně, ovšem ne každého.

Možná, že kdybych si našel nějaké místo doma, /že/ by mě zde propustili. Zatím to však nechám tak, jak to je, a až do Staňkova přijedu, budu vidět, co se dá dělat.

Tondovi Tomášků jsem psal a dostal jsem již odpověď.³⁷⁸ Daří se mu dobře. Práce mají málo a jídlo prý není špatné.

Jinak jsme tu všichni zdraví. Teta Jindřa nechá děkovat za věci, které jsi jí poslala.

Končím, ještě jednou Vás srdečně zdravím a líbám.

Váš Venouš

Pozdrav od ostatních

³⁷⁸ Může být dopis č. 59.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

bez datace³⁷⁹ ve Staňkově

Milý Venouši!

Přijmi od nás srdečný pozdrav a stálou vzpomínku na Tebe. Je neděle večer a jest mně divné, že jsi psal, že přijedeš 26/11 [?], a já byla na dráze v 10 hod., protože jsem myslela, že přivezeš tu cibuli, a zatím tys nepřišel ani [v] 10 hod, ani v 5 odpoledne. Snad se Ti nic nestalo, měla jsem takový divný sen. Já Tě upekla perník přes celý pekáč a housku, a ještě jsem dělala telecí řízky, a ještě jsem koupila tvaroh a teď nám všechno zbylo. Nevím, jak by to šlo do Prahy dlouho, tak to raději nepošlu a připravím se na druhou neděli, to snad určitě přijedeš. Tu cibuli si dej kepek,³⁸⁰ mohl bys jí vzít i od Průšů, já pak bych šla zase na dráhu. Řekni strýčkovi Bohoušovi, že řekl otec, že nám stačí 20 kg a 10 ji dáme Hrdunkovům,³⁸¹ tak aby už se o žádnou nestaral. Říkala jsem za 30 K Hrdunkovům, tak se se strýčkem pak vyrovnám, až přijedeš. Anežka také se pořád chodí dívat, jestli jsi přijel, ona čeká, že jí přivezeš ten prstýnek od Nových. Byla jsem u dr. Ludvíka prát, už je to ve čtvrtek 14 dní, tak říkal, až se Tě to bude hodit, abys k němu také zašel. On marodí 3 měs[íce] až do nového roku, ještě bude doma. Tak jsem mu řekla, že mu asi schází flámy a pivo, a on mně řekl: „*Vždyť říkám Marušce, že když jsem flámoval, že jsem byl zdrav.*“ Má Tě toho dost vypravovat. Také jeden kluk, co s tebou maturoval, se dal dobrovolně na vojnu /a rodiče jsou Češi/, a jeden zase jeho táta je Němec a kluk se nedal k Němcům. On mně říkal i jména, ale já si to nepamatuji. Říkal, že když budeš něco potřebovat, že je moc známý s centrálním ředitelem továrny Avie, tak abys mu řekl. To víš, měl řeči dost, až 12/12 (asi tam zase pojedou vyprat, dali mě 150 K za den). Byli by nejraději, kdybychom vzali u nich domovníctví. Také p[ani] Tomášková³⁸² mně říkala, že Doda³⁸³ se pohádal s Jirkem Štainbachem. Ona Štainbachová šla na pivovar, aby ho vzali Jirku místo Dodu, a oni se to dozvěděli. Tak prý mu Doda dost vynadal a řekl: „*Mě nedostaneš do Říše jako jsi to udělal Venoušovi*

³⁷⁹ Dopis byl napsaný v první polovině prosince roku 1944.

³⁸⁰ Sbal si, seber, z něm. Gepäck, tj. zavazadlo.

³⁸¹ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸² Matka Antonína Tomáška, nepodařilo se identifikovat.

³⁸³ Pravděpodobně Antonín Tomášek; na přelomu ledna a února 1945 se dostal na práci do Topolan; viz dopis č. 59.

Jaklu, a po válce se Tě vyseru na cigareta. “ Ted’ tam pro cigareta posílá nějakého z pivovaru dělníka. Doda měl vzít místo v Domažlicích, když se to s Jirkem stalo, a Doda řekl: „*Za nic to kamarádu neudělám, abych šel na jeho místo, to raději budu dělat s lopatou,*“ a on prý je takový falešný. Jirka má jít asi do Říše, ale nevím to určitě, to mně řekla Tomášková.

Jak se Vám daří /ve spolek/, také jsi se jistě dozvěděl o našem tátovi, jak se vožral, co říkali Valentovic? Ted’ by jsme rádi dostali do Staňkov Nových z Libně a Ferdáček by se také mohl rozjct k nám, aby bylo u nás hodně veselo /na svátky/. O Adolfovi ani nepíše, ten by ani nepřišel. Už jsem Tě toho naškrabala dost. Nepsala jsem, protože jsem Tě to chtěla říct všechno ustně. Tak mě dej Venouši vědět, co je s Tebou.

Srdečně Tebe ještě zdravíme a líbáme všichni.

Již jsem měla dopis napsaný a zalepený a vzpomněla jsem ještě na některé události a sice: Ten Šimanovic³⁸⁴ ze vsi, jak nám byly v Plzni pro nábytek, padl jim syn, tys ho dobře znal, měli jen toho a dceru, ta je provdaná. Říkal jsi sám, že je to hodný kluk a že chodí nejvíc s Čechama. Pak zase jeden Přípkovic,³⁸⁵ co měl tu Jánských,³⁸⁶ jak u nás ten Jánský přenocoval, to už druhý syn, a pak ten letec z huti Rynk, co také Zdeňka s ním mluvila, jeho matka je Laiblová (Žanda),³⁸⁷ snad jí teta Mařka a Jindřa znají. Pak nějaký Lainštof jest nezvěstný a Cilka³⁸⁸ z huti. Vágner³⁸⁹ už také nepíše asi 15 neděl, tak neví, co je sním. To už je vše, co jsem Tě zapomněla napsat.

³⁸⁴ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸⁵ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸⁶ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸⁷ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸⁸ Nepodařilo se identifikovat.

³⁸⁹ Nepodařilo se identifikovat.

Jarmila Jaklová Václavu Jaklovi

bez datace ve Staňkově

Milý Venouši!

Přijmi ode mne srdečný pozdrav a vzpomínku na Tebe. Teď asi tak brzo nepřijedeš, vid' Teta Anda řekla, že prý říkal poštmistr,³⁹⁰ že asi se bude smět ject než 35 km. Ale teď ještě ne. Je to čím dál horší. Anežka mně řekla, až Tě budu psát, abych Tě pozdravovala a abys přijel, že se jí po Tobě stýská, že se neví, s kým bavit o země kouli. Je jí divné, že se neotočíme tam, kde je pořád horko. Ta Šleisová, co byla v Německu, a je teď v Rychnově, tak psala, že zase už některá děvčata musela zpět do Berlína a že má strach, aby také nemusela. Tak se také obávám, aby to na Tebe nepřišlo. Teď by to bylo horší s posíláním. Berou jen 4 cenovky denně. Také Tě posílám na 4 ks chleba /na/ housky a 25 dkg salámu. Masa více nemohu. Teď musíme prý vystačit s lístkama místo 8 neděl za 2 období, tak 9 neděl. Máme zde moc uprchlíku a ty prý také chtějí jist. Ve mlýně mě ještě nic neseMLEli a teď tam právě zase jdu, tak nevím, co mně řekne. Ale slíbil mně, že mně všecko semele. Pak bych poslala tetě Jindře alespoň lístky na mouku, protože balíky prý se ztratí, než toho půl vyberou. Teta má s tebou práci, tak bych alespoň trochu něco poslala. Ten tvaroh také nemohu dostat. Ale teď v sobotu jdu do Puclíc³⁹¹ pro mléko, tak jim řeknu, jestli by neměli kousek, a Ludvík také, a pak bych ho poslala. Chtěla bych tetě Mařce a Jindře alespoň každé 1 kg. Náš táta³⁹² dělal do Puclíc 2 p[áry] pantoflí a 1 bačkorky pro kluka, peníze jsme nechtěli, tak nam dali kohouta, mléko a kousek tvarohu a teď mě asi každý týden prodají trochu mléka, ale jak dlouho nevím. Ten Lochner už je doma a řekl prý: „*Já jsem měl Vencu Jaklojc poslechnout a mohl jsem už být dávno doma.*“ Říkal to Venouš Volfů tetě Andě.

Tak už máš co číst, ale po přečtení to spal.

Ještě jednou srdečný pozdrav a políbení od mámy a ostatních.

³⁹⁰ Poštmistr, tj. přednosta poštovního úřadu.

³⁹¹ Obec cca 4 km západně od Staňkova.

³⁹² Martin Nový, Václavův dědeček, ševcovský mistr.

rodina Josefa Jakla³⁹³ Václavu Jaklovi

bez datace a místa vzniku

Milý Venouši,

Předem přijmi od nás mnoho pozdravů a stálých vzpomínek.

Nezlob se na nás, že tě na tvůj dopis tak dlouho odepisujeme.

Strýček má pořád noční, a proto máme pořád práce dost. Ted' strýček barvil všechny okna a verandu. Ted' 16. června začal chodit také na ryby. Hned na poprvé měl štěstí, chytil $\frac{3}{4}$ kg rybu, a to štika.

Až chytne strýček nějakou větší, tak tě z ní nějaký ten řízek také pošleme.

Píšeš, že už vás z Kasselu vystěhovali, maminka nám vše říkala, co jsi tam zažil. I my jsme rádi že se Tě zde dobře daří.

U nás byly ted' prohlídky, na půdě nesmíme mít vůbec nic a ve sklepě musíme mít všechno připravené. {Nálet} Poplach jsme tu v noci již neměli dávno, ale často dopoledne. Počasí je u nás ted' nepěkné, stále jenom prší. Už z toho léta ani moc mítí nebudeme a nastane nám smutná zima.

Zdrávi jsme všichni. Těšíme se všichni na tvoje shledání.

Venouši, na černo domů nejezdí, nestálo by to možná ani za to.

Raději vyčkej, až povolí dovolenou.

Snad již to nebude tak dlouho trvat a pak to bude zase jiné, až se všichni sejdem.

Chýlí se již ke konci školního roku a Anny³⁹⁴ nastane starost. Již se také zapracovává v konzumu, ale ted' ještě záleží na úřadu práce, zdali jí to povolí. Zde ti také posílá její fotografii.

Ještě jednou Tě všichni zdravíme a těšíme se na Tvé shledání.

S pozdravem

³⁹³ Rukopis Anny Jaklové.

³⁹⁴ Anna Jaklová, Václavova sestřenice, dcera strýce Josefa Jakla.

rodina Jaklova

Jindřiška a Ferdinand Valentovi Václavu Jaklovi

bez datace v Praze

Milý Venouši!

Předem přijmi od nás mnoho srdečných vzpomínek.

Dnes jsme obdrželi dopis, dostali jsme ho nějak brzo, na poštu jsi ho dával v sobotu a v pondělí už jsme ho obdrželi, to je brzo, vid'.

Dopisy jsme už obdrželi všichni, Bohouš, Mařka z Vyšehradu, a jestli Adolf, to nevíme, ten u nás nebyl.

Jsme moc rádi, že to máš ještě dobré, jen dej na sebe pozor, a hlavně buď moc opatrný při náletu, aby si se zachránil, pořád na tebe vzpomínám, snad každou hodinu na tebe myslím. Máme tu fotografii na nočním stolku, a to mně hodně připomíná.

Venouši, tendle týden můžeš čekat od nás balík, chtěla jsem Tě poslat knedlíky se zelím a oni se mi oba vysmáli, jak strejda, tak i Jindřiška, tak Ti něco připravíme a pošleme, jestli snad bys to nedostal tento týden, tak začátkem příštího týdne určitě.

Teď práce jsme otevřeli rádio, tak myslím, že asi také posloucháš a vzpomínáš na domov, vid'?

Pondělí Vás asi nejvíce přitahuje k domovu, když slyšíte česky mluvit, ještě že tam nejsi sám, jste jich tam víc pohromadě, tak že je Vám veselejš.

Také Tě pozdravuje Unger.³⁹⁵ Také jsme dostali při potravinových lístkách takové listiny, že v případě náletu jsme zařazeni do Počernic,³⁹⁶ to je za Prahu, a pak tam odtud že si můžem ject každý buď k příbuzným a neb známým, a musíme mít připravený každý kufr s nejnútnejšími potřebami, tak také nevíme, jak to s námi dopadne, ano, je to dnes všady stejně nebezpečné.

Jaké tam máte Venouši holky, také to tam proháníte jako doma? Ne aby si si domů přivedl nějakou cizinku, víš, že by se matka s ní nedohovořila, musely by si ukazovat.

Co Pil[l]majerová, dopisuješ si s ní?

³⁹⁵ Nepodařilo se identifikovat.

³⁹⁶ Jedná se o Horní Počernice nebo Praha – Dolní Počernice, oboje část Prahy.

Ted' to předávám tátovi.

[změna písma]

Jak Tě píše teta ohledně těch holek, jen si vyber nějakou černou, ty prý jsou věrné v lásce a mají se hodně k tělu, jen né zlatovlásku, ty jsou k mužům líný, tuto radu Tě dávám z vlastní zkušenosti, a to víš přece, že se v holkách vyznám, měl jsem jednu a hned jsem si jí uvázal na krk, tak že to vím né, až si nějakou najdeš, tak nám pošli fotečku ke schválení, zda tak neučiníš a oženíš-li se sám, nebude Tě sňatek schválen příbuzenstvem.

Tak Tě ještě jednou srdečně zdravíme a budem se těšit na další zpravu od Tebe, nejvíce se však budem těšit, až napíšeš, že [j]ste na cestě k domovu,

že už je vše hotovo.

Tak ahoj, na shledanou se těší

r. Valentova

Při uzavírání dopisu zrovna hrají tuto píseň Jde potok lučinou.³⁹⁷

³⁹⁷ Lidový valčík; text: Jde potok lučinou, pospíchá od lesa, tam srdce táhne mě, radostí zaplesá. Tam já jsem chodíval, Mařenku vodíval, za krásných večerů, do očí hledíval. Ach byl to krásný sen, bohužel krátký jen, kéž navrátit se smí, ty doby večerní. Ach byl to krásný sen, bohužel krátký jen, kéž navrátit se smí, doby večerní.

1.3. Rejstříky k edici

Jmenný rejstřík

Adík, viz Nový Adolf mladší

Adolf, viz Nový Adolf starší

Anda, Annda viz Nová Anna starší

Anežka, viz Nová Anežka

Aninka, viz Nová Anna starší

Anny, Nová Anna starší (?) 73, 87, 90, 140, 156, 165

Baul František 64

Bernáš, Bernášek, kolega Václava Jakla ze staňkovské šamotky 78, 81, 93

Bernklau František 123

Bohouš, viz Nový Bohumil

Bubla 152, 154, 156

Bublová, matka Bubly 152

Cilka 163

Cukerin, přítel Václava Jakla z totálního nasazení 136

Čeňkové 141

Dina, spolužačka Václava Jakla z OA v Plzni (?) 66

Doda, viz Antonín Tomášek (?)

Drnek 116

Falout Václav 118

Ferda, Ferdáček viz Valenta Ferdinand

Fišer Jan, kolega Václava Jakla ze staňkovské šamotky 81, 92

Fleková, učitelka na OA v Plzni 70

Frank 88

Frantík, Franta viz Lochner František

Gretka, viz Gürová Margarete

Grůbr, Gruber Václav, přítel a spolužák Václava Jakla 116, 125, 141, 156

Grůbrová, Gruberová, matka Václava Grubera 118, 125, 153

Gūra Alois, strýc Václava Jakla 74

Gürová Anežka, teta Václava Jakla 74

Gürová Helene, sestřenice Václava Jakla 74

Gürová Margarete, sestřenice Václava Jakla 74

Handlová 85, 156

Hefrdle, Eberl Tomáš 103

Helga, viz Gürová Helene

Heller Karel, přítel Václava Jakla 67, 72, 81, 86, 88, 108

Hellerová, matka Karla Hellera 72, 88

Herjanová (Herianová) Irena,
přítelkyně Václava Jakla 102, 104–105
(?)

Hojdová Libuše 100

Holub 108

Honza Kohout, viz Kohout Jan

Honza Straka, viz Straka Jan

Housar, četník 127

Hrdunkovi 162

Inna, viz Herianová Irena

Jakl Josef, strýc Václava Jakla 100,
102, 160

Jakl Václav starší, otec Václava Jakla
61–63, 72, 86, 88, 90, 95, 117, 119,
127–128, 134, 138, 140, 153, 156–157,
160, 162–163

Jaklová Jarmila mladší, sestra
Václava Jakla 56 (?), 72, 77, 86, 96–97,
99, 101–102, 117, 119–120, 123, 125,
127–128, 135, 137, 138, 140

Janoušek Josef 123

Jánský 163

Jarka, viz Jaklová Jarmila mladší

Jaroušek, viz Nový Jaroslav

Jaruš, viz Jaklová Jarmila mladší

Jaruš, viz Pillmajerová Jarka

Jindřa, viz Nová Jindřiška starší

Jindřiška, viz Nová Jindřiška mladší

Jindřiška, viz Nová Jindřiška starší

Jinička 87

Jirka, viz Steinbach Jiří

Jiříček, viz Nový Jiří

Kaigrovi 157

Karel, viz Heller Karel

Káss Karel 141

Kastl Ludvík 134

Kastlová 134

Klingerová 87, 90

Klírová 157

Kocourek Václav, přítel Jarmily

Jaklové, sestry Václava Jakla 72, 81, 86,
127

Kohout Jan, přítel Václava Jakla 56,
87, 96, 129, 132, 134

Kohout, sanitář (?) 141

Kohoutová 148

Kott Antonín, přítel Václava Jakla 67,
72, 77, 81, 98–99, 121, 123–124, 149

Krausová, babička Františka Lochnera
143

Krejsa, viz Kreysa Josef

Kreysa Josef, kolega Václava Jakla ze
staňkovské šamotky 79, 81, 92–93, 157
(?)

Křepelová 152

Kudrna Karel, český fotbalista 98

- Kvás**, Anton Khas (?) 90
- Ladík, Ládík**, viz Nový Ladislav
- Laiblová, Leiblová** 163
- Lainštov, Lainštof** 154, 163
- Liba** 66
- Liška** 127–128, 139
- Lišková**, manželka Lišky 128, 139
- Lochner František**, přítel Václava Jakla 132, 136, 143, 152, 156–157, 164
- Lochnerová**, matka Františka Lochnera 152, 156
- Ludvík Josef**, třídní učitel Václava Jakla na OA Plzeň 70, 136, 143, 156, 162
- Magda** 66
- Malík Josef**, kolega Václava Jakla ze staňkovské šamotky 79, 81, 92
- Malík Mirek** 102, 141, 154, 156
- Malíková**, matka Mirka Malíka 154
- Máňa**, viz Nová Marie
- Mařka**, viz Průšová Marie
- Mirek**, viz Malík Mirek
- Nová Anežka**, teta Václava Jakla 63, 111, 150, 160, 162, 164
- Nová Anna nejstarší**, babička Václava Jakla 138–139
- Nová Anna starší**, teta Václava Jakla 72, 85, 89, 94, 96, 111, 155, 164
- Nová Marie**, teta Václava Jakla 89–90, 111, 120, 137, 140–141, 149
- Nový Adolf mladší**, bratranec Václava Jakla 76, 91, 119, 122
- Nový Adolf starší**, strýc Václava Jakla 76, 91, 122, 137, 142, 150, 163, 167
- Nový Bohumil**, strýc Václava Jakla 72, 89, 94, 111, 114, 118, 120–121, 125, 127, 137, 149, 162, 167
- Nový Jaroslav**, bratranec Václava Jakla 119
- Nový Jiří**, bratranec Václava Jakla 119
- Nový Ladislav**, strýc Václava Jakla 72–73, 94, 116, 119, 125, 134, 143, 151, 156
- Nový Martin**, dědeček Václava Jakla 138–139, 164
- Nový Václav**, bratranec Václava Jakla 63, 73, 90, 97, 101, 119, 138
- Nových z Libně** 87, 113, 118, 127, 129, 163
- Nových z Nuslí** 87, 96, 129
- Obrmanová** 106
- Pechan** 152
- Pepíček**, viz Kreysa Josef
- Pepík**, přítel Václava Jakla z OA Plzeň 69–71
- Pepík**, viz Jakl Josef
- Petrásková** 150

Pillmajerová Jarka, přítelkyně

Václava Jakla 56 (?), 81, 94, 167

Procházka T., kolega Václava Jakla ze staňkovské šamotky 80–81

Průšová Marie, roz. Nová, teta

Václava Jakla 72, 85, 142, 150, 163, 167

Průšová Zdeňka, sestřenice Václava

Jakla 89, 119, 122, 127–128, 139–140, 163

Průšovi 94, 128, 137, 139, 162

Přípkovi 163

Reman, viz Röman

Remanová, Römanová 156

Röman 56, 101, 156

Roučka 116

Roučková 116

Roučkovi 150

Říha, hajný 100

Selnerovi 143

Skalová 62, 85

Staňkovi 139

Steinbach Jiří, přítel Václava Jakla

109, 111, 118, 141, 151, 153, 162–163

Steinbachová, matka Jiřího Steinbacha 141, 162

Straka Jan 57, 62

Šimanovi 163

Šimková 137

Šlaisová, Šleisová 153, 155–156, 164

Šobrová 101

Šolar, řezník ze Staňkova 141

Štainbach, **Šteinbach** viz Steinbach Jiří

Štainbachová, viz Steinbachová

Tomandl Tomáš 159

Tomášek Antonín, přítel Václava Jakla 56, 95, 111, 116, 118, 158–159 (?)

Tomášková 162–163

Tonča, Grunclová Antonie, kamarádka Jindřišky Valentové 137, 142

Tonda (?) 69–70, 104

Toník, viz Kott Antonín

Toupal 101

Ungr, **Unger** 145, 167

Vágner 163

Váchal Jaroslav, přítel Václava Jakla 55, 67, 80, 86–87, 89, 96, 109, 116, 156

Valenta Ferdinand, strýc Václava Jakla 61, 91, 114–115, 163, 167–168

Valentová Jindřiška mladší, sestřenice Václava Jakla 89, 137, 142, 145–146

Valentová Jindřiška starší, roz. Nová, teta Václava Jakla 61, 83, 89, 91, 111, 114, 119–120, 137, 142–143, 150, 160–161, 163–164, 167–168

Večlová 127

Veisová 89

Venda, viz Kocourek Václav

Venoušek, viz Nový Václav

Věrka, přítelkyně Tondy 104

Volf Josef 141

Volf Václav 94, 164

Vozáb, Vozábek, kolega Václava Jakla
ze staňkovské šamotky 78, 93

Zděnda, viz Průšová Zdeňka

Zdeňka, viz Průšová Zdeňka

Zeman Ladislav, učitel anglického
jazyka na OA v Plzni 70

Žáčková Jarča 80

Žák Ludvík 127, 152

Žákovíc 89

Místní rejstřík

Berlín (Německo) 109, 116, 129–130, 132, 134, 153, 154, 164

Breslau (Vratislav, Wroclav, Polsko) 109, 111, 114

Brieg (Polsko) 106, 109–110, 127, 129–130, 132, 134, 136, 143, 146, 150–151

Čermá, viz Čermná (okr. Domažlice) 127

Český Brod (okr. Kolín) 145

Domažlice 108, 116, 163

Drážďany (Německo) 149, 152

Elvangen (Německo) 98

Groß Hammer (Velké Hamry, okr. Jablonec nad Nisou) 88, 108

Günzburg (Německo) 98

Hannover (Německo) 125

Kassel (Německo) 55–59, 62, 64, 67, 79–81, 83, 85, 88, 96–97, 106–107, 111, 113–114, 116, 118, 120, 125, 127, 129–130, 132–134, 136, 139, 143, 151–152, 156, 158–159, 165

Kirchbauna (Německo) 56, 58–59

Kirchendorf (Německo) 98

Klatovy 67

Konstantinovy Lázně (okr. Tachov) 67, 74

Kvíčovice (okr. Plzeň-jih) 100

Leipzig, viz Lipsko

Lhovice (okr. Klatovy) 80

Libeň, viz Praha-Libeň

Lipsko (Německo) 78, 108, 141

Mnichov (München, Německo) 88

Nusle, viz Praha-Nusle

Ohučov (okr. Domažlice) 103

Olomouc 158–159

Písek 67

Plzeň 66, 69, 79, 98, 100, 127, 139, 163

Počernice (část Prahy) 166

Praha 55–57, 61, 63, 67, 72, 76, 83, 91, 96, 99, 102, 104, 111, 113–114, 118, 120, 122–123, 125, 127–130, 134, 139, 145–146, 148, 152, 155–156, 160–162, 166

Praha-Libeň 87, 113, 118, 121, 127, 129, 148, 163

Praha-Nusle 87, 96, 121, 129

Přehvozdí (okr. Kolín) 145

Puclice (okr. Domažlice) 164

Rychnov (?) 156, 164

Srbice (okr. Domažlice) 130, 134

Staňkov (okr. Domažlice) 55, 62, 69, 70, 72, 74–75, 77–78, 85–87, 89, 92, 94, 100, 102, 108, 111, 113–114, 116,

118, 122–123, 125, 127, 130, 134, 137,
139, 141, 143, 145–147, 150, 152, 154,
156, 160–164

Strass (Německo) 77, 98, 123

Škrchleby (Krchleby, okr. Domažlice)
100

Štichov (okr. Plzeň-jih) 116

Stuttgart (Stuttgart, Německo) 98

Topolany (Olomouc) 158–159

Ulm (Německo) 98, 123

Vráňovy (Vránov, okr. Domažlice) 89

Vyšehrad (Praha) 118, 166

Wernau bei Stuttgart (Německo) 98

2. Dobová tvorba

2.1.

Večerní verše – Grossenritte 1/3 1944

u Kasselu

Složeno po dobré večeri.

Dneska opět milí páni,
pustil jsem se v rýmování.

Je to mým již dávným zvykem,
zabývat se tímto trykem.

Chci Vám dneska něco říci,
jako to vypadá teď v Říši.

Kamarádi milí slyšte,
co Vám píší kluci z Říše.

Tam kde řeka Fulda běží,
tam rozbitý Kassel leží,
my z rozkazu naší vlády,
dostali jsme práci tady.

Slyšte našich hlasů tóny,
je nás tu tři miliony.
Francouzi a Belgičané,
mezi nimi Poláci,
Italové a Rusíni,

ba i také zajatci.

V půl šesté se ráno vstává,
k snídani je černá káva,
pak chvátáme do práce
a jsme samá legrace.

K večeri je sýra starý,
každý se však smradu nají,
k obědu je salakvarda,
po ní bývá velká sranda.
Pak zas krásná černá brynda,
buď se stráví nebo vyndá.

Děvčat je tu hromadu,
dělají nám náladu.

Jeden z našich kamarádů
tu má namluvenou Andu.
V noci volá ze spaní:
„Aničko má vrať se mi.“

Ostatní pak kamarádi
ti jsou samá legrace,
mají holky namluvený,
nechce se jim do práce.

Večer, když jdeme spát,
tu sirény začnou rvát.
Začneme se oblíkat
a do krytu utíkat.

Jinak by nás zpracovali,
že byste nás nepoznali.
V lágru velké teplo není,
všichni spíme oblečení.

Je to tu jak v holubníku,
všechno visí na hřebíku.

Mějte s námi slitování
a nechod'te sem za námi.

Při náletu jako v pekle,
po letadlech střílí vztekle,
to Vy jistě nechcete,
radš se všeho zřekněte.

Budete-li muset jíti,
pak Vás čeká hromobití,
to Vám radí kamarádi,
kteří Vás též mají rádi.

Bydlí kousek od Kasselu,
v jedné malé vesnici,
Grossenritte jmenuje se,
v lágru je jak v blázinci.

Jsme v putyce u nádraží,
velmi dobře se nám daří.
Snídani si uvaříme,
na oběd se netěšíme,
dostaneme stejně šlichtu,
dřem se za ní celou šichtu.

Lágr náš je díra hrozná,
kdo tam vlezte ten to pozná,
tři postele nad sebou,
na nich kluci se perou
a když všichni usínají,
Kohout s Lochnem sólo mají.
My je všichni posloucháme,
za břicha se popadáme.

Ráno, když se probudíš,
krásnou věc kol sebe zříš,
kluci krémem namazaní
láteří a nadávají.

Pak jedeme pracovat,
na chleba si vydělávat.
Musím končit toto psaní,
chystáme se již ke spaní,
proto se tam dobře mějte
a na kamarády vzpomínejte.

2.2.

Já má[m] panenku v dálných Čechách,
dlouhá je cesta k ní,
vyhledal jsem si tentokrát
v Kasselu náhradní.

V Kasselu při víně
srdce dám blondýně,
zachrastím já jí feníkama
a už mi sedí na klíně.

Komu marky v kapse šustí,
blondýna ho neopustí,
ta je jako stvořená
po každého kořena.

Blondýnky jsou hezké holky,
ty nekoukaj na okolky,

máš-li v kapce pár marů,
přijdeš domů až k ránu.

Nezáleží na národě
a odkud ona je,
najdeš si Holand'anku
anebo třeba z Belgie.

Holand'anka ta tě hladí,
Belgičanka ta tě zradí,
Maďarka je studená,
Francouzka vypečená.

Chorvatka je jako z rtuti,
na tu ti jdou teprve chuti.
Němku sobě vyhledáš,
to si ale hochu dáš.

2.3.

Kassel je krásný...

Kassel je krásný
za svitu světlometů,
rachotu kulometů
při náletu.

Je stejně krásný
když se bombarduje,
nepřítel odletuje
do Anglie.

Když všechno přejde,
nepřítel odletí,
my hned vyběhnem
počítat oběti.

Kassel je krásný....

2.4.

Vzpomínky na Kassel

„Cestička do Říše“ (na nápěv „Cestička k Majerovce“)

1. Cestička do Říše je bol a žal,

když nás tam náš pracák

na práci vzal;

[: ta práce v továrně placená mizerně, nečekej mámo má na peníze:]

2. V továrně pracuju 12 hodin,

když přijdu do lágru, tělo bolí;

a když jdu od lágru, k mizernému žrádlu

tu bolest mi nikdo nezahojí.

3. Okolo půlnoci chodíme spát,

své tělo od štěnic necháme žrát.

Sotva si ulehnu, uslyším sirénu,

vstávej kamaráde, nálet je tu.

4. Však my zas pojedem do Čech zpátky,

až bude na Rusku konec války,

však my zase pojedem, na vše zapomenem,

na lágr s blechama nevzpomenem.

5. Doma si vyhledám svou práci sám,

kterou mi zaplatí náš český pán,

prachy si vydělám, které své mámě dám
a Říši ostudu zde zanechám.

3. Obrazová příloha

3.1. Václav Jakl na fotografii z února 1945.

3.2. Václav Jakl a jeho sestra Jarmila na fotografii z roku 1940.

3.3 Jarmila Jaklová, matka Václava Jakla.

3.4. Václav Jakl starší, otec Václava Jakla mladšího.

3.5. Václav Jakl s příbuznými (zleva: Václav Jakl (Venouš), Marie a Bohumil Nových (teta Máňa a strýc Bohouš), Adolf Nový mladší (Adík)).

3.8. Policejní přihláška k pobytu Václava Jakla v Kasselu od 10. února 1944.

3.9. Repatriační průkaz Václava Jakla I.

ČESKOSLOVENSKÝ REPATRIAČNÍ ÚRAD ЧЕХОСЛОВАКСКАЯ РЕПАТРИАЦИОННАЯ ОРГАН CZECHOSLOVAK REPATRIATION OFFICE	
Jméno a příjmení: Фамилия и имя: Family name:	<i>Jakl Václav</i>
Den, místo narození: Год, месяц, день и место рождения: Date, place and country of birth:	<i>3. 9. 1924 Stará hora</i>
Povolání: Занятие: Occupation:	<i>učedník</i>
Místo určení: Место назначения: Desired destination:	
Vlastnoruční podpis: Подпись владельца: Signature of holder:	
V B N	<i>Václav Jakl</i> <i>10. XII. 1945</i> dne day date <i>10. XII. 1945</i> L. S. <i>Československý Tisk</i> <i>10. XII. 1945</i>

3.10. Repatriační průkaz Václava Jakla II.